

3 april

Debatter m. m.

Fredagen den 3 april

	Sid.
Svar på interpellation av herr Adolfsson ang. åtgärder för att hindra föroreningar av kustvatten och stränder	3
Svensk medverkan vid upprättande av en FN:s fredsstyrka på Cypern	6
Försvarsgrensstabernas organisation m. m.	8
Utlandssvenskars rösträtt	18
Om sekretesskydd för vissa läkarintyg	37
Om rätt att överklaga departementschefs beslut rörande utbekommande av allmän handling	37
Översyn av ärendefördelningen mellan statsdepartementen	39
Tullen på vissa varor från u-länderna	40
Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparatet	44
Anslag under nionde huvudtiteln:	
Jordbruksdepartementet	55
Lantbruksrepresentanter	77
Hushållningssällskapen	79
Särskilt stöd åt det mindre jordbruket	80
Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling	82
Rikets allmänna kartverk	83
Jordbrukets maskinlänefond	83
Om ersättning från allmän försäkringskassa för avvänjning från tobaksbruk	84
Skydd för vattenförsörjningen	86
Om lagstiftning rörande avgiftsbelagda trafikanläggningar	86
Statens järnvägars rabattresor för studerande, värnpliktiga och pensionärer	91
Interpellation av herr Jacobsson, Gösta, ang. SAS-trafiken via Prestwick i Skottland	95

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 3 april

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 38, ang. svensk medverkan vid upp- rättande av en FN:s fredsstyrka på Cypern	6
— nr 37, ang. försvarsgrensstabernas organisation m. m.	8
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, ang. utlandssvenskars rösträtt m. m.	18
— nr 4, ang. anonymitetsskyddet för den som lämnar uppgift för offentliggörande i tryckt skrift	37
— nr 5, om sekretesskydd för vissa läkarintyg	37
— nr 6, om rätt att överklaga departementschefs beslut rörande utbekommande av allmän handling	37
— nr 7, ang. översyn av ärendefördelningen mellan statsdeparte- menten	39
Bevillningsutskottets betänkande nr 22, ang. tullen på vissa varor från u-länderna, m. m.	40
— nr 24, ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja spa- randet	44
Jordbruksutskottets utlåtande nr 1, ang. utgifterna inom jord- bruksdepartementets verksamhetsområde	55
Andra lagutskottets utlåtande nr 24, om utredning rörande obli- gatorisk semester mellan jul och nyår	84
— nr 25, om avskaffande av städernas auktionsmonopol	84
— nr 26, om utbetalning av folkpension utan ansökan	84
— nr 28, ang. service- och vårdpersonalens arbetstidsförhållan- den	84
— nr 29, om ersättning från allmän försäkringskassa för avvänj- ning från tobaksbruk	84
— nr 30, om kompensation för obekvämt arbetstid	86
Tredje lagutskottets utlåtande nr 12, ang. begreppet tjänstevikt i vägtrafikförordningen	86
— nr 13, ang. interimslicenser och interimsskyltar för motor- fordon	86
— nr 14, ang. ändring i vattenlagen, m. m.	86
— nr 15, om vissa föreskrifter för gångtrafikanter, m. m.	86
— nr 16, ang. högsta tillåtna axel- och boggietryck för motor- fordon	86
— nr 17, om lagstiftning rörande avgiftsbelagda trafikanlägg- ningar	86
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 8, om åtgärder för att förebygga att renar överköres av tåg	91
— nr 9, om utvidgade reserabatter för folkpensionärer m. fl., m. m.	91
— nr 10, om undersökning av boxningens skadeverkningar	94
— nr 11, ang. språkstudier i samband med arbete utomlands ..	94
— nr 12, ang. anpassningsproblemen i arbetslivet	94
— nr 13, om åtgärder till förmån för rörelsehindrade	94

Fredagen den 3 april

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Ang. åtgärder för att hindra föroreningar av kustvatten och stränder

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **HOLMQVIST**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Adolfssons den 25 februari framställda interpellation angående åtgärder för att hindra föroreningar av kustvatten och stränder, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Adolfsson har frågat mig om vilka åtgärder som planeras i syfte att dels hindra förorening av kustvattnen och stränderna, dels åstadkomma en sådan lokalisering av industrierna att friluftsentresserna kan skyddas.

Jag vill först erinra om att bestämmelserna om avledande av industriellt avloppsvatten redan nu är mycket stränga. I anledning av det oljeutsläpp från en industri i Stenungsund, vilket herr Adolfsson tagit som utgångspunkt för sin fråga, har särskilda utredningar igångsatts på initiativ av länsstyrelsen och vatteninspektionen. Undersökningarna får klargöra, vilka ytterligare åtgärder som kan erfordras för att förhindra liknande utsläpp. Jag vill i sammanhanget erinra om att en pågående oljeskyddsutredning överväger organisationen av beredskapen mot inträffande oljeskador.

Jag vill vidare tillägga att lagtekniska förutsättningar för att reservera vissa strandområden för friluftsliv finns och kommer att befästas genom institut med beteckningen »naturreservat» och »strandkyddsområde» i den nya naturvårdslag, som i vår skall föreläggas riksdagen.

Våra möjligheter att komma till rätta med de av herr Adolfsson berörda problemen är alltså relativt goda. Men jag vill understryka att den allt hårdare konkurrensen mellan närings- och friluftsentressen, som berörs i interpellationen och som har sin grund i den fortgående välstandsökningen i vårt samhälle, kräver ständig uppmärksamhet från det allmännas sida.

Herr **ADOLFSSON** (k):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för det svar han gett på min interpellation om skydd för kustvattnen och strandområdena. Får jag lov att göra ett värdeomdöme beträffande svaret, skulle det väl vara att jag finner det alltför litet konkret. Å andra sidan ger svaret i sina allmänna formuleringar ett klart uttryck för jordbruksministerns beredskap att ständigt hålla denna fråga under uppsikt, och det är givet att man är glad för den saken. Därvidlag är det ju inte enbart fråga om en skärpt lagstiftning utan också fråga om själva sättet för att levandegöra den lagstiftning vi har. Det finns ju t. ex. en strandlag, men trots det har människornas möjligheter till kollektivt utnyttjande av stränderna oupphörligen beskurets, samtidigt som behovet därav har ökat. Vi har också lagar om vattenskydd, men ändå har många vatten förvandlats till rena dyngpölar, och detta fortsätter i en mycket oroande takt.

En av anledningarna till min interpellation — frågan har ju allmän räckvidd och är inte geografiskt lokaliserad, såsom av interpellationen kan synas framgå — var det väldiga oljeutsläppet i Askeröfjorden i februari i år. Denna enorma oljenedsölning slog omgivningen och även all sakkunskap med häp-

Ang. åtgärder för att hindra föroreningar av kustvatten och stränder

nad över att någonting sådant över huvud taget kan förekomma. Trots bestämmelserna om industriella utsläpp kunde således denna omfattande nedsmutsning av vatten och stränderna få förekomma.

Nu upplyser herr statsrådet i sitt svar att på initiativ av länsstyrelsen och vatteninspektionen företages särskilda utredningar i anslutning till just denna händelse, och det får man väl uttala glädje över. Med hänsyn till vad som är brukligt beträffande ärendegången kan jag inte stå här och förebrå jordbruksministern för att han vill avvakta resultatet av dessa undersökningar innan ståndpunkt tages till vad som bör göras i syfte att förebygga sådan oljenedsölning i mycket viktiga kustvatten. För egen del anser jag dock fasta anordningar till förhindrande av oljeutsläpp såsom oundgängligen nödvändiga. I min interpellation har jag efterlyst bestämmelser om just sådana fasta anläggningar. Herr statsrådet måste ju handla med hänsyn tagen till de omständigheter jag nyss nämnde. Det är emellertid mig obetaget att här kunna ge uttryck för den meningen att en sådan utveckling beträffande preventiva åtgärder snarast möjligt borde komma till stånd. Det är ju klart att fasta anläggningar skulle kosta exempelvis Esso i Stenungsund, som här närmast apostroferats, en liten slant, men vad kan det inte kosta friluftsentresserna om en sådan åtgärd skulle försummas?

Enligt vad Svenska naturskyddsföreningens göteborgskrets hävdar var det inte alldeles säkert att detta oljeutsläpp berodde enbart på, som man skrev, »en osedvanligt grov hänsynslöshet och nonchalans», utan det kunde möjligen också ha påverkats av okunnighet och inkompetens. Om detta är sant så är det verkligen oroande; det kan således vara en kombination av såväl hänsynslöshet och nonchalans som okunnighet och inkompetens. Men hur som helst med detta, så är det klart att en verklig olyckshändelse kunde inträffa, trots kompetens

och hänsynstagande. Därför menar jag att fasta anläggningar för att förhindra att oljeutflödet når vattnen snarast borde inrättas, även om kunnighet, kompetens och hänsyn finns hos dem som leder den industriella verksamheten.

Jag vill tillägga att det ju här inte är några småintressen som står på spel, och det föreföll ju av statsrådets svar som om han mycket väl inser det. Effektiva åtgärder för att skydda våra strandvatten och våra kuster hade behövt vidtagas redan för 20—30 år sedan. Vi är enligt min uppfattning sent ute, men någonting återstår ändå allttjämt som man kan rädda, eller låta bli förstört.

Här gäller det ett allmänt intresse för hela landet och dess befolkning. Beträffande västkuststränderna och deras bevarande för friluftssändamål vill jag ha tillagt att det är ett intresse inte bara för befolkningen inom denna del av Sverige utan för landet som helhet och för våra grannländer, liksom även för turister från andra länder. I göteborgsregionen finns nära 600 000 människor som har behov av att få komma ut till kusterna och till vattnen under fritiden — det intresset belyses i någon mån av att enbart i Bohuslän finns över 30 000 fritidshus.

Ofta är emellertid stränderna »igenkorkade», och dessutom tillkommer att vattnen i hög grad nedsmutsas bl. a. genom industriella utsläpp. Det är tydligen också fara för att oljeföroreningarna skall komma att öka. Man har talat om att den s. k. tvåtärningen efter oljeutsläppet i Askeröfjorden skulle komma att gå på mer än 50 000 kronor, men det beloppet är en bagatell i jämförelse med förödelsen av fågellivet och med tanke på att en verklig rentvättning efter oljenedsmutsning knappast kan åstadkommas; under alla förhållanden tar den lång tid, och grusstränder kan inte bli effektivt rengjorda.

Jag ställde i interpellationen också frågan om åtgärder för en lämpligare placering av industrier som kan komma

Ang. åtgärder för att hindra föroreningar av kustvatten och stränder

att förorena vattnet eller luften eller bådadera. Den sidan av problemet har herr statsrådet inte berört i sitt svar, och jag får kanske acceptera det förhållandet; han har möjligen ansett att det inte tillräckligt faller inom hans fögderi. Jag skall därför inte heller fördjupa mig i den frågan, utan vill bara säga att jag rent allmänt menar att det finns anledning att ägna ett skärpt intresse även åt sådana spörsmål i samband med det växande behovet av fritidsområden och det ständiga hotet om minskning av möjligheterna för allmänheten att komma fram till kustvatten och stränder.

Summa summarum vill jag inte säga att jag är alldeles tillfredsställd med statsrådets svar, men det ger i vart fall en antydning om vissa planerade åtgärder till bättre skydd av kustvatten och stränder. Då svaret dessutom synes mig spegla en insikt om att utvecklingen är sådan att man med skäl kan kräva en ytterligare skärpt uppmärksamhet när det gäller dessa frågor, får jag väl säga att jag åtminstone för dagen kan vara nöjd med det besked herr statsrådet givit i sitt interpellationssvar, för vilket jag nu tackar.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag vill erinra herr Adolfsson om att man har att väga de ekonomiska intressena mot de sanitära och andra olägenheter som kan uppkomma genom industriell verksamhet.

Vi kan väl vara överens om att en mycket stor del av den industriella verksamheten i vårt land medför skadeverkningar i olika avseenden, och frågan är hur långt man kan sträcka sig när det gäller att tolerera uppkommande olägenheter. Det finns industrier som satsar mycket pengar på att försöka åstadkomma en rening av sina avfallsprodukter, antingen det nu gäller föroreningar i vatten eller i luft, men tyvärr har vi också på några håll i vårt land industrier som trots upprepade

s. k. olycksfall beträffande de anordningar, vilka varit avsedda att rena avfallet, knappast kan sägas ha visat tillräcklig omsorg när det gäller att komma till rätta med problemet.

Jag kan försäkra herr Adolfsson att vi är positivt inställda till strävandena att på allt sätt försöka hålla landskapet och naturen fria från föroreningar, och jag tror att det i svaret nämnda förslaget till ny lagstiftning också kommer att ådagalägga ett starkt intresse för sådana åtgärder.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Herr statsrådet anförde här de ekonomiska olägenheter som kan uppkomma genom vidtagande av preventiva åtgärder för att förhindra att luften och vattnet blir skämda. Jag inser också till fullo att sådana ekonomiska olägenheter kan komma att uppstå, men vid ett vägande mellan dessa olägenheter och risken för att våra kuster och kustvatten blir helt och hållet förstörda, så att allmänheten inte kan få tillgång till dem, anser jag att dessa ekonomiska olägenheter måste stå tillbaka för den sak jag sist nämnde. Dessutom är det väl inte så att en ekonomisk olägenhet alltid måste betraktas såsom en samhällets ekonomiska olägenhet. Vanligtvis är det väl så att detta ekonomiska besvär i stället borde komma att åvila dem som är ägare till de industrier som åstadkommer vattenförsämring såsom t. ex. har förekommit i det fall jag nämnde i interpellationen. Det finns verkligen möjligheter exempelvis vid oljeindustrin i Stenungsund att åstadkomma sådana anläggningar som förhindrar att utläckande olja når kustvattnen. Jag kan inte tänka mig annat än att detta väldiga oljemonopol skulle äga den ekonomiska möjligheten att skapa sådana fasta anläggningar. Den ekonomiska olägenheten kan sålunda industriföretagen i fråga ta på sig, och den samhälleliga ekonomiska förlusten genom en sådan preventiv åtgärd skulle alltså bli ingen alls.

Ang. svensk medverkan vid upprättande av en FN:s fredsstyrka på Cypern

Placeringen av industrierna är en annan fråga. Jag talar inte precis om lokaliseringen utan om själva placeringen. Det kan i vissa fall medföra ekonomisk olägenhet för en industri att inte få exakt den placering som den önskar. Men i sådana frågor tycker jag att man allvarligt bör väga friluftslivets intressen i förhållande till den förlust som den privata industrien i detta fall skulle komma att lida.

Låt oss se på en sådan sak som den aktuella sulfatfabriken i Halland. Jag skall inte ägna den många ord men i alla fall några. Jag anser för egen del att Halland inte bör hindras från att få den sulfatfabrik som skogsägarna vill placera där, ty Halland behöver utan tvivel detta industriella tillskott. Det är inte fråga om det, men när själva placeringen avses bli i Värö vid Klosterfjorden finns det, tycker jag, anledning till omprövning av de ekonomiska olägenheter som skulle komma att uppstå av en annan placering och de fördelar som kunde vinnas för friluftssintresserna genom en sådan ändrad placering. En mycket betydande del av Hallands vatten- och kustområden skulle då hamna inom luktzonen — kanske jag får kalla den odörzonen — ifrån denna sulfatindustri. En massa andra olägenheter skulle även uppstå, och jag anser att man under sådana förhållanden borde allvarligt överväga om inte industrien kunde placeras på ett annat, lämpligare ställe med hänsyn tagen till friluftssintresserna, så att kustvattnen kunde hållas så rena som möjligt och så att stränderna bleve tillgängliga för den breda allmänheten. Statsrådet har emellertid i sitt anförande klart givit uttryck för att det oss emellan inte föreligger några principiella meningskiljaktigheter beträffande dessa skyddsfrågor, vilket jag givetvis är glad över.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 127, angående godkännande för Sveriges del av ändring i konventionen angående upprättandet av Europeiska frihandelssammanslutningen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 131, angående rörlig kredit till försvarets fabriksstyrelse.

Ang. svensk medverkan vid upprättande av en FN:s fredsstyrka på Cypern

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående svensk medverkan vid upprättande av en FN:s fredsstyrka på Cypern.

I propositionen nr 113 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 13 mars 1964, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att enligt i nämnda statsrådsprotokoll angivna riktlinjer låta organisera en svensk militär kontingent, avsedd att ingå i en FN:s fredsstyrka på Cypern, dels till Kostnader för deltagande i FN:s fredsstyrka på Cypern å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 12 000 000 kronor, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad i samma statsrådsprotokoll anförts, anlita anslaget för oförutsedda utgifter för täckande av kostnader för den svenska kontingentens verksamhet.

I propositionen hade föreslagits att en svensk militär kontingent, omfattande cirka 700 man, skulle organiseras för att ingå i en FN:s fredsstyrka på Cypern med uppgift att söka förhindra att striderna mellan de båda folkgrupperna på ön återupptoges och, i den mån så bleve nödvändigt, bidra till att upprätthålla och återställa lag och

Ang. svensk medverkan vid upprättande av en FN:s fredsstyrka på Cypern

ordning samt verka för återgång till normala förhållanden. Kontingenten hade föreslagits rekryteras på frivillig väg. FN-styrkans kostnader förutsattes i princip skola bestridas av de truppbidragande staterna och Cyperns regering på sätt varom de må överenskomma. Det beräknades dock, att Sverige delvis skulle få ersättning för sina kostnader från en inom FN tillskapad fond.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att enligt i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 13 mars 1964 angivna riktlinjer låta organisera en svensk militär kontingent, avsedd att ingå i en FN:s fredsstyrka på Cypern;

b) till Kostnader för deltagande i FN:s fredsstyrka på Cypern å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 12 000 000 kronor;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad i nämnda statsrådsprotokoll anförts, anlita anslaget för oförutsedda utgifter för täckande av kostnader för den svenska kontingentens verksamhet.

Därjämte hade utskottet hemställt, att förevarande ärende måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition beslöt kammaren, att detta ärende skulle nu företagas till avgörande.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Det finns ingen anledning att sticka under stol med att det svenska engagemanget i FN-styrkan på Cypern möter allvarliga betänkligheter ur vissa synpunkter. Det är här fråga om en uppgift av annan typ än den som ålegat tidigare FN-styrkor. Det förefaller då som om styrkans sammanlagda numerär tilltagits i knappaste laget med

tanke på det vanskliga uppdrag det gäller. Medlingsaktionen kan vidare beräknas ta lång tid i anspråk, och det är ingalunda klart vad som skall inträffa om FN-styrkan inte slutfört sina arbetsuppgifter inom den anslagna tidsramen på tre månader.

Ur svensk synpunkt föreligger ytterligare problem. Tillgången på befäl i den svenska krigsmakten är knapp, och den nya belastningen kan vålla svårigheter främst vid utbildningen av arméns värnpliktiga. Det bör också understrykas att FN-styrkan av allt att döma står inför uppgifter som kan väntas rymma större personliga risker än vad som förekommit i andra sammanhang. Man kan både bli beskjuten och tvingas att skjuta, och förluster i människoliv är icke otroliga. Den konsekvensen måste klargöras för allmänheten och för de frivilliga som rekryteras.

Å andra sidan är läget på Cypern allvarligt, och det tycks inte finnas något tillfredsställande alternativ till en sådan FN-intervention som enhälligt beslöts av säkerhetsrådet. Upprättandet av en FN-styrka på Cypern är en nödvändig förutsättning för att verklig medling skall kunna bedrivas. Så länge de båda folkgrupperna beskjuter varandra finns det inte stora utsikter att medlaren kan ha framgång i sin verksamhet. Säkerhetsrådets beslut innefattar förpliktelser för alla världsorganisationens medlemmar och icke minst för ett land i Sveriges ställning och med Sveriges traditioner när det gäller Förenta Nationerna. Trots alla de skäl som talar *mot* ett svenskt deltagande finns det därför avgörande omständigheter som gjort det svårt för att inte säga omöjligt för oss att vägra vår medverkan, i synnerhet som det på auktoritativt håll gjorts gällande att hela FN-aktionen står och faller med det svenska deltagandet. Den kan komma att misslyckas även om Sverige deltar, men *vi* får inte hindra att den kommer till stånd.

Ang. försvarsgrensstabernas organisation m. m.

Vissa förutsättningar måste man emellertid kräva hänsyn till. Så snart tillräckliga erfarenheter av styrkans arbete har vunnits bör frågan om dess numerär kunna omprövas. Om en utökning då bedömes som erforderlig bör även andra länder än de nu engagerade anmodas att lämna sin medverkan. Vidare måste styrkans uppgifter begränsas till ordningshållning. Den får inte bli ett redskap i den inre politiken, särskilt inte så länge de grekcypriotiska och turkcypriotiska medlemmarna av Cyperns regering är ur stånd till gemensamma politiska ställningstaganden. Under sitt arbete måste FN-styrkan å andra sidan för speciella uppgifter ha möjlighet att samverka icke blott med regeringen utan också med båda folkgrupperna på Cypern. Frågan om avväpning av de reguljära styrkorna måste ankomma på medlaren i samverkan med de båda folkgrupperna, och FN-styrkan får icke för detta ändamål ta på sig några uppgifter som innefattar bruk av våld.

Jag utgår från att regeringen innan propositionen avlämnades förvissat sig om att FN:s generalsekreterare är beredd att uppfylla dessa förutsättningar, och jag får, herr talman, på grund härav yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 117, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående svensk medverkan vid upprättande av en FN:s fredsstyrka på Cypern.

Ang. försvarsgrensstabernas organisation m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsgrensstabernas organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I proposition nr 31 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 30 december 1963, föreslagit riksdagen att

a) godkänna de av departementschefen i förenämnda statsrådsprotokoll förordade riktlinjerna för försvarsgrensstabernas organisation;

b) godkänna, att arméstaben, marin-staben och flygstaben skulle förses med beställningar och tjänster till det antal och i de lönegrader, som departementschefen förordat;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsåtgärder, som betingades av omorganisationen av försvarsgrensstaberna;

d) godkänna vad som i övrigt föreslagits rörande beställningar för flygsäkerhetsorganisationen vid flygvapnet.

I anslutning till 1961 års riksdagsbeslut angående krigsmaktens högsta ledning hade i förevarande proposition framlagts förslag till organisation och personaluppsättning m. m. av försvarsgrensstaberna — arméstaben, marin-staben och flygstaben. Förslagen inneburo bland annat, att arméstaben skulle organiseras på sammanlagt 14 avdelningar, marin-staben på 17 avdelningar och flygstaben på 11 avdelningar. I fråga om antalet officerare på aktiv stat hade för arméstaben föreslagits sammanlagt 145 beställningar, för marin-staben 98 beställningar och för flygstaben 90 beställningar. Detta innebar, att sammanlagt 19 beställningar hade föreslagits till indragning, varav fyra vid armén, nio vid marinen och sex vid flygvapnet. Samtidigt hade föreslagits en mindre ökning av andra personalkategorier vid försvarsgrensstaberna.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* (I: 394) samt den andra inom andra kammaren

Ang. försvarsgrensstabernas organisation m. m.

av herrar *Hagberg* och *Nilsson* i Gävle (II: 424), i vilka motioner hemställets, att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte begära utredning och förslag i syfte att nedbringa de svällande förvaltnings- och stabskostnaderna i försvaret samt att i avvaktan härpå måtte fastställas, att tjänster i armé-, marin- och flygstaberna endast skulle ersättas enligt tjänstens kvalifikationsgrad, så att löjtnantstjänster ej betalades med kaptenlöner, kaptenstjänster ej med regementsofficerslöner etc.,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Åkesson* (I: 650) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Nyberg* och *Antonsson* (II: 791), i vilka motioner hade föreslagits, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 31 skulle besluta,

att de beställningar, som inbesparades genom ny organisation av försvarsgrensstaberna (arméstaben fyra, marinstaben nio och flygstaben sex) skulle uppföras enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande på vederbörliga personalförteckningar,

att marinstabens sektion III skulle få den organisation, som angäves i departementspromemorian av den 4 april 1963, bilaga 2, tablå 4, utom vad beträffade vapenavdelningarna,

samt att i marinstabens sektion III skulle ingå två vapentjänstavdelningar, benämnda »undervattensavdelning» och »övervattensavdelning»,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Hedin m. fl.* väckt motion (II: 790), vari yrkats att riksdagen med bifall i övrigt till propositionen nr 31 skulle besluta, att en sammanslagning av ingenjörsinspektionen och signalinspektionen ej skulle komma till stånd.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag

å motionerna I: 394 och II: 424, I: 650 och II: 791, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, samt II: 790,

a) godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 30 december 1963 förordade riktlinjerna för försvarsgrensstabernas organisation;

b) godkänna, att arméstaben, marinstaben och flygstaben försåges med beställningar och tjänster till det antal och i de lönegrader, som departementschefen förordat;

II. bemyndiga Kungl. Maj:tt att vidtaga de övergångsåtgärder, som betingades av omorganisationen av försvarsgrensstaberna;

III. godkänna vad som i övrigt föreslagits rörande beställningar för flygsäkerhetsorganisationen vid flygvapnet;

IV. att motionerna I: 394 och II: 424, i vad de icke behandlats under I, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

V. att motionerna I: 650 och II: 791, i vad de icke behandlats under I, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson*, *Thorsten Larsson*, *Holmberg*, *Per Petersson*, *Sundin*, *Ståhl*, *Nilsson* i Göingegården, *Eliasson* i Sundborn, *Bohman*, *Antonsson*, *Nelander* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i vissa angivna delar erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 650 och II: 791, såvitt nu vore i fråga, samt II: 790 ävensom med avslag å motionerna I: 394 och II: 424, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 30 december 1963 och av reservanterna förordade riktlinjerna för försvarsgrensstabernas organisation;

Ang. försvarsgrensstabernas organisation m. m.

b) godkänna, att arméstaben, marin-staben och flygstaben försåges med be-ställningar och tjänster till det antal och i de lönegrader, som departements-
chefen och reservanterna förordad.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! I den proposition som kammaren nu har att behandla fram-lägges förslag till omorganisation av försvarsgrenstaberna. En sådan omor-ganisation har blivit behövlig, dels för att bättre anpassa staberna till de nya funktioner som den centrala staben, försvarsstabens, nyligen fått och som grundar sig på ett beslut av riksdagen 1961, dels därför att det alltid är nöd-vändigt att med vissa mellanrum göra de förändringar som har blivit betingade av utvecklingen.

Propositionens förslag grundar sig på analyser av stabernas arbetsuppgifter och på organisationsundersökningar som har utförts av överbefälhavaren och sedermera bearbetats av en sär-skild utredningsman i försvarsdepartementet. Denne har redovisat sina syn-punkter i en promemoria.

Propositionen ansluter i de flesta av-seenden till den mening som de mili-tära myndigheterna och utredningsman-nen enats om, men på några punkter görs avsteg härifrån. I ett par fall synes dessa undantag vara svagt underbyggda.

Det ena fallet gäller arméstaben, där departementschefen i propositionen fö-reslår en sammanslagning av två av de sju truppslagsinspektionerna, nämligen signalinspektionen och ingenjörin-spektionen. Som skäl anges bara att man inom arméstaben behöver inrätta en ny hög befattning — som chef för sektion III — och att man därför måste dra in en annan befattning i samma löneställning. Man säger sig därvid stö-da sig på uttalanden av riksdagen 1961. Detta är en sanning med viss modifikation.

När riksdagen 1961 fattade beslut om omorganisation av försvarsstabens i en-

lighet med förslag från försvarsled-ningsutredningen, hade man naturligt-vis klart för sig att omorganisationen skulle få konsekvenser även för för-svarsgrenstaberna. I brist på utred-ningsunderlag kunde man emellertid inte säga hur. Riksdagen uttalade då rent allmänt att man utgick ifrån att en minskning av försvarsgrenstabernas ar-betsbelastning måste inträda och att denna i sin tur borde föranleda perso-nalminskningar i försvarsgrenstaberna.

Nu föreligger utredningsunderlaget. Det har då visat sig att den tänkta ar-betsminskningen inte är möjlig att upp-nå. Detta beror dels på att många av de uppgifter som 1961 pålades försvarssta-ben och som krävde personalförstär-kingar där var helt nya, dels på att stabsarbetets volym över huvud taget ökar undan för undan. Detta är måhän-da inte så egendomligt. Det tekniska framåtskridandet möjliggör och kräver för varje år allt intimare samverkan över hela fältet. Ledningen blir då mera komplicerad, planlägningsarbetet blir mera omfattande och en maximal effekt för en viss kostnad kräver en högre procentuell andel till lednings- och stabsorgan. Inom parentes sagt pågår för övrigt exakt samma utveckling inom näringslivet och inom samhället i öv-rigt.

De nu utförda undersökningarna vi-sar att arbetsvolymen i arméstaben i stället för att minska har ökat i jämfö-relse med tidigare. Det gjorda antagan-det om en lättad arbetsbörda var alltså felaktigt. Lika fullt är detta det enda egentliga skäl som åberopas för sam-manslagningen. Man kan emellertid visa på ett flertal starka skäl till att fortfa-rande bibehålla inspektionerna skilda. Jag skall här bara peka på att de motiv som en gång låg till grund för tillkom-sten av de två skilda inspektionerna ingalunda har försvagats utan snarare förstärkts. Detta är inte märkvärdigt, eftersom det här gäller så tekniskt be-tonade truppslag som ingenjör- och signaltrupperna. Materielen har blivit

Ang. försvarsgrensstabernas organisation m. m.

mera omfattande och mera komplicerad och arbetsuppgifterna har blivit större och flera.

Reservanterna kan alltså inte godtaga förslaget om sammanläggning.

Det andra fallet, där en minoritet i statsutskottet reservationsvis framför en annan åsikt än departementschefen och utskottsmajoriteten, rör vapenavdelningarna inom marininstaben. I den nuvarande organisationen finns det tre sådana avdelningar — en för artilleri- och robottjänsten, en för torped- och mintjänsten och en för ubåtstjänsten. De är direkt underställda chefen för marininstaben och företräder under honom tjänstegrenens samlade och samordnade intressen i fråga om materiel, personal och utbildning. Cheferna för respektive avdelningar har tidigare tjänstgjort i skilda befattningar inom sitt specialområde och regelmässigt också utövat befäl som förbandschefer. De har därför genom sin erfarenhet och ställning goda möjligheter till en allmän överblick över sitt område. De fyller en viktig funktion som förbindelseled mellan å ena sidan stabernas operativa önskemål och personalens utbildning och kompetens och å andra sidan den i marinförvaltningen kontinuerligt pågående tekniska utvecklingen av materielen. Denna uppgift kan förväntas öka i vikt när nu marinchefen inte längre skall vara chef för marinförvaltningen. Chefen för ubåtstjänststavelningen — den s. k. ubåtsinspektören — har en viktig extra uppgift såsom högste företrädare för säkerheten inom ubåtsvapnet och som en naturlig och kompetent ledare av bärgningsaktionen när en ubåt sjunkit. Institutionen med vapentjänststavelningar har visat sig vara värdefull.

Nu föreslår departementschefen dels att vapentjänsten skall placeras in under en av sektionscheferna i marininstaben, vilket väl kan accepteras, dels att de tre avdelningarna skall slås samman till en enda, vilket däremot förefaller

klart olämpligt. Man torde inte utan stora nackdelar kunna gå längre i fråga om sammanslagning än vad marinchefen ansett sig kunna godtaga, nämligen till en övervattens- och en undervattensavdelning. Går man längre blir såväl hela vapentjänsten som säkerhetsfrågorna inom ubåtstjänsten lidande.

Det skäl som åberopas för en total sammanslagning är att marininstaben i annat fall får för många avdelningar. Det skälet har i och för sig föga bärkraft. Det väsentliga måste ju vara, om den föreslagna förändringen ger ökad effekt till samma kostnad som tidigare eller oförändrad effekt till lägre kostnad. Intetdera torde bli fallet genom att på detta sätt ändra vad man efter noggranna undersökningar och överväganden kommit fram till.

Jag vill visst inte förneka eller underskatta betydelsen av återhållsamhet när det gäller organ och funktioner som växer och kräver nya befattningshavare och ökade kostnader. Återhållsamheten får dock naturligtvis inte bli ett självändamål utan måste i varje enskilt fall kunna klart motiveras genom att man visar eller gör sannolikt att vinsterna inte står i proportion till de ökade insatserna. Ett sådant krav på klar motivering måste med särskild styrka resas i fråga om försvaret, eftersom det där närmast gäller en avvägning inom en genom försvarsöverenskommelsen fastställd kostnadsram. Åtgärder av den typ som vi nu diskuterar påverkar alltså inte samhällets kostnader för försvaret, men om de sätts in på ett mindre lämpligt sätt kan de ogynnsamt påverka den försvarseffekt som vi får ut av våra anslag. Om departementschefen frångår de förslag som de för försvarseffekten närmast ansvariga, sakkunniga militära myndigheterna efter ingående studier och undersökningar har lagt fram, har man förvisso rätt att kräva starka och övertygande skäl härtill. Sådana saknas enligt min mening för åtgärderna på de två områden som jag nu har berört.

Ang. försvarsgrensstabernas organisation m. m.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen under statsutskottets utlåtande nr 37.

Herr LAGER (k):

Herr talman! Med anledning av den proposition som nu behandlats av utskottet har vi väckt en motion med begäran om en utredning i syfte att nedbringa de svällande kostnaderna för den militära förvaltningen. Jag skall inte ge mig in på några detaljer och inte heller behandla hela frågan om militärväsendet — det blir väl tillfälle att återkomma till det längre fram. Innan frågan avgöres vill jag emellertid säga ett par ord om själva syftet med vårt förslag.

Syftet är att man skulle göra en översyn över förvaltningskostnaderna. Den militära förvaltningen har väl liksom all annan förvaltning en benägenhet att svälla ut och att konservera gamla former, och tröghetslagen gäller ju också här. Att det förekommer slöseri inom militärväsendet är väl alldeles obestridligt. Av och till flamar ju pressdebatter upp omkring den ena eller den andra detaljen, där man kan påvisa att de militära anslagen används på ett slösaktigt sätt. Jag vill i detta sammanhang också erinra om att dåvarande ledamoten av denna kammare, advokat Georg Branting, år 1958 gjorde ett försök att systematisera de områden där slöseri med militära medel kunde tänkas. Han skisserade det i sex punkter, och den femte punkten lydde så här: »Slöseri genom organisatoriska anordningar såsom parallellorgan inom staberna, onödigt uppsplittring mellan vapenslagen samt övriga organisatoriska överbelastningar.»

Det var vad han kom fram till för sex år sedan. Kanske herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet kan upplysa om vilka förbättringar och vilka åtgärder som vidtagits i syfte att motverka slöseri på detta område.

Det blir som sagt tillfälle att återkomma till militärfrågan i dess helhet. Och jag vill bara med dessa ord yrka bifall till vår motion.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Det är som herr Virgin redan framhållit inte så mycket som skiljer de båda uppfattningar som förs fram i utskottets utlåtande. Men det är ändå tillräckligt väsentliga ting för att påkalla uppmärksamhet. 1961 års riksdag gjorde ett uttalande som vi har anledning att erinra oss nu. Då skapades den nya integrerade försvarsstaben. Den tillfördes en del nya uppgifter som i viss omfattning övertogs från försvarsgrenarna, och i det sammanhanget uttalade riksdagen att man med hänsyn till den ökade centrala försvarsstabens måste räkna med vissa besparingar i försvarsgrensstaberna. Det är inget tvivel om att riksdagen då accepterade försvarsledningsutredningens mening att det skulle finnas möjlighet att här ta igen något av vad som hade förts över på försvarsstaben i fråga om organisation och befattningshavare.

Departementschefen har i sitt förslag enligt min mening inte gått så långt som jag tror att försvarsledningsutredningen hade hoppats när den optimistiskt ställde sina propåer. Departementschefen har emellertid haft en inom departementet utarbetad promemoria att lita till och har följt den när det gäller arméstaben men gjort vissa avvikelser beträffande marinstabens organisation. Det är väl dessa två saker som skiljer majoriteten och reservanterna i utskottet. Vad först beträffar arméstaben har herr Virgin redan talat om vad som skiljer. Försvarsministern vill sammanlagga de två minsta inspektionsområdena — signaltrupperna och ingenjörtrupperna — under en inspektör. Det innebär en viss besparing i och för sig samtidigt som man förstärker sektion III. Reservanterna är inte med på denna sammanläggning. De

Ang. försvarsgrensstabernas organisation m. m.

anför som skäl för sin mening att det är fråga om tekniskt mycket invecklade försvarsdelar som bör ha tekniska fackmän i sin inspektion.

Nu förhåller det sig på det sättet att intet av dessa båda inspektörsområden har en teknisk fackman som inspektör. I båda fallen är det infanteriofficerare som är inspektörer, och när det gäller signaltrupperna har inte på tio år en teknisk fackman — en signalofficer alltså — varit inspektör för detta vapen. När detta är känt tycker man nog att det är lite senkommet att i dag för att hindra sammanläggning hävda att här bör det finnas teknisk sakkunskap i inspektionen. Det är självklart att det finns sådan sakkunskap i underordnade ställningar, men chefsposten har under långa tider varit besatt med icke tekniska fackmän. Det gör att man tycker att de argument som här anförts mot sammanläggning inte håller. Därtill kommer att den sammanlagda avdelning som nu avses skapas, ändå blir den minsta i arméstaben.

I marinen, som enligt vad vi då hörde skars ner till hälften 1958, finns det 20 avdelningar, medan det i arméstaben finns 14 och i flyget 10. Det förefaller vara ett visst överskott på organisation i marinen i detta avseende. Statskontoret har ifrågasatt om det är rimligt att ha en så stor uppdelning av arbetsuppgifterna och det kan ifrågasättas även här. Med anledning av statskontorets yttrande i detta fall får jag kanske parentetiskt påminna herr Lager om att vad han i sin motion yrkar — nämligen en fortlöpande översyn över organisationsdetaljer i försvaret — i väsentliga avseenden redan ombesörjes genom statskontoret, som numera inrymmer förutvarande statens organisationsnämnd.

Kungl. Maj:t föreslår beträffande marinstaben att tre vapentjänstavdelningar — nämligen artilleri- och robotavdelningen, torped- och minavdelningen och ubåtsavdelningen — sammanlägges till en avdelning. Det föreslås också att

tre personalavdelningar, en för officerare, en för underofficerare och en för underbefäl, skall sammanläggas till en avdelning — något som vi inte här tvistar om.

Beträffande vapentjänstavdelningen har reservanterna liksom militära myndigheter ansett att det borde räcka med att dela upp denna verksamhet på två avdelningar, en som kallas övervattensavdelning och en som kallas undervattensavdelning. Det är inte klart vad detta skulle innebära. Herr Virgin har inte talat om det för oss, och det återstår att få veta, om man anser att denna uppsplittring av befintliga vapensystem på en övervattensavdelning och en undervattensavdelning bör ske efter fartygsslag eller efter vapensystem. Jag tror inte att reservanterna har gjort detta klart för sig. På ubåtar användes ju både torpeder och minor, och på övervattensfartyg användes samma vapen. Skall övervattensavdelningschefen ha ansvaret för minor, torpeder, robotar och artilleri även på ubåtarna, eller skall han ha det bara när det gäller övervattensfartygen? Skall undervattensavdelningschefen ha uppsikt över ubåtsjaktfartygen, sådana som fregatterna o. s. v.? Det är över huvud taget i reservationen inte klarlagt hur man menar att denna uppdelning av arbetsuppgifterna bör ske. Det betyder vid ett bifall till reservationen att vi kommer i det läget att det inte finns någon bestämd uppdelning när det gäller ansvarsförhållandena och inte heller beträffande arbetsuppgifterna. Jag menar för min del att det ur säkerhetssynpunkt vid brister i ansvarsfördelningen är ytterst allvarligt, inte minst beträffande ubåtsverksamheten, om uppsiktsverksamheten är splittrad. Jag tror att det finns anledning att fråga reservanterna hur de tänker sig gränsdragningen beträffande arbetsuppgifter och ansvar mellan de båda övervattensavdelnings- och undervattensavdelningscheferna. Som jag ser det, kan en uppsplittring av ansvaret inte vara förnufl-

Ang. försvarsgrensstabernas organisation m. m.

tig vare sig ur organisationssynpunkt eller ur säkerhetssynpunkt. Om hela verksamheten sammanföres till en avdelning med tillräcklig personal, skapas det bättre möjligheter för samfällda funktioner mellan de olika vapensystemen. Därmed möjliggöres också en bättre tillsyn över att övning och verksamhet sker under rationella och riktiga former med tanke även på säkerhetsfrågorna.

Om vi nu skulle dra ut konsekvenserna av reservanternas förslag om en uppdelning av verksamheten på två avdelningar, tycker jag nog att det är lika stort skäl att säga att det inom flyget borde finnas en avdelning för vardera attack-, jakt- och spaningsverksamheten, även detta sett ur säkerhetssynpunkt, men det har över huvud taget inte ifrågasatts någon sådan ytterligare uppsplittring av chefskapet. Här är det i första hand fråga om chefskapets omfattning.

Reservanterna säger också att marinen är särskilt starkt materielbetonad. Det är klart att så är förhållandet, men om vi ser till årets huvudtitel finner vi att marinen beträffande materielanslagen är en liten Benjamin jämfört med de båda andra försvarsgrenarna. Armén har ett materielanslag på 412 miljoner kronor, flyget har mer än dubbelt — 930 miljoner kronor — under det att marinen bara har 189 miljoner kronor i materielanslag. Till marinen hör då även kustartilleriet, som med flottan delar denna relativt lilla post på 189 miljoner kronor. Det är svårt att påstå att marinen är så starkt materielbetonad att det behövs en alldeles särskild uppsplittring av chefskapet, om vi ser till de siffror jag nyss nämnt.

Herr talman! Jag åberopar ännu en gång vad riksdagen uttalade 1961, nämligen att man borde försöka åstadkomma besparingar inom försvaret och föranklingar i organisationen inom försvarsgrenstaberna, och jag tror att det finns möjligheter att göra detta. Jag anser i varje fall att de ingalunda långt-

gående förslag som Kungl. Maj:t nu framlagt inte är någonting som vi bör hesitera för. Med hänsyn till min medverkan i försvarsledningsutredningen och min uppfattning i övrigt skulle jag gärna för egen del ha sett att Kungl. Maj:t vågat gå ännu längre i fråga om förenkling av stabernas organisation. Nu har så inte skett, och jag anser därför för min del att det inte finns någonting annat att göra än att yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Detta ärende har föranlett en höggradigt teknisk diskussion, där det verkligen inte är så lätt att följa med i alla svängar. Jag skall heller inte ge mig in på det utan fatta mig mycket kort och redogöra för — mot bakgrunden av den debatt som hittills förts från olika håll — mina egna intryck av läget i detta ärende, vilka jag har fått under behandlingen i första avdelningen av statsutskottet.

Jag har nog litet svårt att förstå skälen till att Kungl. Maj:t gjort så pass stora ändringar i föreliggande utredningsförslag som skett. Det var nog mer än en i avdelningen som menade att dessa ändringar i viss mån föreföll vara snarare klåfingriga än sakligt motiverade. Inte heller de upplysningar som vi fick inom avdelningen genom att höra oss för hos olika personer som har med saken att göra föreföll oss tala för Kungl. Maj:ts förslag. Det är detta som är anledningen till att vi enats om en reservation, till vilken jag med dessa få ord, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Herr Gillström åberopar det riksdagsuttalande som gjordes år 1961 — vilket jag också redogjorde för — som ett av skälen till att man borde bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Nu var det ju så att man år 1961 angav vad man *trodde*. Nu vet man något annat, efter-

Ang. försvarsgrensstabernas organisation m. m.

som det därefter har företagits utredningar. Menar herr Gillström att man bör lägga större vikt vid vad man trodde 1961 än vad man vet 1964?

Herr Gillström säger — och det är i och för sig alldeles riktigt — att inspektörerna på armésidan i många fall tillhört andra tjänstegrenar än signal- och ingenjörstrupperna, nämligen infanteriet. Det har emellertid såvitt jag vet i dessa fall varit fråga om infanterister med speciell teknisk inriktning och hög teknisk utbildning. Sen gäller det naturligtvis inte bara tekniska kvalifikationer utan även andra kvalifikationer när det är fråga om så pass höga chefsposter som i detta fall. Det finns inget skäl att tro att vederbörande inte skulle ha varit de inom armén mest lämpade för den uppgift de fått. Dessutom är det inte den saken det egentligen gäller utan om det kan vara lämpligt att lägga så pass skilda verksamhetsområden och så pass var för sig specialiserade och helt olika uppgifter på samma företrädare. Det är detta som vi reserverar inte anser.

Vad marinen beträffar pekar herr Gillström på det i och för sig riktiga förhållandet att marininstaben inrymmer fler avdelningar än exempelvis flygstaben. Man måste då hålla i minnet att flygstaben har att betjäna *ett* vapenslag, som dessutom är ganska homogent, medan marininstaben har hand om två, nämligen kustartilleriet och flottan, som i många avseenden starkt skiljer sig från varandra. Att detta kräver en annan organisation är enligt min mening uppenbart.

Herr Gillström frågade oss, hur man tänkt sig uppdelningen mellan de olika vapentjänstbefattningarna inom marinen. Den uppdelningen föreligger, herr Gillström, redan nu och har såvitt jag vet fungerat väl. Det är väl i stället så att den som kräver ändringar borde redovisa de vinster som dessa ändringar kan ge eller åtminstone klart redogöra för vilka nackdelar som den nuvarande ordningen har.

I fråga om säkerhetstjänsten på ubåtsidan är det kanhända inte bara en tillfällighet att vi i Sverige har den stora förmånen att kunna redovisa ovanligt låga siffror när det gäller ubåtsolyckor. Detta förhållande kan måhända i någon mån tillskrivas den goda organisation som ubåtstjänstavdelningen inom marininstaben nu har.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag skall bara med några ord kommentera den debatt som pågår.

Jag har när det gällt organisationen av försvarsgrenarnas staber försökt att följa riksdagens uttalande år 1961 att man borde försöka få till stånd personalminskningar inom försvarsgrensstaberna med anledning av den ökning av personalen som företogs inom försvarstaben genom beslutet samma år. För att kunna följa detta riksdagsuttalande, som jag ansåg vara i och för sig riktigt, är det ju nödvändigt att hålla tillbaka antalet organisationsenheter i staberna. På annat sätt kan man i varje fall inte minska antalet högre befattningshavare. När man samtidigt gör en översyn av de tre försvarsgrensstaberna måste man ju även försöka behandla dessa staber lika. Nu är organisationen av staberna av tradition och av andra skäl olika. Det har visat sig mycket svårt för den specielle utredningsman, som varit knuten till departementet för att ägna sig åt dessa frågor, att få till stånd en enhetlig organisation av de tre staberna. Han har gjort allvarliga försök men har naturligtvis mött ett starkt motstånd, framför allt inom marininstaben, där man i dag arbetar med 20 avdelningar, medan flygstaben har 10 avdelningar och arméstaben 14. Jag kunde inte acceptera resultatet av hans ansträngningar bl. a. mot bakgrunden av det uttalande som riksdagen hade gjort. För att dessutom i någon mån kunna få en så lika organisation som möjligt av staberna, var det nödvändigt att skära

Ang. försvarsgrensstabernas organisation m. m.

ned antalet avdelningar. Reservanterna har även accepterat en av dessa operationer, inom marininstaben. Den andra accepterar man inte, man vill inte ha en enhetlig vapentjänstavelning. Vi har för närvarande tre avdelningar på detta område. När marinchefen ställdes inför möjligheten av en ändring ansåg han att man eventuellt skulle kunna ha två avdelningar, nämligen en övervattens- och en undervattensavdelning. Marinchefen har inte fått stöd av ÖB, likasom han absolut inte kan få mitt stöd. Man kan inte göra en logisk uppdelning mellan över- och undervattensverksamheten, vilket också herr Gillström har påpekat. Det är en logisk orimlighet, och det är enligt min mening mycket bättre att hålla ihop vapentjänsten inom en enda avdelning. Den specielle utredningsman som har arbetat med dessa frågor är också motståndare till denna uppdelning i två avdelningar.

Jag anser således att det föreligger sakligt starka skäl att icke företa denna uppdelning mellan en över- och en undervattensavdelning, vilka skulle komma att i stort sett syssla med samma problem på en mängd områden. Det skulle också innebära att tjänstemän inom olika avdelningar i onödan satt och försökte ta ansvaret för samma saker. Jag vill erinra om t. ex. mintjänsten och torpedtjänsten, som herr Gillström har påpekat.

På samma sätt är det inom arméstaben. Vi inrättar en högre tjänst i Bo 4 som chef för sektion III. Det är personalfrågorna som är de stora och svåra, och där är det nödvändigt att ha en kvalificerad sammanhållande kraft. Riksdagen har också varit inne på det. För att inte få en utökning av antalet högre tjänster har jag också där tvingats slå ihop två avdelningar till en. Jag har då, naturligtvis inte utan samförstånd med arméledningen, valt att slå ihop signal- och ingenjörsinspektionerna, vilka båda är små inspektioner. Det reses anspråk på att var och en i sin

ledning skall ha experter på respektive områden. Detta har i varje fall inte tidigare framförts från militärledningen. Där sitter, som det har sagts, infanterister som inspektörer. Ingen av dem är utbildad inom respektive signal- eller ingenjörstjänst. Det är således inom utskottet som man har hittat på att detta är någonting absolut nödvändigt. Arméledningen har icke under de år jag suttit som försvarsminister ansett det vara nödvändigt att ha en särskilt utbildad signalist- eller ingenjörsofficer som inspektör. Skillnaden mellan utskottet och reservanterna här är, för att uttrycka det i form av högre tjänster, att reservanterna vill att en tjänst i Br 1 skall förvandlas till en i Bo 4 — en högre tjänst alltså. Man föreslår att två kaptenbeställningar skall vara majors- och överstelöjtnantsbeställningar, och man föreslår att en kommandörkapten skall vara kommandör. Detta är alltså skillnaden, om man ser det i beställningar, och jag kan inte anse att det är nödvändigt att i staberna ha dessa tjänster. Det kommer enligt min mening att bli en bättre organisation inom staberna om man håller ihop det på det sätt som jag har föreslagit, och man kommer i varje fall att i någon mån minska antalet högre tjänster inom staberna.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Försvarsministern säger att exempelvis marininstaben och flygstaben är olika på grund av tradition och andra omständigheter. Traditionen tror jag vi kan lämna åt sidan i detta sammanhang, ty det finns ingen likhet mellan marininstaben som den ser ut i dag och som den såg ut vid den tiden då flygstaben kom till. Någon tradition som kan utgöra en belastning finns knappast. De andra omständigheterna är så mycket viktigare och förklaras av, som jag nyss vare inne på, att det är olika underlag som staberna har att betjäna.

Marinen består av två vapenslag, som

Ang. försvarsgrensstabernas organisation m. m.

är högst olika i sin konstruktion, i sin fredsorganisation, i sin förbandsproduktion och i vissa av sina uppgifter. Jag kan t. ex. peka på personalredovisningen, som sker helt olika inom flottan och inom kustartilleriet. Även om det möjligen skulle vara riktigare att lägga upp den på samma sätt, så måste omläggningen i så fall komma först, innan man ändrar på de stabsorgan som har att betjäna förbanden.

Sedan påpekar försvarsministern att det är orimligt med tjugo avdelningar inom marinstaben. Ja, ingen har väl påyrkat att det fortfarande skall vara tjugo avdelningar. Vi reservanter har bara tänkt oss en avdelning mer än departementsförslaget. Om detta är olämpligt kan vi inte förstå varför departementschefen själv lagt till en extra avdelning, som varken de marina myndigheterna eller utredningsmannen begärt, nämligen pressavdelningen vid sektion II. Det hade räckt med en detalj, som hittills.

Beträffande vapentjänsten är det inte någon fördel att den samordnas inom en avdelning, som försvarsministern säger. Den kan precis lika gärna som reservanterna vill samordnas inom en sektion. Det verkligt viktiga är att ubåttstjänsten, som är speciell ur många synpunkter, får en egen företrädare på hög nivå, som verkligen kan vara en talesman värd att lyssna på, till förmån för de samlade intressena inom ubåttstjänsten och dess säkerhetsfrågor.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om punkten I, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Virgin*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlå-

tandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Lager*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 394 och II: 424, såvitt nu vore i fråga.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Virgin* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 37 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Virgin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 46.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna II och III hemställt.

Ang. utlandssvenskars rösträtt

Vidare gjordes i enlighet med de rörande punkten IV framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 394 och II: 424 i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten V hemställt.

Ang. utlandssvenskars rösträtt

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner angående utlandssvenskars rösträtt m. m.

Till konstitutionsutskottet hade hänvisats

dels de likalydande motionerna nr 3 i första kammaren av herrar *Virgin* och *Lundström* samt nr 2 i andra kammaren av herrar *Ohlin* och *Heckscher*,

dels motionen nr 74 i andra kammaren av herr *Björkman*,

dels de likalydande motionerna nr 261 i första kammaren av herr *Hermansson* samt nr 307 i andra kammaren av herrar *Svensson* i Stenkyrka och *Eliasson* i Sundborn.

I motionerna I: 3 och II: 2 hade hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till lag om ändring av 38, 39 och 42 §§ lagen om val till riksdagen. I motionen II: 74 hade anhållits, att riksdagen måtte antaga i denna motion infört förslag till lag om ändring av 38, 39 och 42 §§ lagen om val till riksdagen.

I motionerna I: 261 och II: 307 hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta att i överensstämmelse med vad i motionerna anförts genom provisorisk lagstiftning giva rösträtt vid 1964 års andrakammarval åt svenska medborgare som nu vistades utomlands men som under något av de senaste tio åren varit mantalsskrivna i Sverige.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att

- 1) motionerna I: 3 och II: 2,
- 2) motionerna I: 261 och II: 307 samt
- 3) motionen II: 74

icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av fru *Segerstedt Wiberg* samt herrar *Sveningsson*, *Källqvist*, *Harald Pettersson*, *HübINETTE*, *von Friesen*, *Magnusson* i Tumhult, *Hamrin* i Jönköping, *Braconnier* och *Wahlund*, vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 3 och II: 2, I: 261 och II: 307 samt II: 74, besluta att för sin del antaga följande

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen

Häri genom förordnas, att 38, 39 och 42 §§ lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

38 §

1. Röstlängd upprättas före den 30 juni varje år och skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla invånare inom valdistriktet, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av tjuguet år.

2. I röstlängd skall jämväl, efter där om skriftligen gjord anmälan, upptagas svensk medborgare, som för något av de närmast före året för röstlängdens upprättande förflutna tio åren varit här i riket mantalsskriven men som sedermera på grund av vistelse å utrikes ort icke blivit upptagen i mantalslängden; dock att vad sålunda stadgats må gälla allenast den, som uppnått eller under kalenderåret uppnått tjuguet år och som ej tillika är utländsk medborgare

och ej heller av svensk eller utländsk myndighet förklarats omyndig. Person, varom här är fråga, skall upptagas i röstlängden för det valdistrikt, inom vilket den fastighet är belägen, å vilken han senast varit mantalsskriven.

I anmälan, som avses i första stycket av detta mom., skall den, som önskar bliva upptagen i röstlängden, teckna försäkran på heder och samvete att han är svensk medborgare och ej tillika innehar utländskt medborgarskap samt att han icke av svensk eller utländsk myndighet förklarats omyndig. Vidare skall anmälan innehålla de uppgifter i övrigt, som framgå av formulär, vilket fastställs av Konungen. Anmälan skall vara egenhändigt undertecknad och vara bevittnad av minst en person. Den skall vara ställd till den lokala skattemyndigheten och ingivas till Konungens befallningshavande senast den 1 juni det år röstlängden upprättas.

Finner den lokala skattemyndigheten hinder föreligga för att i röstlängden upptaga den, som gjort anmälan, skall underrättelse härom med angivande av hindrets art ofördröjligen tillställas denne enligt formulär, som fastställs av Konungen.

Blanketter till anmälan, varom i detta mom. sägs, skola finnas tillgängliga hos Konungens befallningshavande samt hos svenska beskickningar och konsulat.

3. Envar i röstlängden upptagen person, om vilken upplysning ej vinnes, att han den 10 juni brister i något av vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt, antecknas i längden såsom röstberättigad; dock att i fråga om den som först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av tjuguetta år anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förrän efter utgången av löpande kalenderår.

4. Närmare föreskrifter i avseende å röstlängdens upprättande, så ock om skyldighet för vederbörande myndigheter att lämna erforderliga uppgifter

Ang. utlandssvenskars rösträtt till införande i längden meddelas av Konungen.

39 §

Senast den 30 juni skall röstlängd ävensom sådan till den lokala skattemyndigheten inkommen anmälan, som avses i 38 § 2 mom., vara avsend eller avlämnad till ordföranden i valnämnden.

Envar, som — — — avskrift därav.

42 §

Vill någon, vilken rösträtt enligt längden ej tillkommer, för sig påstå sådan rätt, eller har någon, som ingivit anmälan enligt 38 § 2 mom., ej upptagits i röstlängden, eller anser någon, att annan icke må vara däri upptagen såsom röstberättigad, äger han att sina anmärkningar, skriftligen avfattade och åtföljda av de bevis han vill åberopa, ingiva till valnämndens ordförande sist den 18 juli.

Närmare föreskrifter — — — av Konungen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling och gäller intill utgången av år 1968.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Vid många tillfällen görs här i riksdagen det uttalandet, att det föreliggande ärendet inte är någon ny fråga utan en gammal bekant. När det gäller frågan om utlandssvenskarnas rösträtt finns det särskild anledning att stryka under att detta är en gammal riksdagsbekant.

Det är ca 35 år sedan som det första gången fördes fram förslag i en motion om utredning angående möjligheterna för utomlands bosatta svenska medborgare att delta i val. Många gånger sedan dess har det framförts förslag eller förts på tal att de utlandssvenskar, som

Ang. utlandssvenskars rösträtt

alltjämt är svenska medborgare, också skall kunna utöva sin rösträtt, sin grundlagsenliga rätt att rösta vid val till riksdagens andra kammare. Vid många tillfällen har det också givits löfte om att denna sak skall ordnas. Så har dock inte skett, även om det nu är rätt länge sedan som konstitutionsutskottet och riksdagen första gången uttalade att det är angeläget att rösträtten kan utnyttjas av svenska medborgare som har sin tillvaro utomlands.

Att denna fråga så många gånger har diskuterats och så ofta varit föremål för behandling beror bl. a. på det förhållandet att grundlagen och vallagen icke överensstämmer med varandra. I grundlagen är föreskrivet »att valrätt tillkommer envar man eller kvinna som är svensk undersåte och senast under nästföregående kalenderår uppnått 21 års ålder». Den som står under förmyndare har dock ingen rösträtt.

När en svensk flyttar utomlands blir han inte längre mantalsskriven i någon församling här i Sverige. Det medför att han inte blir uppförd i röstlängden, vilken ju upprättas efter mantalslängden. Av den orsaken kan han inte utöva sin rösträtt.

Detta ärende har under lång tid varit under debatt. Den enda motivering som framförts för att hindra en lösning denna gång är att utredningsarbetet ännu inte lett till något i alla avseenden helt tillfredsställande resultat.

I det läget har från samtliga tre oppositionspartier lagt fram ett förslag i syfte att här bör antas åtminstone en provisorisk lagstiftning, som kan ge dessa från rösträtt utstötta en röstningsmöjlighet vid riksdagsmannavalet i höst. Helt naturligt hoppas vi att de även skall få rösträtt vid kommande valtillfällen. Detta förslag om viss ändring i vallagen framläggs av halva antalet ledamöter i konstitutionsutskottet. Den socialdemokratiska sidan utgör majoritet med lottens hjälp. Jag tvivlar inte ett ögonblick på att även socialdemokraterna inser värdet och betydelsen

av den insats som utlandssvenskarna utför, men man vill inte vara med om att ordna det så att utlandssvenskarna kan utöva sin rösträtt. Däremot tror jag att de är mycket lätt räknade inom samtliga partier som känner sympatier för det kända och häpnadsväckande uttalande som landets finansminister gjorde i TV för en tid sedan när det gällde utlandssvenskarnas rösträtt.

Här kan också konstateras att vid högtidliga tillfällen förekommer mycket förmånliga uttalanden om svenskarnas insatser i andra länder. I den motion nr 3 som avgivits i första kammaren av herrar Virgin och Lundström och den likalydande motionen nr 2 i andra kammaren av herrar Ohlin och Heckscher har man tagit in ett avsnitt av det tal som utrikesminister Torsten Nilsson höll till utlandssvenskarna den senaste juldagen.

I detta tal erinras om att vår tids utlandssvenskar är en helt annan typ än gångna tiders emigranter. Det är människor som i svenskt intresse arbetar på olika avsnitt ute i olika länder. De håller god kontakt med hemlandet. Genom sin kontakt med människor i andra länder har de även en viktig uppgift därigenom att de är med och på ett inflytelserikt sätt skapar den bild av Sverige som för många blir avgörande när det gäller vårt land, våra förhållanden och de intressen vi företräder.

Men som jag redan har sagt: utskotts-majoriteten vill inte vara med om att belöna dessa svenska medborgare genom att ge dem möjlighet att använda sin rösträtt.

Då vi inom de andra partierna kommit till det resultatet att här bör antas en provisorisk lagstiftning, så beror det på att frågan om utlandssvenskarnas rösträtt varit föremål för utredning av 1955 års valutredning. Sedan valutredningen förstärktes 1958 har denna utredning sysslat med denna fråga till dess att den i maj 1962 avlämnade sitt förslag. Det förslag som i år förts fram i motionerna och nu återfinnes i reser-

Ang. utlandssvenskars rösträtt

vationen är i stort sett grundat på valutredningens förslag.

Här bör också framhållas att valutredningens förslag i vanlig ordning har varit föremål för remissbehandling av ett stort antal myndigheter. Remissbehandlingen resulterade i stort sett i ett enda kraftigt och välvilligt bifall till förslaget. Vad utredningen föreslagit har godtagits och hälsats med en mycket allmän tillfredsställelse av remissorganen.

Kanske bör här också framhållas att när konstitutionsutskottet remitterade de i år avlämnade motionerna — de remitterades till statistiska centralbyrån, överståthållarämbetet och några länsstyrelser — blev det i stort sett ett bifall till att utlandssvenskarna bör ha sin rösträtt. Statistiska centralbyrån anser i sitt senaste yttrande att en försäkran på tro och heder om svenskt medborgarskap bör vara tillräckligt.

Men trots att det blivit ett så allmänt tillstyrkande av valutredningens förslag och trots alla löften som givits, att den här saken skulle ordnas, så kunde förslaget inte godtagas av justitieministern och regeringen och framläggas i proposition, utan justitieministern tillsatte den 3 januari 1963 en ny utredning, som kallas utredningen för utlandssvenskarnas folkbokföring. Denna utredning har inte under den tid som gått sedan början av januari månad förra året lagt fram något förslag eller givit något resultat.

Här måste man ändå dra den slutsatsen, att någon vilja att uppnå resultat inte finns. Sällan eller aldrig tror jag det har förts fram ett förslag om vilket man så enigt har sagt, att det är önskvärt att det blir ett beslut i överensstämmelse med förslaget, men ändå finns det så många förevändningar för att det inte skall genomföras.

Utskottsmajoriteten framhåller att detta spörsmål om utlandssvenskarnas rösträtt är förbundet med avsevärda tekniska problem och att det i första hand gäller valsäkerheten. Det kan vil-

ligt erkännas att vi här rör oss på ett område där man, om man har ett starkt intresse i den riktningen, kan säga att det finns en och annan detalj som måste ordnas på ett annat sätt än vi föreslagit. Vad vi föreslår är, som jag redan har sagt, en provisorisk lagstiftning. Det kan tänkas att efter alla utredningar ett något mer fulländat förslag kan framläggas, och då bör inga hinder resas för att det senare kan antas.

En av de invändningar som förekommit är att i det förslag som här föreligger tillräcklig garanti inte har skapats för att en utlandssvensk inte kan göra mer än en ansökan och bli uppförd som röstberättigad i mer än ett valdistrikt och således får möjlighet att avlämna mer än en röst. Om det finns fanatiska valmakare som alltjämt är verksamma vid valtillfällena, så tror jag för min del inte att de är att söka bland utlandssvenskarna. Här måste man tillse — uttalar utskottsmajoriteten — att valsäkerheten tryggas, och att garantier tillskapas för detta är ett oefftergivligt krav för en lagstiftning i ämnet.

Här må användas vilka argument som helst, men då utskottsmajoriteten gör gällande att partierna, om reservanternas förslag blir bifallet, kan komma att välja riksdagsmän som inte är bosatta inom landet, måste jag säga att denna tanke är en teoretisk spekulation som inte har någon kontakt med verkligheten.

Valhandlingen och röstningen vid ett val har tidigare skyddats med starka säkerhetsbestämmelser, men man kan nog säga att någon hundra procentig valsäkerhet inte förekommer ens när det gäller röstberättigade som är bosatta inom landet. Jag vill gärna säga även vid detta tillfälle, att man offrade en betydande del av valsäkerheten när man för några år sedan införde röstkort och även tillät deras användning med en legitimationshandling utan fotografi. Röstkortet kan missbrukas, det tror jag alla är medvetna om. Beslutet om röstkort fattades på sin tid — det var 1960

Ang. utlandssvenskars rösträtt

— i den fullständiga brådkans tecken, och några som helst betänkligheter fanns inte hos dem som utgör utskotts-majoriteten. Kanske räknade man den gången, i motsats till nu, med att här fanns röster att tjäna genom röstkorten.

Även om man bortser från alla de risker som finns i sammanhang med röstkorten, så är ändå, som jag har sagt, valsäkerheten inte fullständigt tryggad. Om man ovillkorligen skall vara misstänksam mot utlandssvenskarna och hitta på teoretiska spekulationer om att valsäkerheten är hotad, då finns det möjlighet att uppehålla tiden hur länge som helst, och utlandssvenskarna kommer aldrig att få någon rösträtt. Är det i verkligheten detta intresse utskotts-majoriteten har, då bör man säga ifrån detta i stället för att bara uppehålla tiden.

Till dem som vill kritisera reservanternas förslag kan man säga, att de maktägande haft god tid på sig att lägga fram ett ännu mer fulländat förslag.

Motionärerna och vi reservanter finner det nu vara angeläget att utlandssvenskarna i enlighet med vårt förslags innehåll få en möjlighet att utöva sin rösträtt redan vid valet i höst. Så som detta provisoriska förslag är utformat tror vi inte att förslaget kommer att föra med sig några risker eller olyckor. Det gäller en sedan länge påtänkt rättvisesak, att de som är svenska medborgare och har sin verksamhet i andra länder får tillfälle att utöva sin rösträtt. Genom det anmälningsförfarande som är grundläggande för rösträtten och genom att den som vill rösta skall vara innehavare av giltigt svenskt pass kan en god kontroll uppnås, och den röstades anknäring till landet kommer att framträda starkare. Införande av rösträtt för utlandssvenskarna måste vara en åtgärd i god demokratisk anda.

Här måste man komma ihåg att en handling skall undertecknas och en ansökan skickas in för att den som vill rösta skall få rösträtt. Det är något annat än att bara gå och rösta.

Tiden är nu inne för att övergå från vackra uttalanden till praktisk handling. Av denna orsak vill jag, herr talman, yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Som den föregående talaren redan beskrivit är detta en gammal fråga — den har sysselsatt riksdagen i över 30 år.

Ursprungligen framförde man betänkligheter av principiell art, men under diskussionens gång har en glidning i resonemanget inträffat. Motståndarna till utlandssvenskarnas rösträtt åberopar nu väsentligen betänkligheter av teknisk natur; mestadels gäller bekymren valsäkerheten. Det märkliga är att betänkligheterna framföres av dem som i andra sammanhang förordat, att allt bör göras för att underlätta varje svensk medborgares deltagande i val, och som även gärna talar om att rösträtt inte bara innebär en rättighet utan också en plikt.

1955 års valutredning var enig om att utlandssvenskarna bör få rösträtt; på den punkten gjordes inga reservationer. Utredningens betänkande utmynnade således i ett förslag om en ordning som skulle göra det möjligt för utlandssvenskarna att delta i 1964 års andrakammarval. Flertalet remissorgan godtog det föreslagna systemet — på vilket reservanternas förslag nu bygger, såsom redan framhållits — men kritik framfördes också.

Den kritiken föranledde justitieministern att ge utredningens expert i uppdrag att verkställa en översyn av förslaget. I direktiven angavs fortfarande som önskvärt att utlandssvenskarna skulle få rösträtt, och direktiven avslutades med uppmaningen att »utredningen bör bedrivas så skyndsamt som sakens komplicerade beskaffenhet medger». Denna uppmaning framställdes den 3 januari 1963. Den hade till resultat att utredningsmannen under året

Ang. utlandssvenskars rösträtt

höll två sammanträden med sina experter. Enligt riksdagsberättelsen väntas arbetet pågå under hela 1964. De tekniska svårigheterna ter sig, enligt de upplysningar utskottet fått, allt större och större, antar mer och mer kromosomartad natur. Dessa tekniska bekymmer är besynnerliga även så till vida, att de har en underlig belägenhet att ändra karaktär.

Till 1955 års valutredning överlämnades vid ett tillfälle från över 2 000 utlandssvenskar, bosatta i över 50 länder, en framställning med begäran om rösträtt. De 2 000 sade sig representera ännu många fler med intresse att erhålla möjlighet till valdeltagande, och de framhöll att den skara av svenskar ständigt ökar, som arbetar utomlands men samtidigt känner samhörighet med Sverige. Alla dessa måste med rörelse ha lyssnat till det tal, som utrikesminister Torsten Nilsson höll på juldagen och som redan har berörts. Talet var så vackert, att jag tycker det skulle vara synd att inte litet mer gå in på det.

Utrikesministern talade om den svenska naturen och om vårt hemland som de stora viddernas land, han manade fram bilden av klarkalla vinterdagar och dagar då sommarvindarna spelar över fjärdarna. Han sade att vi inte är mästare i att kläda våra innersa tankar i välformade ord, men utgående från naturen skildrade han med stor inlevelse hur dagens utlandssvenskar håller kontakt med hemlandet. »Flyget går fort, breven kommer snart och radiobudskapen ännu snabbare», sade han. »Utlandssvenskarna far inte bort från sitt land utan är fortfarande med som en levande del av utvecklingen hemma. Den internationella insats utlandssvenskarna gör i dag är också en del av vår egen utveckling och hjälper oss hemma att känna sambandet med länderna runt om i världen. Dessa band känns och omfattas av bredare befolkningslager här hemma än någonsin tidigare.»

Utrikesministern fortsatte med att skildra hur press, radio och TV hjälper oss att uppleva världshändelserna på nära håll och hur beroende vi är av vår export. Han sade: »I ett samhälle som vårt spelar den enskilda människans insatser en stor roll. Vi har rum för den rollen. Och vi behöver den. Det gäller också för Er utlandssvenskar, kanske i särskilt hög grad.»

Ingen må väl förtänka utlandssvenskarna om de efter denna hyllning trodde att även rösträtt skulle tillerkännas dem såsom ett av medlen för den enskilda människan att göra en insats i det samhälle, som så väl behövde utlandssvenskarna.

Det hade ju tidigare talats om att utlandssvenskarna borde få rösträtt år 1964, men regeringspartiet och även regeringen har besvär med detta ärende; man har litet svårt att gå på en linje. En månad efter utrikesministern framträdde, såsom också redan har nämnts, herr Sträng i TV och lät ganska häpna lyssnare höra, att utlandssvenskarna sannerligen inte var några som man gärna gav rösträtt. Han framhöll som ett dystert faktum, att det fanns folk med mycket pengar som tar dem med sig och flyttar hemifrån. Herr Sträng fortsatte ordagrant: »Jag tror nog att det är en allmän uppfattning, en allmän rättsuppfattning ibland det svenska folket, att gör man anspråk på att få vara med och sätta sin prägel på hur samhället skall styras och vara med och utvälja ledningen i samhällsarbetet, då är det ett rimligt krav att man också fullgör sina skyldigheter till samhället.»

Detta ville han ta som ett exempel på att det inte bara är att ge rösträtt från den ena dagen till den andra — frågan har ju diskuterats endast i ett trettiotal år — utan att det här är fråga om ett problem som man sannerligen behöver fundera på och tänka igenom innan man tar ställning.

Konstitutionsutskottets socialdemokratiska hälft har inte haft samma vack-

Ang. utlandssvenskars rösträtt

ra uppfattning om utlandssvenskarna som utrikesministern. Den har visserligen inte framfört samma skäl som herr Sträng för att vägra dem rösträtt utan har som skäl för avslag på den motion som väckts valt att anföra betänkligheter av teknisk natur. På samma gång behandlas dock i dag i utskottet en proposition av justitieministern, som syftar till att underlätta för väljare som bor avlägset och isolerat att delta i val. För dem skall allt göras; därvidlag hyser utskottet inga betänkligheter.

Under tiden har utlandssvenskarna börjat bli tämligen otåliga, och i dag meddelar de i en skrivelse, att i Italien har bildats en aktionskommitté för rösträtt, och kommitténs måtto är: »Det är en skam, det är en fläck på Sveriges banér att medborgarrätt heter mantalskrivning.»

I avvaktan på nästa juldagshyllning av utlandssvenskarnas insats och på nästa rapport om de många svårigheter som möter under utredningsarbetet, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som fogats till konstitutionsutskottets utlåtande nr 3.

Häri instämde herr *Boheman* (fp).

Herr **ELMGREN** (s):

Herr talman! Herr Sveningsson gjorde gällande att man från socialdemokratiskt håll gärna vill erkänna att utlandssvenskarna gör en för landet god insats men ändå inte här vill vara med om att ge dem rösträtt. Han frågade också i fortsättningen av sitt anförande, om avsikten var att inte någon gång ge dem någon rösträtt.

Med anledning av detta vill jag deklarerera, att jag finner det ytterst onaturligt att stora grupper av utlandssvenskarna inte har rösträtt. En svensk diplomat, som kommer i tjänst hos en internationell organisation, bör enligt min uppfattning självfallet beredas tillfälle att rösta. Detsamma gäller de många svenskar som i industriens tjänst reser utomlands för att arbeta och som ibland

kommer hem. Jag anser också, att det är ytterst angeläget att man ser till att banden mellan utlandssvenskarna och hemlandet kan upprätthållas.

Men det finns väl någon annan metod att ge dem rösträtt än den som valutredningen föreslagit i sitt tämligen sönderskjutna betänkande. Vi har redan nu bestämmelser som ger vissa grupper möjlighet att rösta — sjömän, diplomater och missionärer — och det är väl inte omöjligt att högst väsentligt utöka det antal utlandssvenskar som på det sättet kan beredas tillfälle att utöva sin rösträtt. Om jag inte har fattat saken fel, åsyftar utredningen om utlandssvenskarnas folkbokföring att just skapa denna möjlighet, och jag vill gärna be justitieministern att bekräfta detta.

Herr Sveningsson sade, att remissbehandlingen av valutredningens förslag var »uteslutande positiv». Fru Segerstedt Wiberg var i alla fall ärlig nog att säga, att åtskillig kritik hade framförts. Det är den kritiken som gjort att konstitutionsutskottets majoritet inte har kunnat acceptera det förslag som motionsledes har framförts. Vi finner det synnerligen betänkligt, om man handskas med en vallag på det sättet, att valsäkerheten inte är garanterad i så stor vid utsträckning som möjligt.

Åtskilliga remissinstanser framhåller just risken, att valsäkerheten äventyras om motionärernas förslag följes. Jag vill särskilt peka på ett yttrande från en remissinstans, som säger att det inte är särskilt tillfredsställande om man skall godtaga obestyrkta förklaringar och här i riket ej kontrollerbara uppgifter. Där erinras också om de stränga föreskrifter och den noggranna kontroll, som svenska medborgares behörighet att utöva rösträtt eljest är underkastade. Utlandssvenskarna har inte haft någon generell rösträtt. Här går man till motsatt överdrift och föreslår ett system, som inte tar den tillbörliga hänsyn till valsäkerheten, som gäller för svenska medborgare i allmänhet. Man kommer till och med med ett så

halsbrytande förslag som att konstruktionen skall vara sådan, att en utlandssvensk kan vara valbar i olika valdistrikt i Sverige. Man löser således upp det bostadsband som finns för andra kammaren. Jag undrar om det inte är att gå till den motsatta överdriften.

Vidare har remissinstanserna framhållit, hur ytterligt svårt det är att hinna pressa fram en rösträttslag redan till 1964 års val. Ett par remissinstanser avstyrker av den anledningen, och många uttalar sina tvivel på att det är möjligt att få det hela att klaffa.

Jag tycker således att det finns alla skäl att avvakta det förslag som folkbokföringssakkunniga kommer med och som — det är min livliga förhoppning — säkert kommer att medföra en betydligt ökad rösträtt för utlandssvenskarna.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till konstitutionsutskottets utlåtande.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ärade ordförande har här gjort ett uttalande, vari han deklarerar att han för sin del gärna ser att utlandssvenskarna kommer att få rösträtt framdeles. Det är ju ganska länge sedan utskottets ordförande skrev under detta i konstitutionsutskottet. Det skulle vara intressant att här få veta, när ordföranden avser att utlandssvenskarna skall få sin rösträtt efter alla de löften som här har givits.

Sedan sysslade utskottets ordförande mycket med de kategorier utlandssvenskar som redan har möjligheter att rösta, men det är ju inte dem det gäller. Vidare använde han uttrycket valutredningens »sönderskjutna» förslag. Jag vill för min del absolut hävda, att valutredningens förslag inte är sönderskjutet av remissinstanserna, utan det är, som jag sade, mycket välvilligt och i stor omfattning godtaget av remissinstanserna. Det är klart att man kan hitta ett och annat uttalande om att valsäker-

Ang. utlandssvenskars rösträtt

heten borde tryggas på ett bättre sätt, men att här göra gällande, att partierna kanske kommer att välja riksdagsmän som är bosatta utomlands är, som jag redan sagt, att gå till en orimlig överdrift. Jag kan i det sammanhanget påminna om att en riksdagsman sedan han är vald har rättighet redan nu att bosätta sig utomlands. Det finns inget hinder för en andrakammarledamot att göra så.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill instämma med föregående talare däri, att jag inte heller tycker att valutredningens förslag har blivit sönderskjutet, även om jag gjorde det påpekandet, att det hade framförts en viss kritik. Den kritiken var ju förutsättningen för att man skulle tillsätta en ny utredning.

Herr Elmgren var mycket orolig för att en utlandssvensk också blev valbar om man gäve honom rösträtt. Herr Elmgren, det finns ju redan vissa grupper som vistas utomlands ganska långa tider, för att inte säga årtionden, som har rösträtt, nämligen diplomaterna. Dessa skulle ju kunna råka komma in i riksdagen innan de för gott återvände hem, så resonemanget om utlandssvenskarnas farlighet förefaller mig inte riktigt hålla.

Herr ELMGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi kan naturligtvis fortsätta att tvista om huruvida valutredningens förslag är sönderskjutet eller inte. Jag hävdar emellertid, att den kritik som riktats mot förslaget var så väsentlig att det inte kunde läggas till grund för en proposition.

Fru Segerstedt Wiberg påstod att jag hade talat om utlandssvenskarnas farlighet. Så var ingalunda förhållandet, utan min mening var den, att det är principiellt oriktigt att ge dem en annan ställning med större rättigheter än vad hemmasvenskarna har.

Ang. utlandssvenskars rösträtt

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag anser inte att jag i dagens läge har någon anledning att anlägga principiella synpunkter på det ämne som behandlas i konstitutionsutskottets utlåtande nr 3. Frågan är ju under utredning. Men det bör dock stå klart för alla, att jag ser mycket allvarligt på detta lagstiftningsproblem. Jag har tillsammans med mina experter använt åtskillig tid till att försöka finna en lösning, men våra ansträngningar har hittills varit förgäves. Vi har därför tillsatt en ny utredning just i det syfte som herr Elmgren angav.

De förslag som hittills har framkommit har alla varit behäftade med sådana brister i tekniskt hänseende, att de varit omöjliga att genomföra. Det senaste utredningsförslaget skulle — det är klart konstaterat — ha medfört vissa ur valsäkerhetssynpunkt mycket betänkliga konsekvenser.

För det första skulle det föreslagna systemet inte medge någon egentlig kontroll av att den utlandssvensk, som anmäler sig för registrering i röstlängd, verkligen är svensk medborgare och myndig. För det andra skulle systemet skapa risk för att en och samma person kunde bli upptagen som röstberättigad i mer än en röstlängd och alltså kunna utöva rösträtt i flera valdistrikt. För det tredje har vi ju enhälligt beslutat särskilda bestämmelser mot dem, som obehörigen verkar i val, men de faktiska möjligheterna att på straffrättslig väg beivra oriktiga uppgifter, som anmälaren kunde ha lämnat rörande sina medborgarskaps- och myndighetsförhållanden, måste bli mycket begränsade beroende på vederbörandes vistelse i främmande land.

De förslag som nu motionsledes har framförts vid årets riksdag och som behandlas i konstitutionsutskottets utlåtande är i än högre grad bristfälliga i tekniskt hänseende. Som KU framhållit, har det alltid varit — och måste det alltid vara — ett oefftergivligt krav för en lagstiftning av vallags karaktär, att

garantier skapas för valsäkerheten. Att ge avkall på detta valsäkerhetskrav är ett första grundskott mot demokratiens principer.

Jag började mitt anförande med att säga, att jag ser mycket allvarligt på denna lagstiftningsfråga. Men, herr talman, jag ser med minst lika stort allvar på det förhållandet, att halva antalet ledamöter i konstitutionsutskottet — vårt grundlagsvårdande utskott, som tillika har att behandla frågor om valagstiftning — har kunnat ta på sitt ansvar att i den föreliggande reservationen framföra ett i allra högsta grad bristfälligt förslag till lagstiftning i denna fråga.

I sin allmänna motivering viftar reservanterna bort de konstaterade bristerna med att helt enkelt säga, att betydelsen av dessa anmärkningar synes dem ha överdrivits. Jag kunde inte tro att man just på detta viktiga lagstiftningsområde kunde förfara så lättsinnigt.

När, herr talman, man sedan kommer till reservanternas »specialmotivering» till de särskilda lagbestämmelserna, måste man bli ännu mera häpen. Då kanske ens allvar viker, ty det är nästan skrattretande för den som något har sysslat med lagstiftningsfrågor att se hur reservanterna här betar sig.

Efter att ha uttalat att lagstiftningen bör begränsas till dem som något av de senaste tio åren varit mantalsskriven här i riket, säger reservanterna endast följande: »I övrigt synes det till motionerna I: 3 och II: 2 fogade lagförslaget *väl ägnat* att läggas till grund för en provisorisk lagstiftning med *vissa* av hänsyn till de inhämtade remissyttrandena samt valutredningens överväganden föranledda *smärre jämkningar och tillägg.*»

Ja, herr talman, det är hela den s. k. specialmotiveringen till detta lagförslag. Jag ber att få särskilt understryka slutet av det: »vissa hänsyn till de inhämtade remissyttrandena samt valutredningens överväganden föranledda

smärre jämkningar och tillägg». Har kammarens ärade ledamöter någonsin varit med om en så knapphändig motivering till en proposition eller ett utskottsutlåtande? Reservanterna talar i sin brådska inte ens om *vilka* ändringar och tillägg man har gjort i det lagförslag, som man har kallat »väl ägnat» att läggas till grund för lagstiftning, och man motiverar inte heller närmare varför.

Herr talman! Det är verkligen inte bara vissa smärre jämkningar och tillägg, som reservanterna föreslår i förhållande till lagförslagen i motionerna. Det förstår man redan vid en hastig blick på radantalet i förslagen på sidorna 1 och 2 respektive sidorna 15 och 16 i konstitutionsutskottets utlåtande. Det ena lagförslaget omfattar 62 rader och det andra 44. »Smärre» betyder alltså i det här fallet nära 50 procent!

Jag vill påstå att det är omöjligt för den, som inte ingående har sysslat med frågan och som inte har tillgång till valutredningens betänkande och remissvaren på detta, utan får ta del av materialet först i det tryckta utskottsutlåtandet, att hinna ta reda på vad reservanterna menar. De har i sin iver — om vars motiv ingen lär kunna tveka — inte heller haft tid att göra en sammanställning över remissyttrandena, utan de är endast i klump fogade vid utlåtandet.

När i modern tid under fredliga förhållanden har man föreslagit, att Sveriges riksdag skulle lagstifta på så lösa boliner? Skulle regeringen tillåtas att för riksdagen framlägga propositioner med allvarligt syftande lagförslag med sådana arbetsmetoder? Jag för min del är säker på att inte en enda av kammarens ledamöter skulle önska det.

Herr talman! Jag skall avsluta mitt anförande med att beröra ytterligare en sida av reservanternas förslag. Det gäller övergångsbestämmelsen.

Den innebär att lagförslaget skulle komma i tillämpning vid årets andra kammarval. Reservanterna säger att det

Ang. utlandssvenskars rösträtt

enligt deras mening har framgått av remissyttrandena, att några hinder inte möter att redan vid årets andrakammarval tillämpa deras förslag.

Jag tillåter mig att ha en helt annan uppfattning, både när det gäller tolkningen av remissyttrandena — de är helt omgärdade av förbehåll — och beträffande de praktiska möjligheterna att hinna genomföra förslaget. Den tid man i reservanternas förslag har tillmätt för myndigheternas handläggande av inkomna anmälningar är alldeles för kort, även om reservanterna i förhållande till motionärerna har förlängt den med tio dagar. Därigenom har man emellertid i motsvarande grad förkortat tiden för utarbetande av alla de administrativa föreskrifter — innefattande också erforderliga blanketter och formulär — som reservanterna så troskyldigt säger att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda. Jag kan kort och gott säga, att det är i praktiken omöjligt att hinna med att trycka och sprida blanketter och formulär över hela jorden i så god tid, att ett genomförande av det i högsta grad bristfälliga förslaget skulle ha någon mening vid årets val.

Jag kan inte finna att reservanterna skulle mena allvar med reservationen utan genom sitt förslag närmast driver med allvarligt syftande lagstiftningsarbete. Det överensstämmer i sanning inte med svenska lagstiftningstraditioner — och just på detta viktiga, grundlagsfrågorna så närallgande område, vill man göra detta avsteg!

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Chefen för justitiedepartementet har uttalat många och hårda omdömen om reservanternas förslag — ett antagande av det skulle, har han sagt, vara ett grundskott mot demokratin i vårt land. Det är väl ändå alltför hårda ord, när det står tre partier bakom reservationen. Det är mycket djärvt att försöka göra gällande, att dessa tre

Ang. utlandssvenskars rösträtt

partier i det här sammanhanget vill ge demokratien ett grundskott.

Det var ett häpnadsväckande förslag, och det var förslag som var omöjliga att genomföra, fick vi också höra. Allra sist var det tiden som fattades — det fanns inte tillräcklig tid att genomföra reservanternas förslag.

Ja, det är som jag sade i ett tidigare anförande, att här kan man när viljan inte är med komma med många, många skäl för att utlandssvenskarna *inte* skall få den rösträtt, som grundlagen säger att de är berättigade till. Men jag måste återigen säga som jag redan sagt, att det hade varit tid för justitieministern och för regeringen att utarbeta ett mera fulländat förslag, men då har intresset inte varit med.

När det vidare görs gällande, att det inte ens gjorts en sammanställning av remissyttrandena över valutredningens förslag, vill jag påpeka att en sådan sammanställning funnits tillgänglig i konstitutionsutskottet. Det är mot bakgrund av den sammanställningen och efter att ha tagit del av dessa uttalanden, som jag absolut vill göra gällande, att valutredningens förslag inte på något sätt är så sönderskjutet som justitieministern vill påstå.

Det frågades också, vad reservanterna menar med sitt förslag. Jo, vi menar att här skall ges en möjlighet för utlandssvenskarna att få den rösträtt, som de länge varit utlovade.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det har redan påpekats att justitieministern efterlyste en sammanställning av remissyttrandena. Jag antar att här föreligger det misstaget, att han avser remissyttrandena från den första utredningen. Om det inte är den första utredningen, som avses, så förstår jag inte alls efterlysningen. Här finns ju medtagna alla remissyttranden över motionen, och de är mycket välvilliga. Det enda som bestämt avstyrker förslaget är

det som kommer från Hallands länsstyrelse. De övriga är egentligen positiva så när som på det som kommer från Växjö, där det säges att det kan bli mycket svårt för riksdagen att hinna få fram ett förslag. Det är klart att det blir kort tid, men vi har erfarenheter från andra områden att vi kan få kort tid på oss. Det är många författningsförslag, som skall behandlas under denna vårriksdag, och vi har inte sett dem ännu. Där kan man alltså bli tvungen att arbeta fort.

Under 30 år har denna fråga stått på dagordningen, och det har framlagts först ett enhälligt förslag. Detta godtogs inte av regeringen; i stället tillsatte justitieministern en särskild utredningsman. När justitieministern nu påstår, att vi hotar att rikta ett grundskott mot demokratien därför att vi vill ha igenom det nämnda förslaget, vill jag fråga justitieministern: Menar justitieministern att den utredning som tillsatts av honom arbetar så snabbt som tänkas kan?

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Efter justitieministerns ur lagstiftningssynpunkt nedgörande kritik mot reservanternas i hast tillkomna lagförslag behöver jag inte uppehålla mig närmare vid den sidan av saken. Jag skulle kunna göra den personliga bekännelsen, att när utredningsförslaget behandlades i regeringen och vi i finansdepartementet hade möjlighet att se på det utifrån de konsekvenser, som innefattas i de folkbokföringsmässiga, mantalsskrivningsmässiga och kontrollmässiga synpunkterna, var det för mig alldeles uppenbart att jag inte skulle kunna sätta mitt namn under en proposition baserad på denna utredning. Därför hävdade jag mycket energiskt att en översyn och en bearbetning behövde genomföras.

När herr Sveningsson i sitt senaste anförande försöker klara reservanterna ut ur den situation de själva har försatt sig i, nämligen att inför riks-

dagen i en allvarlig lagstiftningsfråga presentera ett förslag som saknar de elementära lagtekniska grunderna för att kunna accepteras, så säger han: Här har justitieministern och andra justitieministrar före honom haft mycket lång tid på sig, men ingenting har skett, och eftersom ingenting har skett bör vi ta saken i egna händer och sätta oss över alla anspråk på lagteknik och logik och hastigt och lustigt framlägga ett förslag.

Man behöver inte vara jurist för att hesitera inför en sådan ståndpunkt. Något liknande får man ju dess bättre inte höra så ofta i allvarliga diskussioner i kammaren.

Vad som emellertid gav mig anledning att ett ögonblick ta kammarens tid i anspråk var att jag har citerats av två av reservanternas talesmän, nämligen herr Sveningsson och fru Segerstedt Wiberg. Jag har ett behov att förklara mig på denna punkt. Man får inte citera mig som en viss potentat citerar bibeln, även om en finansminister av naturliga skäl får finna sig i åtskilligt i den allmänna debatten — även i debatter här i kammaren.

Jag hade ett program i TV där jag genom tillmötesgående från radioledningens sida hade fått tillfälle att kommentera oppositionspartiernas alternativa budgetförslag. Från högerpartiet hade frågan om utlandssvenskarnas rösträtt förts fram som en av de väsentliga frågorna vid årets riksdag, och i den tidigare radio- och TV-presentationen var detta ett av de stora problemen som måste lösas. Av naturliga skäl var jag därför tvungen att ta upp frågan i mitt anförande, och jag sade på ungefär följande sätt: Det här är en fråga som inte är utredd. Den har varit föremål för bedömning, men vi har inte kunnat skriva någon proposition. För närvarande sitter en utredning som arbetar med det hela. Frågan är komplicerad och icke tillfredsställande analyserad. Såsom ett tecken på vad som här följer sig i problemställningarna tog

Ang. utlandssvenskars rösträtt

jag upp frågan om en del skatteflyktande svenskar och sade: Är det riktigt att människor, som inte vill fullgöra sin skyldighet till detta fosterland, ändå skall ha möjligheter att inverka på landets styre och den allmänna politikens utformning?

Så föll mina ord. Här har man citerat det sista avsnittet, men avsiktligt uraktlåtit att citera mig fullständigt.

Herr Sveningsson använde det starka uttrycket, att när finansministern presenterade dessa synpunkter i radio och TV var det »häpnadsväckande». Vad är det som är häpnadsväckande i detta fall? Här skulle jag vilja utifrån en rent logisk analys så att säga inventera herr Sveningssons inlägg om det häpnadsväckande i mitt TV-anförande.

Det kan ju inte vara häpnadsväckande att en utredning pågår i ärendet. I varje fall tycker jag att det är överdrivet att använda valören »häpnadsväckande» för detta. Det kan ju inte heller vara så häpnadsväckande, om jag gör mig till tolk för att den utredningens resultat bör avvaktas innan man tar ställning. Inte heller i det avseendet menar jag att herr Sveningssons epitet är ett adekvat uttryck för mitt inlägg.

Är det häpnadsväckande att vi har en del skatteflyktningar? Det *kan* vara häpnadsväckande för dem som inte vet om det, men det är så pass allmänt bekant, att inte ens herr Sveningsson har kunnat gå omkring med skygglappar för ögonen och proppar i öronen att han kunnat undgå att lägga märke till att i det pressen förs en intensiv debatt om den skatteflykt som vi i detta sammanhang är utsatta för.

Det kan således inte vara den omständigheten som föranleder herr Sveningsson att tala om det »häpnadsväckande» i finansministerns inlägg. Skall det vara någon rim och reson och logik i herr Sveningssons »häpnadsväckande», då måste det helt enkelt vara det att finansministern vill förvägra

Ang. utlandssvenskars rösträtt

skatteflyktingarna rösträtt. Det vore häpnadsväckande om herr Sveningsson har den uppfattningen, men logiskt sett kommer man fram till detta när man försöker analysera det hela.

Herr Sveningsson roade sig med — och fru Segerstedt Wiberg utvecklade det vidare — att försöka tala om motsättningen mellan utrikesministerns nyårsbudskap till utlandssvenskarna och min kommentar i svensk TV. Det finns ingen motsättning där. Jag kan skriva under varje ord som utrikesministern sade i sitt tal till utlandssvenskarna, även om jag tyvärr måste bekänna att jag inte har samma förmåga att uttrycka mig så poetiskt som bl. a. fru Segerstedt Wiberg citerade. Men det är väl helt enkelt ett uttryck för att vi är som vi är och talar som vi gör.

Självfallet har jag inte någon annan uppfattning om vår attityd gentemot utlandssvenskarna. Men jag försäkrar er allesammans: utrikesministern — här vågar jag tala å hans vägnar utan att ha samrätt med honom — inkluderade inte dessa skatteflyktingar i sitt tal till utlandssvenskarna, och det var dem frågan gällde i mitt uttalande.

Det skulle vara rätt frestande att fråga herr Sveningsson och fru Segerstedt Wiberg: Solidariserar ni er med dessa människor, som sitter med höga inkomster och med stora förmögenheter, men som inte längre anser att detta gamla fosterland är en lämplig vistelseort för dem? Jag föreställer mig att ni inte gör det och inte kan göra det. Men varför skall ni då gå upp och förhåva er, när jag klart och tydligt bekänner min ståndpunkt i detta avseende?

Jag skulle naturligtvis också kunna säga: Har ni den uppfattningen och är ni medvetna om att detta system förekommer, men tycker ni att det sker i så obetydlig grad, att ni till nöds kan acceptera det bara för att få frågan om utlandssvenskarna rösträtt löst, då kan ni naturligtvis deklarerat detta också i kammaren.

För min personliga del är detta något av en principfråga och något av en samvetsfråga. Människor med inkomster eller förmögenheter som enligt gällande lag är skattepliktiga har rätt att välja att flytta ut ur landet och vägra att ge landet de resurser, som vi genom beslut varje år i denna riksdag anser behövas för de reformer, som vi vill genomföra för det svenska folket och som kostar mycket pengar. Men väljer de denna väg är det enligt min mening en anständighetsfråga att de avstår från att göra anspråk på möjligheten att utöva inflytande på hur vi skall bestämma i de båda kamrarna i detta hus.

Nu kan man säga, att detta är att använda för stora ord i en liten sak, ty dess bättre är skatteflyktingarna inte så många. Men för mig är detta en fråga om principer och anständighet, och det var från dessa utgångspunkter som jag reagerade. Har ni andra bedömningar och värderingar, kräver väl ärligheten att ni går upp i denna talarstol och deklarerar detta i stället för att — som jag inledningsvis sade — citera mig som en viss potentat läser bibeln.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp)
kort genmäle:

Herr talman! Finansministern ställde en direkt fråga. Det skall bli mig ett nöje att besvara den.

Finansministern frågade om jag solidariserar mig med de utlandssvenskar som flyr undan skattebetalning i Sverige. Jag vet inte, att jag på något ställe skulle ha sagt att jag solidariserar mig med dem. Det gör jag självfallet inte. Det finns emellertid vissa människor i detta samhälle, som även av andra skäl inte betalar skatt. Jag skulle vilja fråga finansministern, om finansministern solidariserar sig med de svenska medborgare som falskdeklarerar eller på annat sätt undandrar sig att fullgöra sina skyldigheter som skattebetalare i detta land.

Mig veterligt är dessa människor icke berövade sin rösträtt. Jag skulle kunna gå längre och säga, att det finns folk som begått mycket grova brott i detta land, men som dock har rösträtt.

Finansministern påstår vidare — om jag förstod honom rätt — att vi hade citerat honom felaktigt. Jag kan gå så långt att jag medger, att jag icke återgav finansministerns hela yttrande i televisionen utan bara det avsnitt som var relevant i sammanhanget. För att icke på något sätt kunna beskyllas för att ha citerat falskt skall jag, herr talman, be att få läsa upp ordagrant vad finansministern yttrade i televisionen den 31 januari 1964, kl. 20.05: »Utav partisekretärerna Holmberg fick vi emellertid någon ting utav en konkretisering när han svarade för en vecka sedan som exempel på denna maktkoncentration, så sade han det att utlandssvenskarna saknar rösträtt. Jag skulle vilka utveckla det litet grann närmare. Det pågår inom kanslihuset för närvarande en undersökning och en utredning och när den blir färdig så är det meningen att det skall bli förslag till riksdagen just i den här riktningen att ge utlandssvenskarna rösträtt. Men det är inte så enkelt att genomföra det från en dag till den andra. Jag ber att få erinra om att det är ju ett något dystert faktum att folk som har mycket pengar tar och flyttar utomlands. Schweiz har varit en populär bostadsort, helt enkelt för att slippa ifrån skatterna här hemma i Sverige. Jag tror nog att det är en allmän uppfattning, en allmän rättsuppfattning ibland det svenska folket, att gör man anspråk på att få vara med och sätta sin prägel på hur samhället skall styras och vara med och utvälja ledningen i samhällsarbetet, då är det ett rimligt krav att man också fullgör sina skyldigheter till samhället. Nu är det dessbättre en liten grupp av våra utlandssvenskar som är typiska skatteflyktingar — dessbättre är det så — men jag har tagit det här som ett exempel för att illustrera att det är inte bara att ge rösträtt från en dag till den

Ang. utlandssvenskars rösträtt
andra, utan att det är ett problem som man sannerligen behöver fundera över och genomtänka innan man är färdig för ett ställningstagande.»

Herr finansminister — min fråga kvarstår. Skall vissa personer berövas sin rösträtt på grund av att de försummat att fullgöra sina skattskyldigheter?

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag kunde nöja mig med att bara instämma i fru Segerstedt Wibergs senaste anförande, men finansministern uppehöll sig enligt min mening så mycket vid vad som var »häpnadsväckande» i detta sammanhang, att det också kan tillåtas mig att säga ett ord härom.

Vad jag ansåg vara häpnadsväckande i finansministerns uttalande i televisionen — som jag fattade det — var att alla utlandssvenskar skulle hindras att få rösträtt, därför att det fanns ett antal personer som av skatteskäl flyttade utomlands. Vad beträffar dem som av skatteskäl flyttat utomlands vill jag också deklarerat, att jag inte känner någon som helst solidaritet med dem.

Härutöver vill jag bara understryka den fråga, som fru Segerstedt Wiberg här har framställt: Är det meningen att det skall införas något slags skattestreck när det gäller utövandet av rösträtten inom landet?

Finansministern använde uttrycken »i hast hopkommen motion» och »i hast hopkommen reservation». För säkerhets skull — jag skulle egentligen inte behöva göra det — vill jag deklarerat, att jag varken skrivit reservationen eller motionen. Det förstår säkert de som är närvarande här. Jag anser dock att man bör ha litet mer respekt för vårt förslag, bakom vilket ändå står tre partier med sina partiledare i spetsen. Det är ju partimotioner det är fråga om.

Finansministern slutade sitt anförande med att säga att det var stora ord som hade använts — av honom, såvitt

Ang. utlandssvenskars rösträtt

jag fattade det rätt — för en så liten sak. Nog kan jag förstå att finansministern är mycket förargad på de människor, som av skatteskal flyttar utomlands. Men så förhåller det sig ju, och finansministern hade kanske andra vägar än som nu användes för att få dem att stanna inom landet. Men dessa skäl är inte så stora att man bör förvägra *alla* utlandssvenskar rösträtt.

Vad sedan gäller detta speciella uttryck »häpnadsväckande» har ju tidningspressen använt det så mycket sedan finansministern gjorde sitt uttalande i TV, att jag tyckte att även jag hade rätt att använda det här i riksdagen.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Det var intressant att höra hur herr Sveningsson nu hade ett behov av att framhäva sin egen obetydlighet. Han använder begreppet »häpnadsväckande» därför att tidningarna skrivit det — följaktligen skall han också ha rätt att använda det. Den osjälvständigheten kommer nog herr Sveningsson kanske att vara litet generad över när han funderar närmare på det.

Sedan vill jag nämna att jag naturligtvis har den allra största respekt för partiledarna och alltid lyssnar med stor uppmärksamhet på vad de har att säga — jag är på grund av det ämbete jag råkar inneha också skyldig att göra det. Däremot är jag till skillnad mot herr Sveningsson inte sådan, att jag utan vidare accepterar allt vad de säger, utan jag förbehåller mig rätten att pröva det utifrån egna utgångspunkter.

Jag vill nog vidare uttala min personliga tacksamhet till fru Segerstedt Wiberg för att hon som ambitiös riksdagsledamot har skaffat fram mitt anförande från TV-framförandet och sorgfälligt och omsorgsfullt läst in det i riksdagens protokoll. Jag betraktar det som en favör och som en förbättring av mitt tidigare inlägg, som bara baserade sig på ett relativt bristfälligt minne — jag hade nämligen inte varit lika ambitiös och tagit fram anförandet.

Men vad är det jag säger enligt det till riksdagens protokoll upplästa anförandet? Jo, jag säger att en utredning pågår och att det när utredningen är färdig kommer att framläggas ett förslag till riksdagen om utlandssvenskarnas rösträtt. Det är således en positiv förklaring från min sida. Men jag tillägger att frågan är komplicerad och besvärlig, och jag tar som ett exempel på komplikationen upp denna fråga om skatteflykten. Jag säger vidare att jag av principiella och andra skäl inte kan acceptera att den som inte fullgör skyldigheterna i detta land skall sitta och ha rättigheter i fråga om lagstiftningens utformning och över huvud taget landets skötsel.

Därifrån kan man väl inte dra de slutsatserna — vilket skedde i de senaste inläggen — att de lojala utlandssvenskarna för all framtid skall vara förhindrade att få utöva rösträtt bara därför att vi har att dras med skatteflyktningar. Mitt TV-anförande, som här citerades, var en klar dokumentation av detta. Om herr Sveningsson lyssnat tillräckligt på sin meddebattör, fru Segerstedt Wiberg, skulle hans sista tillägg ha varit alldeles överflödigt.

Samtidigt som jag var tacksam för att fru Segerstedt Wiberg ambitiöst och noggrant läste in mitt anförande i kammarens protokoll, måste jag säga att det i och med hennes fortsatta utläggning är slut med tacksamheten och med mina tidigare välvilliga omdömen. När man går upp i talarstolen och ställer frågan: Solidariserar sig finansministern med alla skattefuskare här i landet, som ändå har rösträtt» — ja, då har man kommit tillbaka till någonting som jag såsom ungdomsklubbist brukade kalla buskagitationsargumentering. Nu är jag så pass gammal att jag inte vill fortsätta den debatten — jag anser att den är alldeles överflödigt.

Vidare har det tidigare i denna diskussion förts på tal att vi ger diplomater och sjömän rösträtt. Tacka för det, det är helt följdriktigt — diplomater

och sjömän är skattebetalare i detta land och skall följaktligen ha sina rättigheter. I vad mån det sedan kan ske en utbyggnad i detta avseende, det får den kommande utredningen visa.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga att uttrycket »hjäpnadsväckande» ansåg jag ur min synpunkt inte vara oriktigt, utan jag instämmer i alla uttalanden om att vad finansministern anförde i TV var hjäpnadsväckande — det är inte fråga om annat, hjäpnadsväckande är även vissa uttalanden från regeringsbänken i dag.

Jag vill vidare säga, att jag inte är beredd att godta kanske allt som partiledarna säger, men litet mer respekt för deras uttalanden och deras förslag än för vanliga enkla riksdagsledamöters förslag bör kanske visas.

Jag kan också uttala min glädje över att de argument och de motiveringar, som finansministern använder i denna debatt och som han använt i TV, dess bättre inte förekommit i debatterna i konstitutionsutskottet och inte heller förekommer i utskottsutlåtandet.

Jag vill sedan bara ställa en enda fråga till finansministern: Är finansminister Sträng beredd att införa ett särskilt skattestreck för vissa utlandssvenskar?

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är mig en glädje att kunna instämma i en del av vad finansministern sade. Han nämnde att vi inte skulle ha alltför stor respekt för partiledare, utan att vi skulle bedöma saker och ting själva. Men finansministern kan väl ändå inte förmena mig att hysa respekt för herr finansministern. När finansministern därför tillämpar en viss buskagitation, måste det väl vara mig tillåtet att som ambitiös riksdagsman svara med samma mynt.

Ang. utlandssvenskars rösträtt

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag tror att ledamöterna av denna kammare och även de av medkammaren som tillfälligtvis är på besök här är så pass erfarna i den politiska hanteringen, att de har en viss möjlighet och förmåga att göra den skillnaden i fråga om mitt inlägg och fru Segerstedt Wibergs inlägg, som enligt min mening ger anledning att kalla det ena inlägget för ett försök till en buskagitation.

Herr Sveningsson ställde mig följande fråga: Menar finansministern att man skall föra in ett skattestreck för utlandssvenskar? Jag är av den uppfattningen att den frågan måste lösas. Vi skall ge de lojala utlandssvenskarna rösträtt liksom alla andra som anständigvis skall ha det. Vi skall däremot inte ge skatteflyktingarna rösträtt. Detta är en av de frågor som regeringen har att lösa och som skall behandlas av den utredning som sedermera kommer att avlämna ett betänkande i frågan.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Sedan nu utskottets olika representanter och regeringen stökat undan den mer officiella delen av meningsutbytet, är det kanske mig tillåtet som motionär att göra några kommentarer till denna fråga. Jag är inte ledamot av konstitutionsutskottet och drabbas därför inte personligen av den karakteristik som justitieministern uttalade om dess ledamöter. Hans förkastelsedom över hälften av konstitutionsutskottets ledamöter finner jag i och för sig märklig, men den är typisk för den numera ideligen återkommande beskyllningen från regeringspartiet mot oppositionen: den som håller med en regeringsledamot eller har samma mening som Kungl. Maj:ts förslag, den är klok, den är konstitutionell, den är lagkunnig och den begriper alla de olika frågor det gäller, men den som är av en annan mening, han tycks till och med vara så dålig att han kan skjuta grundskott mot samhälls-

Ang. utlandssvenskars rösträtt

byggnaden. Jag tillåter mig säga att vi från oppositionens sida tillbakavisar en sådan karakteristik. Man kan ha delade meningar om olika saker utan att därför behöva drabbas av sådana förkastelse-domar som här har framförts.

Det var ju synd att finansministern just gick, ty jag hade några älskvärda ord att säga även honom. Jag tyckte det var rörande att höra honom i sitt första anförande uttala en sådan omtanke om grundlagen som han gjorde, när man har i ganska färskt minne hans misslyckade försök häromåret att förmå riksdagen att gå med på en fullmaktslag, som inte överensstämde med grundlagen, och det uttalande om grundlagen som han fällde i debatten i första kammaren.

Jag har tyvärr blivit övertygad om att åtskilligt av vad som har sagts av en del av de föregående talarna om regeringens intresse för att driva denna fråga framåt måste vara befogat. Så har nog inte alltid varit förhållandet. En gång på hösten 1960 frågade jag justitieminister Kling hur det skulle gå med denna fråga. Han var då mycket frank i sin förklaring, att han trodde att propositionen skulle kunna framläggas till 1961 års riksdag. Sedan försenades utredningen av något skäl. År 1962 sade han med samma bestämdhet, att han trodde att lagen skulle kunna beslutas så att den skulle kunna tillämpas vid 1964 års val, och där befinner vi oss snart. När det således inte har lyckats att få något beslut, har vi motionärer ansett det vara rimligt att åtminstone få till stånd ett provisorium. Det är det vi har — inte i all hast, som det har påståtts, utan med mycken noggrannhet — försökt att göra.

Är nu detta provisorium, som har föreslagits i motionerna I : 3 och II : 2, ett sådant hot mot valsäkerheten som det påståtts? Här har anförts en mängd remissuttalanden som riktar sig mot valberedningens förslag. En sak finns emellertid i motionerna, som inte finns i valberedningens förslag. Statsrådet

Kling sade i ett interpellationssvar för ett halvår sedan och upprepade det i dag, att det fanns vissa invändningar mot valberedningens förslag. För det första medger det inte någon egentlig kontroll av att den utlandssvensk som anmäler sig för registrering i röstlängd fortfarande är svensk medborgare. För det andra föreligger risk för att en och samma person kan vara upptagen som röstberättigad i mer än en röstlängd och således kan utöva rösträtt i mer än ett valdistrikt.

Jag medger att det kan föreligga sådana risker, och dem har man i motionen försökt komma ifrån genom bestämmelsen om pass. Det skall finnas giltigt pass, och det tycker jag bemöter båda dessa invändningar som här framförts. För att man över huvud taget skall bli upptagen i en röstlängd enligt vårt förslag, måste framställningen gå genom den myndighet som utfärdat passet, antingen en länsstyrelse eller en ambassad. Därigenom bör man ju kunna förhindra att någon blir upptagen i flera röstlängder och röstar på två ställen. Man kan alltså bara rösta där man är upptagen, och man kan inte bli upptagen i två röstlängder på grund av passet. Därigenom undviks också problemet med legitimationen på ett helt annat sätt än vad fallet är i valberedningens förslag. Skulle det anses behövligt, att man i utlandet visar upp passet och får det avstämplat på en ambassad, innan man skickar iväg sin ansökan, skulle en sådan bestämmelse lätt kunna införas. Jag har därför svårt att dela utskottets och justitieministerns uppfattning, att detta provisorium verkligen är av den beskaffenheten att det skulle äventyra valsäkerheten. Av denna anledning tycker jag förslaget borde bifallas.

Jag vill tillägga att den långa erfarenhet jag har som valledare i ett parti — den sträcker sig över nästan två decennier — har gjort att jag ideligen kommit i kontakt med detta svåra problem och fått personlig kännning av

Ang. utlandssvenskars rösträtt

hur viktigt det är. Inte för skattes Schweizarna — de är ju några få och har mig veterligt inte gjort några ansatser — men för de många andra utlandssvenskar, som inte har rösträtt och inte har möjlighet att få någon. Det är detta som gör att jag har varit så angelägen att få fram denna fråga till en lösning.

Nu staplade justitieministern här ovanpå varandra skäl efter skäl av teknisk art mot de förslag som föreligger, valberedningens och motionens. Jag fick nästan intrycket, att har man justitieministerns uppfattning om hur oändligt tekniskt besvärligt detta är, kommer man aldrig att finna något förslag som fullständigt tillfredsställer justitieministern. Av tekniska skäl och med hänsyn till de säkerhetsbestämmelser man önskar införa, verkar det då som om vi har anledning att se mörkt på hela problemet.

De trettiofem år som denna fråga dragit i riksdagen, tycker jag — med hänvisning till den historik som finns intagen både i motionerna och i utskottsutlåtandet — närmast påminner om en slalomåkning, där åtminstone på sista åren svängarna varit ytterligt tvära och där man ännu inte ordentligt ser någon fri löpa mot målstängerna. Det är det mest bedrövliga i hela den här historien.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Debatten har nu fortgått så länge, att jag skall inskränka mig till att bara berätta en händelse som jag var med om i förra veckan som gjorde mycket starkt intryck på mig. Det var måndagen i påskveckan. Vi var inbjudna till en svensk journalist nere i södra Europa. Han hade dagen förut kommit från Cypern, där han skildrat det som — om det vill sig illa — kan bli en världsbrand. Om två dagar skulle han fara tillbaka och skildra för oss de svenska truppernas erfarenheter där nere. Han var på ett kort besök, och

han berättade något för mig som jag tecknade ned.

Jag reste ut, sade han, år 1930, som 25-åring, för att via pressen börja skildra utländska förhållanden för den svenska allmänheten. Det har varit år då mycket har hänt. Jag var med när Rickard Sandler tog emot Litvinov i Nationernas Förbund och många hoppades på fred och på något nytt, men i stället fick jag snart börja skriva om inbördeskriget i Spanien, en skildring om kampen mellan demokrati och diktatur, om den ensamma människans rättigheter i en värld av våld. Sedan dess har det ofta varit fråga om att berätta om kampen mellan olika makter och endast då och då om strävanden till fredlig samlevnad. För mig har det varit att skriva om nazism i Tyskland, fascism i Italien, det ryska intåget i Ungern.

Under dessa tre och ett halvt decennium har jag oupphörligt fått se demokratiska värden trampas under fötterna på det mest hänsynslösa och brutala sätt. Jag har bevittnat hur maktlystnaden strukit streck över de enskilda medborgarnas oförytterliga rättigheter. All vördnad för den enskilde har kastats över bord. Demokratiens grundval, de fria valen, rättigheten för var och en att säga sin mening, har för mig framstått som det värdefullaste som finns att värna. Kampen härom har jag försökt skildra för den svenska allmänheten. Men samtidigt har jag förvägrats att själv utöva min rösträtt. Trots att jag är 59 år, har jag aldrig fått delta i ett svenskt riksdagsmannaval, slutade han.

Herr talman! Vi trodde knappast våra öron: Agne Hamrin — såsom alla förstär var det han — har aldrig fått utöva den som vi tycker självskrivna rättigheten att delta i ett svenskt riksdagsmannaval.

Jag frågade honom, om jag inför kamraren i dag fick berätta detta. »Javisst», sade han, »men poängtera då samtidigt att jag inte är i någon särställning!

Ang. utlandssvenskars rösträtt

Tänk så oändligt många människor jag har mött som har det på precis samma sätt!» Det är alldeles riktigt. Det är klart att vi i sådana sammanhang mest tänker på de namn vi ofta läser och hör: Agne Hamrin, Gunnar Kumlien, Svante Löfgren, Alf Martin, Björn Ahlander och Arne Thorén. Ingen av dem kan utöva rösträtt, men vi har ändå en känsla av att deras kunskap om svenska förhållanden är ganska tillfredsställande.

Agne Hamrin poängterade: »Ta inte fram oss! Det finns så oändligt många andra, arbetare, tjänstemän och företagare, som världen över upplever precis på samma sätt, att vi är förvägrade rättigheten att i val delge vår uppfattning om hur vårt eget land skall styras.»

Inför den votering som strax skall äga rum i kammaren har jag frågat mig, herr talman, om det inte skall finnas någon enda socialdemokrat som resonerar ungefär som jag: Det må vara att det förslag till att provisoriskt lösa problemet om utlandssvenskarnas rösträtt som föreligger inte är fullkomligt, men här har decennier gått utan att problemet har lösts. Fråga är om man inte någon gång — och den situationen kanske nu är för handen — får säga att fullkomlighetskravet och perfektionsönskan måste stryka på foten. Finns det någon som resonerar på samma sätt, bör han, liksom jag, rösta för reservationen.

Herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Jag skall endast beröra två punkter i de senaste talarnas yttranden.

De kategorier som herr Dahléen förmenade borde ha rösträtt i Sverige finns upptagna som exempel i direktiven för den nu pågående utredningen. Där nämns just svenska tjänstemän vid internationella organisationer, till vilka Sverige är anslutet, de svenska tidningarnas utlandskorrespondenter och annan i utlandet stationerad svensk personal vid svenska företag.

Herr Lundström byggde huvuddelen av sin argumentering på att mina tekniska invändningar skulle falla till marken med det i motionen framförda kravet på giltigt pass. Ja, ärade kammarledamöter, här ser vi hur bedrövligen denna reservation är: inte ens en av huvudmotionärerna har kunnat fatta av reservanternas motivering, att en av de — som de säger i motiveringen — smärre avvikelser som de har gjort i förhållande till motionen är just borttagandet av allt krav på giltigt pass.

Herr **DAHLÉN** (fp):

Herr talman! Om justitieministern verkligen varit intresserad av de grupper han här har talat om, då hade de inte endast stått i direktiven, utan då hade de verkligen haft rösträtt vid 1964 års riksdagsmannaval. Det lönar sig föga att försöka ge intryck av att man verkligen vill ha en lösning, när det tagit så oändligt lång tid. Därför tror jag, herr talman, att det trots allt finns skäl att rösta för reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talman, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sveningsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Om sekretesskydd för vissa läkarintyg. — Om rätt att överklaga departementschefs beslut rörande utbekommande av allmän handling

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sveningsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;
Nej — 50.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av motioner angående anonymitetsskyddet för den som lämnar uppgift för offentliggörande i tryckt skrift, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om sekretesskydd för vissa läkarintyg

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, med anledning av motion om sekretesskydd för vissa läkarintyg.

I den till konstitutionsutskottet hänvisade motionen nr 457 i första kammaren av herr *Akerlund* hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till sådan författningsändring, att intyg utfärdade av läkare i samband med anställning i statens tjänst sekretessbelades på sätt i motionen angivits.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hem-

ställt, att motionen I: 457 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *ÅKERLUND* (h):

Herr talman! I detta utlåtande finns *ett ord*, varemot jag har en invändning att göra. Jag syftar på uttalandet, att det är *onödigt* att göra någon framställning i ämnet till Kungl. Maj:t. Det är möjligt att det är obehövt, men nog är väl den där slängen med ordet »onödigt» onödig. Säkerligen är inte utskottets ärade ordförande ansvarig för den tråkiga pennföringen, men gång på gång måste man konstatera, att det inte är lätt att skriva svenska.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om rätt att överklaga departementschefs beslut rörande utbekommande av allmän handling

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av motioner om rätt att överklaga departementschefs beslut rörande utbekommande av allmän handling.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 388 i första kammaren av herr *Kaijser* och nr 471 i andra kammaren av herr *Palm* hade hemställts, att riksdagen som vilande måtte antaga följande förslag till ändring i 2 kap. 10 § tryckfrihetsförordningen:

2 kap. 10 §

Har myndighet avslagit framställning om utbekommande av allmän handling och anser sökanden att beslutet icke är lagligen grundat, äge han, i den ordning nedan sägs, söka ändring i beslutet.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 388 och II: 471 icke

Om rätt att överklaga departementschefs beslut rörande utbekommande av allmän handling

mätte till någon riksdagens åtgärd för-
anleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Torsten Andersson, Sveningsson, Dahlén, Hernelius Källqvist, von Friesen, Larsson* i Luttra, *Hamrin* i Jönköping, *Braconier* och *Anners*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 388 och II: 471, såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling för sin del antaga i reservationen infört förslag till ändrad lydelse av 2 kap. 10 § tryckfrihetsförordningen.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Någon besvärsmått över statsråds beslut förekommer inte i vårt land i något sammanhang, men i den motion som behandlas i detta utskottsutlåtande, motionen nr 388 i denna kammare och nr 471 i andra kammaren, har föreslagits, att när det gäller utbekommandet av allmänna handlingar skulle besvärsmått i detta speciella fall förekomma. Det skall emellertid uppmärksammas, att förslaget inte gäller besvärsmått över beslut av Kungl. Maj:t, utan i detta fall endast av enskilt statsråds beslut.

Denna fråga om besvärsmåtten över statsråds beslut då det gäller av statsrådet hemligstämplade handlingar har aktualiserats tidigare och även i ett större sammanhang. När 1944 års tryckfrihetssakkunniga avlämnade sitt betänkande, föreslogs av denna utredning att i just detta fall, när det gäller handlingar som finns i ett departement, skulle talan kunna föras mot departementschefs beslut. De sakkunniga uttalar, vilket finns angivet i motionen, att vissa betänkligheter väl kunde anföras mot en sådan klagorätt, särskilt med hänsyn till att klagorätt eller någon lagprövningsrätt i allmänhet inte förekommer i departementsärenden. När riks-

dagen 1948 behandlade förslaget om ny tryckfrihetsförordning, innehöll inte den kungliga propositionen något förslag på denna punkt i överensstämmelse med utredningens. Således ansåg inte regeringen den gången, att det skulle bli någon besvärsmått när det gäller av departementschef hemligstämplade handlingar. I motsats till Kungl. Maj:t föreslog då konstitutionsutskottet 1948 med anledning av utredningsförslaget att detta skulle bifallas. När ärendet kom upp till avgörande i riksdagen biföll däremot denna Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.

Genom den motion som behandlats här har detta förslag, som tryckfrihetssakkunniga lämnade 1944 och konstitutionsutskottet 1948, på nytt förts fram.

Offentlighetsprincipen tillämpas i vårt land, och jag tror inte att någon önskar något annat än att det så långt möjligt skall vara offentlig insyn i alla sammanhang. Det skall vara offentlig insyn och kontroll av alla myndigheters handlande och handläggning av framför allt allmänna angelägenheter. Skall statsråden ha kvar denna möjlighet — både när det är berättigat och kanske inte berättigat — att förhindra allmän insyn i för allmänheten viktiga ärenden, kan inte offentlighetsprincipen tillämpas och fungera som åsyftats. Härvidlag måste också det förhållandet konstateras, att den handling ett statsråd vägrar att lämna ut kan finnas, och kanske i regel finns, hos någon annan myndighet, och om en annan myndighet än regeringen vägrar att lämna ut sådana handlingar kan besvär anföras, och regeringsrätten har möjlighet att upphäva det beslut som annan myndighet än statsråd har fattat. Möjligheten finns att på så sätt få en handling offentlig, som ett statsråd vägrar att lämna ut. En sådan uppmärksamman händelse inträffade även förra året. Det kan inte vara lyckat att det skall gå till på det sättet.

Nu framhåller utskottets lottmajori-

Ang. översyn av ärendefördelningen mellan statsdepartementen

tet — lottmajoritet även i detta ärende — att frågorna om regeringsarbetet och om kontroll av regeringens och statsrådets handlande är under övervägande som ett led i författningsreformen. Nog har författningsutredningen under många år och vid många tillfällen fått tjänstgöra som motivering för att beslut inte skall fattas. Utskottsmajoriteten anser alltså att författningsutredningen och ovissheten, om det blir en författningsreform eller inte, skall användas som motivering för avslag på denna motion. Motionärerna och reservanterna — halva antalet ledamöter i utskottet — anser att det här är fråga om en så viktig detalj när det gäller tillämpningen av offentlighetsprincipen, att redan i år som vilande grundlagsändring bör antagas ett förslag, som innebär att det inte i fråga om besvär rätt över ärenden om utfäendet av handlingar skall vara någon skillnad på statsråd och andra myndigheter.

Med stöd av denna uppfattning yrkar jag, herr talman, bifall till den vid detta utskottsutlåtande fogade reservationen.

Herr **ELMGREN** (s):

Herr talman! Det är naturligtvis riktigt som herr Sveningsson säger, att konstitutionsutskottet ofta har skrivit om författningsutredningen och sagt att man bör avvakta dess förslag. Skillnaden är dock i år, att förslaget nu ligger på bordet och att vi vet att författningsutredningen föreslår en väsentlig ändring av arbetsförhållandena inom departementen. Det gör att utskottet anser, att ett ställningstagande bör avvaktas, innan denna detaljfråga tages upp till avgörande.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till

vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sveningsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sveningsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 55.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. översyn av ärendefördelningen mellan statsdepartementen

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner angående översyn av ärendefördelningen mellan statsdepartementen.

Ang. tullen på vissa varor från u-länderna

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 357 i första kammaren av herr *Dahlén* och nr 349 i andra kammaren av herr *Helén* hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte förorda, att en översyn av ärendefördelningen mellan departementen skulle ske för att åstadkomma en ändamålsenlig organisation av regeringsärendenas handläggning.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 357 och II: 349 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av fru *Segerstedt Wiberg* samt herrar *Sveningsson*, *Dahlén*, *Harald Pettersson*, *HübINETTE*, *von Friesen*, *Magnusson* i Tumhult, *Hamrin* i Jönköping, *Braconier* och *Wahlund*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 357 och II: 349, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte förorda, att en översyn av ärendefördelningen mellan departementen skulle ske för att åstadkomma en ändamålsenlig organisation av regeringsärendenas handläggning.

Herr **DAHLÉN** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **ELMGREN** (s):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till ut-

skottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Dahlén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Dahlén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 54.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. tullen på vissa varor från u-länderna

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 22, i anledning av väckta motioner beträffande tullen på vissa varor från u-länderna, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 17, av herr *Per Jacobsson*, och II: 18, av

Ang. tullen på vissa varor från u-länderna

herr *Christenson* i Malmö *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte

a) besluta att från den 1 juli 1964 slopa tullen på kakaoböner (tulltaxenummer 18.01),

b) besluta att från den 1 juli 1964 reducera tullen på vävnader av jute och jutesäckar (tulltaxenummer 57.10 och 62.03) till 4,4 procent i likhet med EFTA-tullarna, samt

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen om en successiv reduktion av tullarna på de varuslag från u-länderna, som icke producerades i Sverige, t. ex. kaffe och olika slags tropiska produkter; ävensom

2) de likalydande motionerna I: 372, av herrar *Lager* och *Adolfsson*, samt II: 426, av herr *Hagberg m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till regeringen skulle anhålla om förslag i syfte att avskaffa kvarstående tullar och andra handelshinder, som försvårade de s. k. u-ländernas export av varor till Sverige.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på återopade grunder hemställt, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 17, av herr *Per Jacobsson*, och II: 18, av herr *Christenson* i Malmö *m. fl.*, angående tullen på vissa varor från utvecklingsländerna, ävensom

2) de likalydande motionerna I: 372, av herrar *Lager* och *Adolfsson*, samt II: 426, av herr *Hagberg m. fl.*, om avskaffande av tullar å varor från utvecklingsländerna *m. m.*,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Erik Filip Petersson*, *Skårman*, *Christenson* i Malmö och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottet i anledning av de likalydande motionerna I: 17 och

II: 18 bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen om en reduktion av tullarna på varor från u-länderna, t. ex. jutevaror, kakaoböner, kaffe och olika slags tropiska produkter.

Herr **PETERSSON, ERIK FILIP**, (fp):

Herr talman! Det råder inga delade meningar inom utskottet beträffande målet för u-ländernas förkovran, utan fastmer om medlen. Utskottet återopar de utredningar som dels pågår och dels skall komma till stånd, men för dagen vet man inte mycket om förslagen från dessa utredningar, och det ser inte ljusst ut med tanke på önskemålet att nå ett positivt resultat.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **ADOLFSSON** (k):

Herr talman! Den något pessimistiska syn, som herr Petersson gav uttryck åt i sitt korta anförande, måste man tyvärr dela.

Utskottet spårar i motionerna ett missnöje med takten i avvecklingen av skatter och tullar på u-landsvaror, och den bedömningens riktighet har man anledning att verifiera — det är verkligen fråga om otålighet, och när jag nu talar i anslutning till den kommunistiska motionen, vill jag ha sagt att det är mer än detta i samband med stödet till u-länderna som vi är missnöjda med.

Vårt missnöje gäller bl. a. de direkta penninganslagen för biståndsverksamhet, men den frågan skall jag inte yttra mig om nu, eftersom den kommer upp till behandling senare under riksdagen. Vi är vidare missnöjda med att u-länderna inte får den hjälp de behöver för att snabbt kunna bygga upp sitt näringsliv. Också när det gäller Sveriges handelspolitiska förbindelser med u-länderna finns det anledning till både misshag och otålighet, och det är

Ang. tullen på vissa varor från u-länderna

ju denna del av problemet som nu behandlas. Får jag kanske erinra om en sådan sak som vårt lands livsmedelsimport.

Under tioårsperioden 1953/1962 ökade vårt land denna del av sin import från andra länder än u-länderna med 65 procent men från utvecklingsländerna med bara 7 procent. Jag kanske i detta sammanhang kan tillägga att av 1962 års tullar på frukt och kolonialvaror på 77,9 miljoner kronor togs inte mindre än 75 miljoner kronor av utvecklingsländerna.

Statsverkspropositionen för i år noterar att utsikterna för u-ländernas ekonomiska utveckling ter sig mörka, särskilt om inte industriländernas biståndspolitik och handelspolitiska åtgärder till förmån för u-länderna aktiveras. Ja, vi vill gärna acceptera de orden, och vi anser dem vara ett realistiskt uttryck för situationen. I de handelspolitiska åtgärderna bör ingå att snarast möjligt avskaffa alla kvarstående tullar och inte vänta på multilaterala åtgärder. Att införseltullarna på varor från u-länderna inverkar hindrande på dessa länders handel och ekonomi är så självklart att de inte ens behöver nämnas. Det är för Sverige ett — får man väl lov att säga — genant förhållande att tullinkomsterna på importen från u-länderna ger vår statskassa mera än vad Sverige ger ut i s. k. u-landshjälp. Jag undrar om man över huvud taget då kan tala om något svenskt bistånd, när vi tar in mer än vi ger ut. Vi anser alltså att man bör ta bort alla tullar som förhindrar, försvårar eller fördyrar u-ländernas export av varor till vårt land. Bevillningsutskottet är ju vänligt nog i detta sammanhang att upplysa oss om att detta tekniskt sett skulle vara en mycket enkel procedur. Sedan kommer invändningen att frågan måste lösas genom internationella förhandlingar. Jag förmodar att den invändningen kommer att resas vid en eventuell replik gentemot det jag har att säga.

Vi motionärer är naturligtvis tilltalande av statsverkspropositionens förklaring angående GATT-förhandlingarna, att Sverige där kommer att aktivt verka för en väsentlig och bestående förbättring av u-ländernas handelsvillkor. Det är ju vackra och goda ord, men överensstämmer dessa ord i statsverkspropositionen med den svenska attityd som har intagits vid världshandelsmötet i Genève? Enligt min mening gör de inte det. Vid detta världshandelsmöte har Sverige i fråga om preferensbehandling av exportvaror från u-länderna demonstrerat en helt avvisande attityd. En sådan förmånsställning för utvecklingsländerna skulle annars under utbyggandet av deras näringsliv få en viss positiv betydelse. Detta betyder nu att vi officiellt hävdar en annan uppfattning sådan den sålunda har kommit till uttryck vid anföranden på världshandelsmötet. Jag har inte haft tillgång till herr Langes tal där in extenso men utgår ifrån att de referat som har förekommit i tidningarna är korrekta. Från denna utgångspunkt kan jag även notera att Sverige på världshandelsmötet i Genève har förklarat sig villigt att diskutera en frigörelse av importen för vissa kolonialvaror men i så fall endast på multilateral bas.

Vi tycker att det är ytterligt oroande att en sådan position har intagits under dessa förhandlingar. Vi kan inte anse det som någon illojalitet mot dem som Sverige har att konferera med i de allmänna handelspolitiska frågorna rörande u-länderna, att vi för egen del avlägsnar de betydande handels hinder som dessa tullar utgör. De rika industriländernas strävan att slå vakt om sina egna privilegier i förhållande till utvecklingsländerna bör Sverige enligt vår uppfattning inte delta i. Därför tycker vi att orden hade bort falla avsevärt annorlunda under världshandelsmötet i Genève i det avseende som jag förut har nämnt.

Jag vill bara tillägga ytterligare, att

Ang. tullen på vissa varor från u-länderna

vi tycker att bättre än att i det oändliga kalfatra metoder för att upphäva diskrimineringen är en egen aktiv insats för att visa hur saken skulle kunna klaras. Sverige kan lösa dessa frågor på bilateral basis, och Sverige borde kunna bli ett föredöme i denna fråga.

Herr talman! Vi vidhåller alltså vårt förslag om en skrivelse till regeringen med begäran om åtgärder för att avskaffa hindren för u-ländernas export till Sverige. Vi vill riva ned murarna helt och hållet. Jag yrkar bifall till motionerna I: 372 och II: 426, och jag vill tillägga att jag i andra hand vill ansluta mig till reservationens förslag.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Syftemålet med de väckta motionerna är väl att man genom ett avskaffande av de tullhinder som nu föreligger skulle öka omsättningen på de varor som u-länderna försäljer. Bevillningsutskottet har visat att man inte kommer särdeles långt med sådana yrkanden. Det gäller relativt små ting, och utskottet har sagt, att det finns vissa varor, som nu faller under jordbruksregleringen, som skulle ge mera i det avseendet, om man ville avskaffa våra inhemska regleringar.

Jag utgår ifrån att herr Adolfsson och andra motionärer har läst betänkandet och då funnit att en annan sak belastar u-landsexporten hit, nämligen chokladskatten. Den ger nu ungefär 175 miljoner kronor årligen till statskassan, och man har räknat med att ett borttagande av den skatten skulle öka konsumtionen av sötsaker, i första hand choklad, med 20 procent. Det tycker jag är en sak som man borde fundera på. Om man kan avstå från det beloppet ur statsfinansiell synpunkt, så är det alldeles uppenbart att en sådan åtgärd skulle verka främjande på exporten av kakao och choklad till Sverige. Det är i varje fall min privata förhoppning att den dag när vi är färdiga att lägga om vårt skattesystem så skall man passa på att ta bort den

här extra skatten på chokladvaror och därmed visa ett positivt intresse för den strävan som det här gäller och som vi alla är överens om, nämligen att vi bör hjälpa u-länderna så långt som möjligt. En sådan åtgärd vore att ge dem ett handtag, och det är min personliga förhoppning att man skall kunna avskaffa de här finansavgifterna inom en rimlig tid.

Jag hemställer om bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkten 2 samt därefter särskilt rörande punkten 1.

Därefter gjordes enligt de beträffande punkten 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 372 och II: 426; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten 1 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha va upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petersson, Erik Filip*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 22 punkten 1, röstar

Ja;

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Petersson, Erik Filip*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;
Nej — 28.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 24, i anledning av väckta motioner angående åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 552, av herr *Per-Olof Hanson*, samt II: 668, av herrar *Antonsson* och *Jönsson* i Ingemarsgården, vari hemställdes, att riksdagen, för att möjliggöra omedelbara skattelättnader för det målinriktade bostadssparandet, måtte — med de ändringar, som följde av att ikraftträdandet borde ske den 1 januari 1965 — antaga det förslag till förordning om bostadssparande, som redovisats i bevillningsutskottets betänkande nr 10/1963 och som i huvudsak överensstämde med det nedan under IV i motioner-

na I: 570 och II: 680 under punkten 1 a) framlagda förslaget till förordning om bostadssparande;

II) de likalydande motionerna I: 554, av herrar *Per-Olof Hanson* och *Harald Pettersson*, samt II: 669, av herrar *Antonsson* och *Jönsson* i Ingemarsgården, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag till riksdagen rörande premiering av sparande på särskilt sparkonto i bank eller annan penninginrättning genom avdrag på den statliga inkomstskattens slutbelopp, i enlighet med vad som anförts i motionerna;

III) de likalydande motionerna I: 567, av herr *Sundin*, samt II: 671, av herrar *Antonsson* och *Larsson* i Borrby, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag till riksdagen rörande stimulans av det personliga nysparandet av reell karaktär, i enlighet med vad i motionerna anförts; ävensom

IV) de likalydande motionerna I: 570, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 680, av herr *Heckscher m. fl.*, vari anhållits,

1) att riksdagen måtte antaga i motionerna införda

a) förslag till förordning om bostadssparande,

b) förslag till förordning om utbildningssparande och

c) förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag rörande premiering av allmänt målsparande genom avdragsrätt vid beskattningen för medel som insattes å särskilt sparkonto enligt de i motionerna angivna riktlinjerna.

De i motionerna I: 570 och II: 680 framlagda förslagen avsågo bland annat rätt till avdrag vid taxeringen för medel, som insattes på särskilt bostads-

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

konto för anskaffande av eget hem eller för betalning av insats i bostadsrättsförening. Vidare hade förordats viss skattefrihet för sådant sparande, som skedde i form av särskilt stora amorteringar på egnahemslån. Därjämte hade yrkats avdragsrätt vid taxeringen för medel, som insattes på särskilt utbildningskonto. De på sådant konto insatta medlen hade vidare föreslagits skola undantagas från gåvoskatt. Beträffande sparavdraget i inkomstkällan kapital hade föreslagits, att detsamma skulle höjas med 200 kronor för ensamstående och 400 kronor för makar i den mån kapitalavkastning till motsvarande belopp utgjorde utdelning på aktier eller andelar i ekonomisk förening. Slutligen hade förordats att rätten till sparavdrag skulle utsträckas att gälla även fysiska personer, som hade inkomst av jordbruksfastighet, annan fastighet eller rörelse.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 552, av herr Per-Olof Hanson, samt II: 668, av herrar Antonsson och Jönsson i Ingemarsgården, om skattelättnader för bostadssparande,

2) de likalydande motionerna I: 554, av herrar Per-Olof Hanson och Harald Pettersson, samt II: 669, av herrar Antonsson och Jönsson i Ingemarsgården, om viss premiering av sparande på särskilt sparkonto,

3) de likalydande motionerna I: 567, av herr Sundin, samt II: 671, av herrar Antonsson och Larsson i Borrby, om stimulans av det personliga sparandet, ävensom

4) de likalydande motionerna I: 570, av herr Virgin m. fl., och II: 680, av herr Heckscher m. fl., om vissa sparstimulerande åtgärder,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

I) av herrar *Yngve Nilsson, Enarsson, Magnusson* i Borås och *Björkman*, vilka, under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 570 och II: 680, ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte antaga de i motionerna I: 570 och II: 680 framlagda förslagen till

a) förordning om bostadssparande,

b) förordning om utbildningssparande och

c) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

II) av herrar *Stefanson, Yngve Nilsson, Enarsson, Sundin, Skårman, Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg, *Larsson* i Umeå, *Nilsson* i Tvärålund och *Björkman*, vilka, under återopande av vad som anförts i motionerna I: 554 och II: 669 ävensom motionerna I: 570 och II: 680, såvitt anginge stimulans för enskilt frivilligt sparande genom s. k. allmänt skattsparkonto, ävensom motionerna I: 552 och II: 668, angående skattelättnader för bostadssparande, ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 552 och II: 668, I: 554 och II: 669 samt I: 570 och II: 680 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen med ledning av vad som i motionerna anförts rörande premiering av personligt sparande på särskilt sparkonto i bank eller annan penninginrättning samt rörande skattelättnader för bostadssparande; samt

III) av herrar *Sundin* och *Nilsson* i Tvärålund, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 567, av herr Sundin, samt II: 671, av herrar Antonsson och Larsson i Borrby, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande stimulans av det personliga sparandet i vad

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

avsåge premiering av reellt personligt nysparande genom avdrag på den statliga inkomstskattens slutbelopp.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Vårt expanderande samhälle kräver en allt större tillgång på kapital för att kunna tillgodose alla de anspråk som ställs på vår produktionsapparat. Detta medför givetvis också att behovet av riskvilligt kapital ständigt ökar. I stort sett kan vi nog vara ense om att sparandet i vårt land inte är så dåligt, men det bör kunna bli ännu bättre. Man kan också diskutera under vilka former sparandet bör ske.

Nuvarande skattebestämmelser, som innebär att staten i växande utsträckning tar sin andel av medborgarnas arbetsinkomster, gör att de enskilda människorna inte i tillräcklig grad kan bli de som sparar. Inom högerpartiet anser vi att detta är en olycklig utveckling. Vi har den uppfattningen att valet i denna viktiga fråga står mellan en spridning av ägandet till de enskilda människorna, så att flera beredes möjlighet att bli delägare i produktionsmedlen och den avkastning dessa kan ge, och en fortsatt koncentration av förmögenhetsbildningen till stat och kommun. Vårt alternativ är framfört vid åtskilliga tillfällen. Vi brukar tala om det personliga ägandets samhälle, som enligt vår mening kräver en ny utformning av skattepolitiken och den ekonomiska politiken. Vi hävdar att dessa måste inriktas på att göra det lättare för de enskilda människorna att själva genom sparande och investering medverka i det produktiva arbetet.

Det är mot bakgrunden av denna vår principiella ståndpunkt man får se de förslag som vi nu på nytt lagt fram för riksdagen — förslag om bostadssparande, utbildningssparande, aktiesparande, kapitalavdrag på avkastning i egen rörelse och jordbruk samt allmänt målsparande.

Vi anser det vara viktigt att människorna kan få välja olika sparmål

efter vars och ens inriktning. Jag vill därför understryka att någon principiell skillnad inte bör föreligga mellan den avkastning som erhålles av i bank insatta medel eller genom innehav av aktier och den avkastning som erhålles i ett enskilt företag, t. ex. jordbruk eller hantverk, vari en person investerat sitt sparkapital. Vi har därför föreslagit att en person som insatt sitt sparkapital i jordbruk, annan fastighet eller rörelse skall erhålla samma skatteförmån som om han haft inkomst av kapital.

Herr talman! De här frågorna har vi diskuterat vid åtskilliga tillfällen. Jag skall därför inte uppta tiden längre, utan vill endast konstatera att utskotts-majoriteten helt naturligt är medveten om det nödvändiga i att så långt som möjligt öka sparandet här i landet. Man understryker det stora investeringsbehov som föreligger. Man säger också att man väl kan dela motionärernas uppfattning att det finns anledning att undersöka och allvarligt överväga möjligheterna att ytterligare öka sparandet. Men efter hand som motionerna granskas kommer man fram till den slutsatsen att det inte är möjligt att nå detta mål på de vägar som anvisas i motionerna, och så avstyrker man förslagen.

Jag vill emellertid erinra om att oppositionen har enat sig i det avsnitt som gäller stimulans för enskilt frivilligt sparande genom s. k. allmänt sparkonto. I reservation II hemställer man om utredning. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation. Jag ber också att få yrka bifall till reservation I, som avser de av högerpartiet framförda speciella förslagen.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! De flesta av detaljerna i de olika motionerna om sparstimulering åtgärder har ju tidigare många gånger diskuterats här i kammaren. Jag

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

skall därför avstå från att ta upp den argumentationen igen. Vi lär väl inte kunna övertyga varandra, fruktar jag.

Däremot vill jag inte underlåta att reagera en smula inför den i mitt tycke något slappa och vårdslösa skrivning som utskottet gör sig skyldig till. Man säger exempelvis att bank- och försäkringssparandet under åren 1953—1962 visat en glädjande stor ökning. Då är man verkligen mycket blygsam i sina anspråk på sparandets utveckling. Jag skall belysa detta senare genom att ställa sparandet i relation till inflationsutvecklingen och ökningen av bruttonationalprodukten.

När man sedan anser att ungdomens lönsparande och det allmänna lönsparandet har utvecklats så bra, är man också, tycker jag, glad i onödan. Inte heller där har det varit någon särskild lyckad utveckling, även om det har sparats ett antal miljoner kronor. Däremot har jag bara att instämma i de förhoppningar man uttalat rörande möjligheterna att via de förslag som värdesäkringskommittén nu har lagt fram värdesäkra det långsiktiga sparandet.

Men jag skall återvända till den »glädjande stora ökningen» av bank- och försäkringssparandet. Utskottet säger att denna ökning kommit till stånd »trots att från vissa håll farhågor uttalats för ändrade sparvanor till följd av standardstegring och ökad social trygghet». Det må vara att man uttalat farhågor för sparbenägenheten med anledning av den ökade sociala tryggheten, men vem har egentligen påstått att standardstegring skulle hota sparandet? Det går såvitt jag förstår stick i stäv mot allt vad man vet om vad standardstegring innebär i fråga om kapitalbildning, ty såvitt jag känner till har praktiskt taget varenda undersökning beträffande sparkvotens sammanhang med standardstegring på ett entydigt sätt visat att om standardstegringen fortgår ökas också sparkvoten. Det är inte bara det absoluta sparade beloppet som ökar utan den kvot av nationalproduk-

ten som sparas ökar också. Jag vill därför tillåta mig säga att det är ett slapp och vårdslöst uttryck som utskottet här använder.

Så skall vi ta och titta litet på siffrorna. När man tycker att utvecklingen är så glädjande, bör man se på bilaga 1 som man hänvisar till. År 1953 hade vi en total inlåning av sparinstituterna på 31 miljoner kronor. Sedan ökar det självfallet, och man försöker då hålla fast vid 1953 års penningvärde. Men drar man sedan in den inflationsutveckling som vi upplevt, blir det ändå inte en så stor förbättring här att man har rätt att vara alltför tillfredsställd med det hela. Bruttonationalprodukten har ju nära nog fördubblats under denna period, och detta borde rimligen ha dragit med sig en mycket betydande ökning av sparkvoten. Vad man inför allt detta kan säga är att den starka inflationsutvecklingen mer än något annat belyser sparandets otillräcklighet.

Får jag sedan anknyta till den speciella motion som handlar om bostadssparandet, så talar väl starka motiv för att man i ett läge, där bostadsbyggnandet i så hög grad hämmas av ett bristfälligt sparande, skulle kunna stabilisera det genom att på den vägen locka fram ett sparande, som väl skulle komma inte bara dem direkt till handa som drar nytta av de speciella arrangemang för bostadssparandet som man här vill ha, utan också komma hela bostadsmarknaden till del. Inte minst inför det beklämmande läge som bostadsbyggnandet i storstockholmsområdet nu befinner sig i, tycker man att detta skulle vara väl värt ett försök.

Jag vill helt instämma med utskottet, när det säger att full sysselsättning och fast penningvärde är de bästa sparstimulerande åtgärderna. Det är bara det att vi ju inte har haft något fast penningvärde, om man ser utvecklingen över en längre period. Det normala har varit en betydande penningvärdeförsämring, även om det varit mellanperioder då försämringen har varit mind-

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

re och kortare perioder då det inte varit någon försämring alls.

Herr talman! Med dessa ord vill jag be att få yrka bifall till reservation II.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Det är ingen lätt uppgift att premiera sparandet på ett rättvist sätt. Åtskilliga diskussioner har förekommit om det, liksom också en del försök att åstadkomma ett större sparande, men de har inte lett till något påtagligt resultat. Uppgiften är emellertid så betydelsefull att man ändå måste försöka komma fram till åtgärder som stimulerar sparandet. Det säger också bevillningsutskottet i sitt betänkande, där det efter en diskussion om olika former heter: »Det anförda innebär inte, att utskottet ställer sig avvisande till tanken på att genom andra än hittills vidtagna åtgärder söka stimulera till ett ökat personligt sparande. Självfallet bör varje åtgärd, som kan befinnas lämplig för sådant ändamål, allvarligt övervägas.»

Det krav man ställer på ett sparpremierande system är att det bör främja alla former av sparande, både banktillgodohavanden, minskning av låneskulder, ökning av tillgodohavanden i obligationer, aktier, andelar och andra fordringar samt investering i rörelse, jordbruk och annan fastighet. Det bör också fungera så att man inte bara genom överföringar kan få ett fiktivt sparande. Dessutom bör systemet drabba så rättvist som möjligt.

Beträffande det bostadssparande som det talas om i reservation I har vid åtskilliga tillfällen framhållits att det inte verkar särskilt rättvist, och vi har från centerpartiets sida därför inte anslutit oss till reservation I. Det system som förordas i reservation III och som framfördes i en reservation till den utredning som förekom för ett par tre år sedan anser vi dock av sådant värde, att man borde pröva detta sparande. Utskottets motivering emot detta

system är närmast att det skulle föranleda alltför stora kontrollsvårigheter och kräva alltför mycket arbete i förhållande till resultatet. Detta kan diskuteras. Det är svårt att avgöra, men skulle man följa upp vad utskottet sagt, tycker jag nog att varje system som skulle kunna premiera sparandet borde försökas eller i varje fall övervägas, som det står i utlåtandet. Då skulle det kunna vara anledning att försöka främja ett sådant sparande, som dock efter vad jag kan se skulle verka mest allsidigt av alla olika former av sparande samt också ge den rättvisaste premieringen.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få ansluta mig till yrkandet om bifall till reservation II. Jag ber också att få yrka bifall till reservation III av herrar Sundin och Nilsson i Tvärålund.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Sparandet har fundamental betydelse i ett utvecklingssamhälle. Det gäller här en fråga som är väl värd att ägna både intresse och en seriös debatt. Men jag delar reservanternas och motionärernas synpunkt, att eftersom det inte råder några principiellt delade meningar om just sparandets betydelse utan är fråga om en värdering som fastlagts i många debatter som vi fört här i kammaren, kanske det för dagen kan räcka med att bara göra några erinringar. Vi är allt fortfarande, som här understrukits, oense om vilka åtgärder som skulle kunna ge effekt och uppmuntran till ett ökat enskilt sparande. De motioner som vi i dag behandlar ger inte något nytt stoff åt denna debatt, och det skall gärna erkännas att utskottsmajoriteten — om den nu är slapp och värdslös i sin formulering, som herr Per-Olof Hanson uttryckte det — i varje fall inte är påhittig nog att också finna några nyare uttryck för sin uppfattning eller för sin bristande tro på de sparstimulerande åtgärder, som är efter år här föreslås.

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

Årets utskottsbetänkande är emellertid fylligare i sin redovisning av motionsförslagen, och utskottsmotiveringarna är fylligare än tidigare. Dessutom har utskottsbetänkandet i år kompletterats med en del tabellmaterial, som otvivelaktigt är av betydande intresse när det gäller att bilda sig en konkret uppfattning om det enskilda sparandets utveckling under det senaste årtiondet. Jag tycker nog att det är väl så vårdslöst när herr Per-Olof Hanson nu ställer den tabell, som gäller inlåningsutvecklingen och där ändå penningvärdeförsämringen räknats bort, i förhållande till nationalprodukten, som ju baserar sig på löpande priser. Detta är att vara ytterst vårdslös, enligt mitt sätt att se, när man handskas med seriöst material.

Jag anser att tabellerna i och för sig inte avslöjar några imponerande sparresultat, allra helst om man nu ställer sparresultaten i förhållande till de ökade anspråk vi har på investeringar, såväl enskilda som offentliga. Men å andra sidan måste det väl medges att tabellerna ger det glädjande beskedet att sparandet har en ganska vacker uppåtgående tendens, trots att samhället medelst olika socialpolitiska åtgärder tagit bort de flesta av de gamla traditionella sparmålen. Det har många gånger här i kammaren uttryckts att i och med genomförandet av bättre sjukförsäkring, arbetslöshetsförsäkring och ålderdomspensionering o. s. v. har de sparmål som tidigare var traditionella raserats, och det fanns anledning att misstänka att detta skulle inverka på sparandet i negativ riktning. Glädjande nog visar dessa tabeller ingen sådan tendens.

Det är självklart att det alltid kan sägas att sparandet — som de föregående talarna konstaterar — är otillräckligt, men jag frågar mig: Skulle vi möjligen kunna sträcka förhoppningen så långt att vi på det enskilda sparandets väg skulle kunna tillgodose de mycket stora investeringsönskemål vi

har i samhället? Min uppfattning är att det behövs betydligt större krafttag i form av det sparande som sker dels över budgeten och dels genom ATP-fonderna. Det är den typen av sparande som ändå räddar oss när det gäller att följa med i den enorma investeringstakt vi har i samhället. Men det är också lika självklart att intresset för att uppmuntra det enskilda sparandet bör — som också utskottsmajoriteten framhåller — befrämjas så långt detta är möjligt.

Det är nu fråga om denna stimulans skall ske på den skattepolitiska vägen eller om det finns andra inslag i samhällspolitiken som gynnar samma ändamål och som kan ge lika stor effekt. Vi kan enligt mitt sätt att se inte blunda för att varje form av skatteavdrag som stimulans till ökat sparande inte är särskilt smaklig, därför att spararna med hänsyn till vårt progressiva skattesystem får olika förmån eller premiering. Utskottsmajoriteten har därför varit särskilt angelägen om att framhålla att det är en genom de stabila arbetsmarknadsförhållandena jämn och god sysselsättning, en successiv höjning av de standardmässiga inkomsterna och ett stabilt penningvärde som ändå utgör den absolut bästa grundvalen för sparande. Det är med hänvisning till denna rent principiella uppfattning som utskottsmajoriteten även i år avvisar de i de olika motionerna framlagda förslagen om sparstimulerande åtgärder. Jag vill, herr talman, betyga att det inte är på grund av bristande intresse, än mindre bristande respekt för motionärer och reservanter som jag avstår från att nu kommentera de olika motionsförslagen. Jag kan här nöja mig med att hänvisa till den ganska detaljerade motivering som finnes i utskottsutlåtandet.

Herr talman! Jag vill emellertid slutligen anföra några synpunkter som inte har redovisats i utskottsbetänkandet och som därför väl måste redovisas som mina personliga funderingar. Den

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

statsverksproposition som vi nu arbetar med och som skall bilda underlaget för den kommande budgeten förutsätter som bekant ett relativt stort och enligt min mening alldeles för stort statligt upplåningsbehov, och varje åtgärd som resulterar i en ökning av detta upplåningsbehov betraktar jag som ett allvarligt hot — jag höll på att säga så allvarligt hot att jag tvingas för första gången att gå emot finansministern. Jag tycker nämligen att han varit alltför lättsinnigt generös mot näringslivet med avseende på dess beskattningsförhållanden. Jag har vidare tidigare härifrån deklarerat att jag är benägen att överväga och kanske även biträda varje förslag som ännu inte är behandlat men som avser en ökad inkomstförstärkning för statskassan. Då är det naturligt att jag inte ett ögonblick skulle ens reflektera över att biträda ett förslag som skulle öka det statliga upplåningsbehovet ytterligare. Jag kan uteslutande av den anledningen gärna biträda det avslagsyrkande på motionerna som utskottsbetänkandet utmynnar i. Jag yrkar bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Jag ber att få erinra om att jag framhöll i mitt anförande att den tabell i bil. 1, till vilken hänvisats, var uträknad i 1953 års penningvärde. Det råder inget missförstånd på den punkten.

Vi bör helt enkelt få till stånd en betydligt ökad sparkvot med hänsyn till den ökning av nationalprodukten som vi har uppnått. Herr Eriksson medgav i sitt anförande att sparökningen inte är imponerande, som han uttryckte sig. Det är inte precis det intryck man får när man läser utskottsbetänkandet, ty i denna del andas betänkandet en betydande tillfredsställelse.

Herr Eriksson fastslog — i likhet med vad man med all rätt gjort i utskotts-

betänkandet — att ett fast penningvärde är den bästa sparstimulansen. Att vi i så hög grad som skett har misslyckats med penningvärdets bevarande är ju i och för sig ett dråpslag mot det sparande som vi annars skulle ha fått fram.

Det är klart att man inte kan vinna hur mycket som helst med stimulanser av det enskilda sparandet, men eftersom detta sparande ändå är så viktigt får man väl försöka gå fram på olika vägar. Jag tror faktiskt att man skulle kunna komma betydligt längre om man lade bostadspolitiken så till rätta att man därigenom verkligen åstadkom ett större incitament till sparande.

Jag kan inte underlåta att markera en viss oro inför den lättfärdighet med vilken herr Eriksson föreföll att hävda att man bör ägna sig åt sparande via statsbudgeten och därigenom förvandla budgeten till ett slags sparinstitut. Det är väl inte för detta ändamål som budgeten är till, men ibland får man det intrycket att herr Sträng verkligen är av denna mening. Ibland går han över till en rimligare ståndpunkt och för då ett konjunkturpolitiskt resonemang. Gäller det bara att överbalansera budgeten för att få till stånd en konjunkturbalanserande verkan, är jag helt med på noterna, men avser man att göra budgeten till en ständig spargris, ber jag att få inlägga min bestämda gensaga.

Låt mig sedan bara till slut få konstatera att människors oro kan ha många och egendomliga grunder. När herr Eriksson är orolig i sitt hjärta över att herr Sträng i sin skattepolitik är för hyggelig mot det svenska näringslivet, får jag säga att han knappast kan ha särskilt mycket att sörja över.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Med hänsyn till den ideologiska uppfattning herr Einar Eriksson förmodligen företräder, den socialistiska, förstår jag att han inte kan ha så mycket intresse och tro på det pri-

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

vata sparandet utan fäster större vikt vid budgetsparandet och ATP-sparandet. Det förhåller sig emellertid så att ATP-sparandet också innebär — det uttalade man i samband med utarbetandet av ATP — ett hot mot det privata sparandet. Trygghetssparandet skulle — det förutsatte man redan under utredningsarbetet — inte alls komma att bli av samma omfattning som tidigare.

Det är att konstatera att ATP-sparandet utgör ett tvångsmässigt sparande, ty ATP-systemet med sitt fördelningssystem förutsätter inga fonder. Fonderna är tillagda för att skapa ett direkt tvångssparande. På denna punkt är det emellertid inte stora utsikter att herr Eriksson och jag skall komma överens, ty här stöter vi på ideologiska motsättningar.

Vad beträffar sparandets utveckling och investeringarna kan man finna att konjunkturinstitutet i årets finansplan redovisat som ett av de oroande momenten att de privata investeringarnas utveckling företer en ingalunda gynnsam trend.

Jag instämmer helt i vad bevillningsutskottet yttrar om att den mest effektiva stimulansen till ökat sparande är full sysselsättning och fast penningvärde. Vad gäller det sistnämnda bör erinras om att efter den socialdemokratiska regeringens tillträde år 1945 har kronans värde rutschat ned till ungefär 50 öre. Med anledning av detta tju-goårsjubileum borde bevillningsutskottet ha fällt ett gott ord om hur man bör bedriva politiken i fortsättningen, så att något sådant inte upprepas.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Nog får man väl ändå, herr Per-Olof Hanson, förgäves leta i utskottsbetänkandet, om man skall finna sådana formuleringar som att utskottet skulle vara imponerat av sparandeutvecklingen. Nej, vi har ansett oss kunna uttrycka glädje över att den ändå

har en sådan trend som dessa tabeller utvisar. Jag har här i min hand en annan tabell som kan komplettera den förra genom att ange förmögenhetsutvecklingen i landet. Det kan ju också herr Bengtson lyssna på, eftersom han ansåg att hela den socialdemokratiska politiken skulle ha fördärvat möjligheterna till enskilt förmögenhetsskapande. Denna tabell utgör visserligen bara en redovisning för tiden 1958—1962, men det har varit den enligt borgerlig mening mest aktiva socialistiska perioden. År 1958 var antalet förmögenhetsägare i detta land 140 607. År 1962 var antalet 177 396. Det går i varje fall framåt, herrar Bengtson och Per-Olof Hanson.

Herr Per-Olof Hanson säger att han inte kan acceptera att budgeten betraktas som en ständig spargris. Jag tror att han bör göra sig lite mera bekant med den utvecklingen, ty den är verkligt glädjande. Tänk om vi kan och orkar med att låta staten via budgeten spara till alla sina investeringar. Det skulle bli en spareffekt som vore verkligt betydande för samhället och också ge betydligt ökade utrymmen för andra som vill investera. Jag vill därför gärna ur den synpunkten betrakta budgeten som en spargris av betydligt större värde än den som den enskilde har hemma i byrån och stoppar några kronor i.

Herr Bengtson säger att med Erikssons socialistiska uppfattning är det klart att man aldrig kan engagera honom i ett intresse för enskilt sparande. Jo visst kan man väl det. Jag kan t. o. m. acceptera högerns ägandedemokrati, om den inte personifieras i den riksbekante Sam Nilssons skepnad. Visst är det väl skönt för människor att skaffa sig en egen förmögenhet på det sätt som människor i allmänhet kan göra. Eftersom herr Bengtson åberopade det socialdemokratiska partiets 75-årsjubileum, så vill jag framhålla att det aldrig under någon tidigare period varit så gynnsamt för människor att verkligen skaffa sig ett verkligt ägande som un-

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

der den tiden. Det kan också vara någonting för herr Bengtson att anteckna.

Herr Bengtson säger slutligen att enligt hans mening visar sparandet inte alls någon lyckosam trend. Ja, det beror på vilka anspråk man har. Jag vet inte om han utgår från egna erfarenheter eller inte. Men åtminstone när vi får den redovisad som i utskottsberäkningen, kan vi väl acceptera trenden som ganska glädjande, om man också inte bör slå sig till ro med den.

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! När herr Einar Eriksson redovisar en ökning av förmögenheter i landet kan man ju konstatera att en avsevärd del av denna ökning når man genom den ständigt pågående inflationen, vilken ökar antalet kronor som måste redovisas som förmögenhet.

Det var inte socialdemokraternas 75-årsjubileum jag talade om utan tjugoförårsjubileet från den 1 augusti 1945 då kronan började sin rutsch nedåt från en krona till 50 öre.

Herr **HANSON, PER-OLOF**, (fp):

Herr talman! Till detta kan också fogas att det väl inte är egendomligt att antalet förmögenhetsägare ökar. Så sker alltid i ett inflationsområde. Tänk vad folk kunde bli »förmögna» i efterkrigstidens Tyskland, när inflationen rasade som ett snöskred från dag till dag. Visst skapades det förmögenheter på pappret, men vad var realiteterna? Sådana resonemang kan vi väl inte ge oss in på.

Herr Einar Eriksson återvände med viss förtjusning till tanken på ett sparande via budgeten. Vad innebär det? Jo, det innebär att herr Eriksson argumenterade stick i stäv mot vad herr Erlander och herr Sträng säger i sina bättre ögonblick — de har ju sämre också. Det medför att vi får en statlig förmögenhetsökning på skattebetalarnas bekostnad. Herr Eriksson anser det vara något utomordentligt förtjänstfullt

att således statsbudgeten skall göras till något slags spargris åt staten. Men vi har ju ändå officiellt fortfarande en åtskillnad här i landet mellan driftsbudget och kapitalbudget, och varför? Det är helt enkelt därför att vi vill lägga upp vår budgetredovisning så att det klart skall framgå om den står neutral i förhållande till kapitalbildningen och så att man inte där, utan att det klart framgår, skall kunna manipulera med den saken. När nu herr Eriksson säger att det bör vara normalt att statens kapitalutgifter betalas med löpande skatteinkomster, innebär det att skattebetalarna får spara kanske något tusental miljoner varje år åt staten.

Detta är emellertid tillkommet därför att man har misslyckats med att få fram sparande på andra vägar, såvitt jag förstår. Det naturliga borde väl vara att budgeten stod neutral i förhållande till kapitalbildningen i landet och man på andra vägar fick fram den kapitalbildning som här behövs. Så ter det sig i alla fall för mitt liberala sinnelag.

Att det ter sig annorlunda för herr Eriksson förstår jag ännu mer efter hans andra anförande. Han tycker tydligen det är bra att skattebetalarna får bidra med 1 000 eller kanske 1 500 miljoner om året — i varje fall tycker han tydligen det är bra att de har fått bidra med tre till fyra miljarder de senaste åren för att öka statens förmögenhet.

Det tycker jag inte är en bra politik utan ett misslyckande i den fundamentala frågan hur man skall få fram ett sparande i olika former som räcker till för att finansiera investeringarna här i landet utan tvångsmedel.

Herr **ERIKSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Om herr Per-Olof Hanson skulle kunna övertyga mig och andra om att vi genom de åtgärder som nu motionsledes förts fram och diskuteras här i dag skulle kunna föra den budgetpolitik som han nu talar för, då vore allt gott och väl. Men jag misstänker

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

att det skulle fattas åtskilligt av sparmedel även sedan sådana här förslag skulle ha genomförts.

Budgetresonemanget kan vi för resten återkomma till vid den tidpunkt när det lämpligen skall föras, någon gång i maj månad när vi har regleringspropositionen att behandla.

Vad sedan gäller penningvärdeför-sämringen, herr Bengtson, så blev det inte något uppehåll i den under den tid vi hade nöjet att samarbeta med herr Bengtsons parti i regeringen. Jag tror, att om man gjorde en undersökning skulle man få se att det var sämre på den tiden än vad det är nu.

Herr **HANSON, PER-OLOF**, (fp):

Naturligtvis medger jag, herr talman, att de förslag som vi just diskuterar inte kan lösa hela detta problem. Men om man genomförde dem skulle detta ändå lösa en bit av problemet.

Vidare skulle jag ingenting hellre önska än att herr Eriksson så ofta som möjligt och så offentligt som möjligt framförde precis vad han här sagt om statens budget som spargris på skattebetalarnas bekostnad. Säg det åt svenska folket, så svenska folket verkligen fattar det! Det skulle vara välgörande för det politiska klimatet här i landet.

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! Herr Einar Eriksson har fel när han talar om koalitionstiden. Den började den 1 oktober 1951, och från detta datum till i juni 1954 hade vi icke någon inflation i vårt land. Sedan började vissa motsättningar inträda, som resulterade i koalitionen upplösande den 13 oktober 1957. Men hade man fortsatt den politik som inleddes i och med koalitionen, hade vårt penningvärdes tillstånd varit ett strålande exempel för den socialdemokratiska regeringen att följa i fortsättningen.

Herr **ERIKSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! På det sista måste herr Bengtson ändå skaffa auktoritativt bevis, gärna skriftligt och bevittnat!

Jag är glad över att jag lyckats att med min ringa pedagogiska förmåga övertyga herr Per-Olof Hanson om att jag kan på ett riktigt sätt deklarerar den socialdemokratiska uppfattningen när det gäller budgetpolitik. Jag försäkrar och lovar honom heligt och ärligt att jag i min yttre propaganda och verksamhet skall fortsätta att förklara den saken. Men jag vill också då, som en liten gentjänst, få herr Per-Olof Hanson att vara ute och försöka med sin pedagogiska förutsättning verkligen tala om vad han och hans parti menar, när de talar om budgetteknik.

Herr **HANSON, PER-OLOF**, (fp):

Herr talman! Det sista skall jag gärna försöka bidra till efter allra bästa förmåga. Eftersom vi har hamnat i en allmän önskeatmosfär, är det ännu bättre om man nu får önska sig att herr Eriksson kunde få sin partichef herr Erlander och finansminister Sträng att på samma sätt som herr Eriksson här gjorde — på samma nakna och låt mig säga oförsiktiga sätt — redogöra för innebörden av socialistisk finanspolitik. Det skulle göra susen inför valet, det är jag övertygad om.

Herr **ERIKSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Den missionsuppgiften åtar jag mig inte.

Herr **HANSON, PER-OLOF**, (fp):

Herr talman! Jag förstår det. Man vill servera sillen i kapprock.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan komme att framställas först

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

särskilt angående punkten 4 i vad avsåge omedelbara lagstiftningsåtgärder, därefter särskilt rörande punkten 3 samt slutligen särskilt i fråga om dels punkterna 1 och 2, dels ock punkten 4 i vad gällde utredning.

I fråga om *punkten 4 i vad avsåge omedelbara lagstiftningsåtgärder*, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Yngve*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 24 punkten 4 i vad avser omedelbara lagstiftningsåtgärder, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 24.

Därjämte hade 26 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande *punkten 3* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sundin och herr Nilsson i Tvärålund vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 24 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sundin och herr Nilsson i Tvärålund vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 23.

Därjämte hade 30 ledamöter tillkännagivit att de avstode från att rösta.

Beträffande punkterna 1, 2 och 4, sistnämnda punkt i vad gällde utredning, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet hemställt, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Därpå gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hanson, Per-Olof*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 24 punkterna 1, 2 och 4, sistnämnda punkt i vad avser utredning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hanson, Per-Olof*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 58.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets

Anslag till jordbruksdepartementet

utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Anslag till jordbruksdepartementet

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för jordbruksdepartementet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65;

b) till Jordbruksdepartementet: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 921 000 kronor.

Herr talmannen yttrade, att vid överläggningen rörande den nu föredragna punkten finge, i enlighet med vad som överenskommits med företrädare för i förväg anmälda talare, beröras jämväl övriga punkter i jordbruksutskottets utlåtande nr 1. Yrkanden vid dessa skulle dock, fortsatte herr talmannen, framställas först efter det vederbörande punkt föredragits.

Herr **HANSSON, NILS**, (fp):

Herr talman! Som framgår av detta jordbruksutskottets utlåtande förekommer inte mitt eller något av mina partikamraters namn under någon av de till utlåtandet fogade reservationerna. Det betyder att vi i stort sett är nöjda med Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för nästa budgetår inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde — i varje fall är vi väl tillfreds efter de mindre justeringar utskottsmajoriteten har vidtagit. För mitt partis del kan jag därför — jag tror för första gången då det gäller statsverkspropositionen — re-

Anslag till jordbruksdepartementet

kommendera kammarens ärade ledamöter att på varje punkt bifalla utskottets hemställan.

Det är naturligtvis min huvuduppgift att framföra den rekommendationen, men då talmannen har givit oss möjlighet att beröra utskottsutlåtandet i dess helhet skall jag inte omedelbart återvända till min bänk, helst som jag känner mig mer eller mindre ansvarig för några av de beslut som föranlett reservationer. Jag ber därför att i korthet och i ett sammanhang, i hopp att kunna förkorta debatten, få motivera mina eller våra ställningstaganden — jag innesluter alltså mina partikamrater.

Reservationen vid punkten 3 gäller den svenska utlandsrepresentationen på jordbrukets område. Som kammarens ledamöter säkert erinrar sig indrogs för några år sedan befattningen som lantbruksrepresentant i Washington. Huruvida det var en klok åtgärd kan väl ifrågasättas. Nu föreslår emellertid Kungl. Maj:t att denna befattning återinrättas, och det har utskottet funnit angeläget.

Sedan de jordbrukspolitiska frågorna under senare år har blivit i allt högre grad en internationell angelägenhet kan man med allt fog ifrågasätta om utlandsbevakningen på detta område blir tillfredsställande ordnad enbart genom inrättandet av denna post i Washington. I anledning av en motion från högerhåll med yrkande om att en befattning som lantbruksrepresentant skulle inrättas även i Paris har utskottet sedan remissyttrandena över motionen inkommit diskuterat detta ärende mer ingående.

Som framgår av sidorna 2—4 i utlåtandet tillstyrker statens jordbruksnämnd och Sveriges lantbruksförbund inrättandet av ytterligare en befattning. Men meningarna om placeringen av denna lantbruksrepresentant går isär. Motionens förslag om Paris ifrågasättes. Genève förordas av statens jordbruksnämnd, som därtill ifrågasätter om representanten i Bonn på längre sikt är behövlig. Att åtminstone tillfäl-

lig bevakning krävs både i Bryssel, Paris, Genève, Rom och Bonn måste anses givet. Utskottet har inte varit berett att stödja motionens eller reservanternas beställning av en lantbruksrepresentant i Genève. Utskottet har nöjt sig med att framhålla att utvecklingen kan komma att kräva en förstärkning och eventuellt även viss omplacering av den svenska utlandsrepresentationen på jordbruksområdet. Utskottet förutsätter att utvecklingen och behovet av utlandsbevakning på detta område noggrant följes av Kungl. Maj:t. Reservanterna är som sagt något djärvare, trots att de under utskottsbehandlingen svängt från Paris till Genève. I sak torde dock inte mycket skilja dem från utskottsmajoriteten. Om bevakningens vikt har vi varit eniga inom utskottet, och jag vågar väl även innesluta Kungl. Maj:t i denna enighet. Utskottet förutsätter också vidare initiativ i sinom tid från regeringens sida. Då vi varit så pass eniga inom utskottet torde reservationen inte behöva föranleda något ytterligare meningsutbyte.

Reservationen vid punkten 12 har biträttats av sju av utskottets ledamöter. En höjning av anslaget med 337 000 kronor, således till vad lantbruksstyrelsen äskat, har alltså stötts av en klar majoritet inom utskottet. Här bör observeras att styrelsen för lantbruks-högskolan därutöver under denna punkt har hemställt, att bidragsbeloppet till hushållningssällskapens egen försöksverksamhet skall uppräknas med 445 000 kronor. Utskottet har — i förlitande på departementschefens löfte om ökat anslag till lantbrukshögskolans försöksverksamhet, som sällskapen även kan få del av genom höjda biträdesersättningar — avstyrkt en motion om bifall jämväl till denna högskolans framställning. Vi bör alltså hålla i minnet att dessa 445 000 kronor inte kommer att utgå, och även om nu ett visst bidrag den vägen kan gå till sällskapen är det alldeles givet

att de inte får tillbaka några 445 000 kronor via lantbrukshögskolan.

Jag skall inte gå i detaljer beträffande kostnaderna, men grovt räknat kan man väl säga att av de bidragshöjningar om i runt tal en miljon kronor, som lantbruksstyrelsen och lantbrukshögskolan yrkat under punkten, har Kungl. Maj:t tillstyrkt 215 000 kronor plus en till storleken oviss summa via lantbrukshögskolan, såsom jag nyss antydde, medan utskottet har funnit det motiverat att höja bidragen med drygt hälften av den äskade summan, eller 552 000 kronor, plus givetvis det som går via lantbrukshögskolan tillbaka till sällskapen.

Motivet för utskottets ställningstagande har varit det värde som utskottet tillmäter den eftersträlvade intensifieringen av upplysnings- och rådgivningsverksamheten från sällskapen ute bland jordbrukarna. Denna numera utvidgade verksamhet har kommit något i skuggan av omarrondering, storleks- och punktrationalisering etc. men är av sådant vikt att den inte får hämmas av brist på medel. Andra talare kommer säkert att närmare belysa detta och motivera anslagshöjningen, som mina partikamrater och jag funnit all anledning att biträda; andra kammarerna har för övrigt redan för sin del beviljat anslaget.

Reservationen vid punkten 26, som berör det särskilda stödet åt det mindre jordbruket, har jag kanske inte så stor anledning att ingå på; jag var tyvärr genom sjukdom förhindrad deltaga i utskottets handläggning av ärendet.

Jag vill emellertid deklarera att det förefaller som om departementschefen och reservanterna inte rätt bedömer småbrukets roll i landsbygdens liv och för arbetskraftsförsörjningen. När det dessutom tillkommer 1960 års jordbruksutredning att även överväga utformningen av småbruksstödet och utredningens förslag är att vänta inom något år, förefaller det onödigt att nu riva upp en ny strid i denna fråga,

Anslag till jordbruksdepartementet

helst som det gäller obetydliga belopp. Jag kommer alltså att stödja utskottets förslag även i detta fall.

Reservationen vid punkten 38 gäller bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling och avser anslaget till verksamheten vid Weibullsholm.

Låt mig, herr talman, redan från början få ifrågasätta om reservanterna trängt in i detta ärende. Av reservationens lydelse att döma har man en viss anledning att betvivla det.

Som kammarens ledamöter vet har vi två stora, välbekanta växtförädlingsanstalter, nämligen Sveriges utsädesförening i Svalöv och Weibullsholm. Till båda utgår statsbidrag. Under de senaste tio åren har anslaget till Svalöv höjts från en knapp miljon till i år över tre miljoner, varav 580 000 kronor i engångsanslag. För Weibullsholms del har anslaget hela decenniet varit oförändrat 210 000 kronor.

Här gäller det emellertid inte detta, vi kan säga »traditionella» anslag. Tvärtom har anstalten förklarar sig acceptera det oförändrat med hänsyn till de växtförädlingsavgifter om en krona per deciton utsäde som numera införts. Såvitt jag kunnat finna vid studium av handlingar och kalkyler kan anstalten genom växtförädlingsavgifterna få en nöjaktig kompensation — men knappast heller mera — för sina stegrade omkostnader.

Det är alltså *inte* den så att säga »ordinarie» försöksverksamheten som anstalten och motionärerna hemställt om bidrag till.

Yrkandet avser ett anslag om 40 000 kronor för vidmakthållande av resultatet av den djupgående vetenskapliga forskning som Weibullsholm under ett trettiotal år bedrivit i fråga om arter och bönor — en forskning som för övrigt åtnjutit bidrag av både stat och forskningsråd. Det är högst betydande belopp — huvudparten — som Weibullsholm själv lagt ner på denna forskning, vilken resulterat i ett helt unikt material om cirka 500 genetiskt

Anslag till jordbruksdepartementet

välkända linjer. Genom arbetet vid Weibullsholm har ärtsläktet blivit det bäst kända och kartlagda av alla högre växter. Denna s. k. *Pisum genbank* står till förfogande för forskare världen över.

Vad frågan nu gäller är hur detta oersättliga material skall kunna bevaras. Det kan inte på något sätt förpupas — då går det under. Materialet måste kontinuerligt vidmakthållas — sås ut, kontrolleras, registreras, skördas, lagras etc. — om denna oersättliga genbank med sina inte mindre än ungefär 500 ärtlinjer, i vilka för övrigt cirka 300 arvsanlag är bevarade, skall bestå. — Nu förbinder sig Weibullsholm att bevara detta material mot en — som det förefaller — högst skäligen ersättning om 40 000 kronor per år.

Reservanterna, som motsätter sig beviljandet av detta belopp, antar — jag får säga enkelt nog — att »antingen är denna forskning av direkt värde för bolagets praktiska växtförädlingsverksamhet — eller också är det här fråga om ett sådant forskningsändamål, som närmast faller inom området för forskningsrådets verksamhet». »Bolaget har», fortsätter reservanterna, »såsom upplysts ansökt om bidrag från statens naturvetenskapliga forskningsråd men ej fått denna ansökan beviljad. Detta torde innebära att forskningsrådet ej ansett ändamålet vara av större angelägenhetsgrad.»

Till det citerade är enligt min mening att säga för det första att materialets betydelse för Weibullsholms egen praktiska verksamhet borde framgå av att bolaget anser sig — om det inte får ekonomiskt stöd — nödgas överväga att avveckla detsamma. Ett ansvarskännande bolag avvecklar inte gärna någonting som det har praktisk nytta av i sin verksamhet.

För det andra kan sägas att reservanternas slutsats att bidrag inte beviljats av forskningsrådet »torde innebära att forskningsrådet ej ansett ändamålet

vara av större angelägenhetsgrad» är mildt sagt förhastad. Bidraget är ju tillstyrkt av bl. a. styrelsen för lantbruks-högskolan, och jag är förvissad om att varje genetiker och annan initierad i Sverige, i hela Norden och kanske i hela världen varmt skulle förorda detta bidrag och vara beredd att vitsorda dess värde.

Vad speciellt forskningsråden beträffar torde det ligga så till att rådets hittills relativt knappa anslag i princip går till tidsbestämda och begränsade forskningsuppgifter. Även forskarna vid Weibullsholm har anslag för sådana ändamål. Men här gäller det ett vidmakthållande på längre sikt av ett vetenskapligt värdefullt — jag har visst redan tidigare sagt oersättligt — forskningsmaterial. Forskningsråden kan i ett fall som detta möjligen intervensera för att klara en kritisk situation under en övergångsperiod. Men det lär inte vara meningen att rådets resurser skall bindas för långsiktiga uppgifter av den art det här är fråga om. De kan helt enkelt inte lämna några långsiktiga garantier.

Vad jag nu sagt, herr talman, torde visa hur övertygad jag är om att statsmakterna inte bör tveka inför en blygsam men angelägen stödåtgärd i forskningens intresse. Kanske beror det på arv att jag skulle finna det direkt upprörande om kammaren motsatte sig utskottets förslag.

Vidare vill jag, herr talman, ägna några ord åt reservationen vid punkten 97, som gäller anslaget till kartverket.

Först vill jag då erinra om att föregående års riksdag — jordbruksutskottets utlåtande nr 1 och riksdagens skrivelse nr 9 — uttalade sig för att gällande kartlägningsprogram skulle genomföras så snabbt som möjligt. Kartverket har givetvis ansett sig böra ta fasta på detta uttalande och säger i årets petita, att verket på grund av inflyttningen i nya lokaler och därmed förenade krav på personal och resurser för innevarande år avstått från att begära ytterligare

medel för kartarbeten. Nu förklarar sig emellertid kartverket berett — när det väl befinner sig i sin nya institution — att ytterligare intensifiera kartläggningsverksamheten och begär därför att anslagsposten uppräknas med 200 000 kronor. Det är alltså på grund av ett riksdagens tidigare direkta uttalande detta sker.

Att då, som reservanternas vill, förmena verket detta anslag förefaller knappast konsekvent. Men därtill är ju — och det är det viktigaste — framställningen av moderna kartor en snart sagt för hela samhället ytterst angelägen uppgift. För lantmäteriet, för jordbruket, för skogsbruket, för samhällsplaneringen, för vägprojekteringen, för fastighetstaxeringen, för friluftsfolket o. s. v. är fullgoda kartor en ovärderlig tillgång. Även här i riksdagen blir vi alltemellanåt påmind om att man allmänt inser detta, och pockande krav på snabbare kartläggning ställs av representanter från Norrland och hela vägen ända ned till Skåne.

Man hoppas väl att en teknisk rationalisering, som departementschefen och reservanternas framhåller och som man väl allmänt räknar med, skall bidra till att påskynda kartframställningen. Men inte kan rationalisering enbart ge den ökade takten. Här krävs förvisso ett både-och, både rationalisering och ökade medel.

Andra kommer säkert också att vittna om detta ärendes vikt. Jag kan själv av erfarenhet vitsorda den och vill dessutom fråga: Kan statsmakterna göra en förmånligare penningplacering? Det är här fråga om ett anslag som kommer att ge sjufalt åter och som kommer att välsignas av alla som i sin verksamhet är beroende av moderna, fullgoda kartor.

Till sist, herr talman, skulle jag vilja rikta en vädjan till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet: Låt inte skogshögskolans utbyggnad dröja mer än nödvändigt. Man hade nog allmänt inom skogskretsar hoppats på en

Anslag till jordbruksdepartementet

snabbare utbyggnad, i t. ex. den takt som lantbrukshögskolans utbyggnad sker. De väntande skogliga forskningsuppgifterna är angelägna, och de är legio.

Jag skulle, herr talman, egentligen inte ställa något yrkande, men jag vill redan nu, som jag har förebådat, säga att mitt yrkande är mycket enkelt och klart, nämligen bifall till utlåtandets hemställan i alla punkter och avslag på samtliga reservationer.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! I det nu föreliggande utskottsutlåtandet över i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifter inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde har i några punkter meningarna varit så delade att de inte kunnat sammanjämkas. Reservationer finns alltså fogade till utlåtandet, och jag kommer att i huvudsak beröra några av dem. Det innebär att jag inte tänker ta upp någon jordbrukspolitisk debatt. Det får anstå tills andra ärenden kommer från jordbruksutskottet. Jag är inte så lyckligt lottad som herr Nils Hansson att jag helt kan tillstyrka utlåtandet. Jag har i några punkter själv avgivit reservation.

Först skulle jag vilja instämma i vad herr Hansson säger angående punkten 3, där herr Weibull m. fl. har reserverat sig och föreslår en annan skrivning och motivering till utskottets förslag. I denna skrivning sägs att en förstärkning av utlandsrepresentationen på jordbrukets område är önskvärd och att Kungl. Maj:t bör framlägga förslag om en utökad representation genom att placera en man i Genève. Deras reservation och hemställan överensstämmer inte riktigt med den motion som de har väckt i denna fråga och där de föreslår Paris som lämplig placeringsort. Jag antar att det var statens jordbruksnämnds yttrande över motionerna som föranledde denna omprövning av placeringsorten.

Anslag till jordbruksdepartementet

Statens jordbruksnämnd gör även följande uttalande, som jag skulle vilja citera. Den säger i slutet av sitt yttrande: »Jordbruksnämnden vill slutligen icke underlåta att framhålla att det enligt nämndens mening icke synes uteslutet att den befattning som lantbruksrepresentant vilken nu är placerad i Bonn — och som i dagens läge är av stor betydelse för det svenska jordbruket — på längre sikt kan visa sig obehövlig.» Detta jordbruksnämndens yttrande innebär att man skall vara försiktig med en ytterligare utökning av utlandsrepresentationen på jordbrukets område. Utskottsmajoriteten delar denna uppfattning om försiktighet och utgår ifrån att behovet av utlandsbevakning på ifrågavarande område noggrant följes av Kungl. Maj:t. Jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till utskottets utlåtande på denna punkt.

I punkten 12, som berör bidrag till hushållningssällskapen, har utskottsmajoriteten biträtt en motion som innebär ett ytterligare anslag till hushållningssällskapen, utöver vad Kungl. Maj:t har föreslagit, med 337 000 kronor. Jämfört med föregående budgetår har departementschefen höjt omkostnadsanslaget med 215 000 kronor och dessutom föreslagit att hela avlöningskostnaden för 19 ekonomikonstuler i lönegrad A 23 skall övertagas av staten. Medelsberäkningen är gjord med hänsyn till detta. Hushållningssällskapens egna utgifter kommer att minska genom statens övertagande av avlöningskostnaderna, och sällskapen kommer alltså genom Kungl. Maj:ts förslag att erhålla en betydande förstärkning av bidraget till löner och omkostnader. Vi som har reserverat oss har inte funnit anledning att gå ifrån Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt, och jag hemställer om bifall till reservationen vid denna punkt.

I punkten 26 har jag jämte flera av kammarens ledamöter avgivit en reservation, som innebär bifall till Kungl.

Maj:ts förslag. Frågan gäller småbrukarstödet, som fick sin nuvarande utformning vid 1962 års riksdag genom förslag och motioner från borgerligt håll. Kungl. Maj:t har nu föreslagit att arealtillägg i princip inte skall utgå till jordbrukare som tillträder brukningsenhet efter den 30 juni 1964. Till sådan jordbrukare bör dock i överensstämmelse med vad som gällde före omläggningen arealtillägg utgå under förutsättning att företrädaren var innehavare av brukningsenheten redan före den 1 juli 1964 samt att innehavaren på grund av äktenskap, släktskap eller annat särskilt förhållande stått företrädaren nära och att han redan före tillträdet varit stadigvarande bosatt i den bygd där brukningsenheten ligger.

Departementschefen anför bl. a. som motivering för sitt förslag att stödet genom 1962 års beslut mister sin karaktär av övergångsstöd och att omläggningen strider emot av riksdagen i annat sammanhang fastställd målsättning för rationaliseringen inom jordbruket. Ur social synpunkt, säger departementschefen vidare, är det betänkligt att främja förvärv av jordbruk som ej kan ge innehavaren tillfredsställande bärning. Utskottsmajoriteten — alltså den del av utskottet som med lottens hjälp har blivit majoritet — har i sin motivering till avslag på propositionen i denna punkt anfört som skäl bl. a. att 1960 års jordbruksutredning även skall göra översyn av småbrukarstödet och anser att det nu inte skall företagas någon ändring.

Jag vet inte om de borgerliga ledamöterna i utskottet har läst den diskussion som fördes 1962, men då anförde jag samma skäl mot att vidtaga någon ändring på grund av deras motioner. Även då fanns 1960 års jordbruksutredning, och även då hade denna utredning till uppgift att utreda småbrukarnas framtid. Om man går tillbaka till remissyttrandena över småbrukarutredningens förslag var heller

inte alla överens med utredningen i de olika punkterna. Sålunda anfördes av statens jordbruksnämnd, statskontoret, lantbruksstyrelsen, LO m. fl. betänkligheter mot att arealtillägg skulle följa med till en ny ägare. Enligt deras mening skulle bidraget få den effekten att det delvis skulle komma att kapitaliseras vid överlåtelse av fastigheten.

Rent principiellt måste det väl vara felaktigt att låsa fast ett statligt bidrag till en fastighet. Det måste strida mot jordbrukspolitikens princip. Riksdagen ger ju stöd och bidrag för att förbättra inkomsten för brukaren och hans familj, dels genom att stimulera till ökad produktion, dels genom en rimlig prispolitik vid produkternas avsättning. Stödet läggs delvis på produktionen och delvis på varan som sådan. Men när det gäller småbruksstödet — med den utformning detta nu har — frångår man den allmänna målsättningen för jordbrukspolitik och knyter bidraget till fastigheten. Därmed går man ifrån kravet på att bidraget i någon mån skall vara till stimulans för produktionen.

Man har härvidlag alltså gått ifrån den egentliga målsättning som 1947 års riksdag antog. Jag tycker att hela den här frågan är i och för sig olustig.

Om man ser efter vilka ledamöter som har undertecknat motionerna, finner man att grupperna av undertecknare har ändrat karaktär. Förra gången var det partiledarna som stod för undertecknandet av motionerna, men nu har deras namn försvunnit. Jag vet inte om det betyder att frågan inte är lika viktig nu som den var 1962.

När frågan diskuterades 1962 anförde jag flera andra synpunkter som stöd för att arealbidraget inte skulle utgå till den nye ägaren. Jag skall inte upprensa dem i dag. Jag tror att vi har diskuterat stödet till småbruket tillräckligt mycket.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till min reservation under vederbörande punkt. I övrigt ber jag

Anslag till jordbruksdepartementet
att få återkomma med yrkanden på respektive punkter.

Herr ISACSON (h):

Herr talman! Herr Hansson har så pass utförligt redogjort för utskottsutlåtandet att det inte skulle falla mig in att gå in i detalj och upprepa vad han sagt. I stort delar jag hans uppfattning på de flesta punkter men inte när det gäller reservationen vid punkt 3. När herr Hjalmar Nilsson nu har redogjort för hur reservanternas ser på utskottsutlåtandet, skulle jag emellertid vilja anföra några synpunkter.

Beträffande bidragen till hushållningssällskapens verksamhet har utskottets majoritet enats om en uppräkningsanledning i anledning av motionsyrkanden. Med erfarenhet av hushållningssällskapens verksamhet kan man inte underlåta att säga att denna uppräkningsanledning är välmotiverad. Visserligen har det skett en uppräkningsanledning i departementschefens förslag, men sedan en omfördelning skett av omkostnadsanslaget har vissa hushållningssällskap fått ökade svårigheter; speciellt gäller detta norra Sverige. Jag skulle väl tro att saken ligger så till att hushållningssällskapsområden i de bättre jordbruksbygderna efter de nya fördelningsgrunderna har fått det bättre. Däremot har hushållningssällskapsområdena i de icke egentliga jordbruksbygderna fått vidkännas en försämring. Det är väl ingen tvekan om att vid den pågående rationaliseringen inom jordbruket behöver i dessa områden väldigt mycket arbete sättas in just på rådgivningverksamheten, som i hög grad belastar omkostnadsanslaget. Den uppräkningsanledning som utskottet föreslår är sålunda i hög grad välmotiverad.

Jag skall inte säga många ord om småbrukarstödet. Det har blivit en kontroversiell fråga, och den har diskuterats i denna kammare många gånger förut. Jag kan inte engagera mig så djupt i det problemet, men jag måste säga att med tanke på att vi har en utredning

Anslag till jordbruksdepartementet

som arbetar på att få fram en lösning av hela det stora jordbruksproblemet — jordbruksrationaliseringen och allt vad denna innebär — förvånar det mig att jordbruksministern har velat avskaffa stödet till nytillträdande jordbrukare ett par år innan utredningens förslag måste ligga på riksdagens bord. Detta är ingen stor fråga. Ingen vet väl hur stor den är beloppsmässigt, om det rör sig om 100 000, 200 000 eller 50 000 kronor, men jag har en bestämd uppfattning — och jag har hävdad den i en motion som varit ute på remiss — att man nog inte alltför mycket bör binda sig vid ett resonemang om att småbruken till varje pris skall bort. Jag är själv rationaliseringsivrare, och jag tror att jag kan våga påstå att jag har en rationell syn på jordbruksproblemen och hela den rationaliseringsprocess som jordbruket är inne i och måste genomgå. Men det finns många faktorer som talar för att man inte kan bortse från att vi även i framtiden bör slå vakt om det mindre jordbruket inom vissa områden i vårt land. Jag har försökt utveckla detta i min motion, och jag kan också till min glädje säga, att de remissinstanser som yttrat sig om motionen delar den uppfattningen. Jag skulle för min del inte tycka, att det är någon stor fråga att nu under ett par år betala ut bidrag till ytterligare några människor. Det bromsar inte utvecklingen. Vi ser, att här har det i alla fall skett en betydande rationalisering under de senaste åren. Det framgår tydligt på anslagssidan. Här har man år efter år betalat ut mindre pengar när det gäller bidrag till det mindre jordbruket. Pengarna har alltså räckt till, och det har alltid blivit pengar över. Man har därför i efterhand kunnat skära ned anslagssumman.

Det sker en stor avflyttning från landsbygden och en stor nedläggning av jordbruk. Jag tror att vi gott kan låta den nuvarande bidragspolitiken fortsätta till dess att 1960 års jordbruksutredning lagt fram sitt förslag, remissinstanserna fått yttra sig och jordbruks-

ministern kommit med ett slutligt förslag.

Jag har, herr talman, också avgivit en blank reservation, och jag har funderat på om jag skall ta upp den nu eller när vi kommer fram till frågan om vatteningen. Jag gör det nu, så är det gjort! Det gäller en motion som är väckt i andra kammaren av herr Grebäck m. fl. Man har anledning att stryka under betydelsen av den motionen och utskottet har också uttalat sig positivt — det gäller frågan om skötsel och underhåll av våra större vattendrag. Med stöd av min erfarenhet som egen jordbrukare måste jag säga, att detta håller på att bli ett verkligt problem för oss. Vattnet förorenas undan för undan, trots att det byggs alltmer förbättrade reningsverk. Många av vattendragen lortas i alla fall ned och växer igen. Näringsrika salter skickas ut med vattnet, och vi får en mycket riklig vegetation. Uppresning måste ske betydligt oftare än tidigare. Det är markägaren som skall klara detta, och det är inte tilltalande att kommuner och industrier — de som i verkligheten lortar ned vattendragen — skall slippa undan.

Om den nu arbetande vattenvårdskommittén inte tagit upp detta spörsmål på sitt arbetsprogram, vilken den tydligen inte gjort, vill jag understryka vad utskottet säger, att det är nödvändigt att kommittén får utökade direktiv för att komma till rätta med det. Det håller på att bli ett verkligt problem för jordbruket att rensa dessa vattendrag. Det är en fråga av samhällelig betydelse att det här sker en utredning, som hjälper oss att få en annan fördelning av kostnaderna. Fördelningen göres nu främst i proportion till den båtnad som jordbrukaren har, inte på grundval av hur vattnet förstörts.

Jag skulle helt allmänt vilja säga, att problemen kring vattenvården är många och stora. Jag läste nyligen en undersökning som visar att dyntförekomsten vid köttbesiktningarna i kött och fläsk under en tioårsperiod har tiodubblats.

Man kan härleda det från just föreningar i vattendrag, genom utsläpp som sker från tätorter. Det är en högst oroande utveckling, och jag kan inte tro att statsmakterna kan förhålla sig likgiltiga till detta någon längre tid. Det är i mycket hög grad en hälsofråga, och här måste göras någonting. I det fallet har den nya vattenvårdslagen inte löst några problem. Jag vill vädja till jordbruksministern att titta på denna sak. Den är allvarlig.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Inte heller jag skall på denna punkt ta upp någon längre allmänpolitisk jordbruksdebatt. Det får vi återkomma till i andra sammanhang. För att spara tid kan jag på alla punkter ansluta mig till herr Nils B. Hanssons yrkanden och synpunkter, liksom också till en del av vad herr Isacson här sagt.

Vad jag särskilt vill säga i denna debatt är ett par ord om arealtillägget, som regeringen föreslår skall tas bort för nytillträdande småbrukare efter den 1 juli i år.

Jag vill erinra om att utredningen om småbrukarstödet ju ändå föreslog år 1958, att man i detta avseende inte skulle diskriminera de nytillträdande. Utredningen ansåg att anknytningen till en äldre brukarkategori var av underordnad betydelse för strukturrationaliseringen. Utredningen konstaterade också, att de nytillträdande oftast hade sämre ekonomi, och det är väl ändå en sak som vi alla kan vara överens om. Det skulle bli en allmän irritation, sades det, om de nytillträdande inte fick rätt till bidrag.

Vi vet sedan gången av det hela. Vid det beslut som senare fattades kom dessa nytillträdande inte med. Men frågan har sedan aktualiserats i motioner, och vid 1962 års riksdags beslut man att de nytillträdande också skulle ha möjlighet att få bidrag. Jag kan tillägga att det även tidigare väckts motio-

Anslag till jordbruksdepartementet

ner som rör detta område. Nu ligger denna fråga för ytterligare utredning hos 1960 års jordbruksutredning, och jag kan för min del inte finna varför det skulle vara riktigt att i år dra upp denna fråga och föreslå att det skall bli en ändring den 1 juli i år. Jag tycker att man gott kunde ha avvaktat utredningen.

Jag vill också framhålla att det är ett ytterst litet fåtal personer, som det kan bli fråga om. Rent ekonomiskt har det därför ingen som helst betydelse för staten, och som här tidigare sagts har det inte heller någon principiell betydelse. Det är väl ändå ingen som skaffar sig ett jordbruk och tänker behålla det bara för att han skall få del av ett sådant här bidrag.

Det brukar ju också vara praxis här i riksdagen, att man tar hänsyn till pågående utredningar. Här har regeringen gjort ett avsteg från den principen, vilket jag inte tycker är trevligt.

Herr Hjalmar Nilsson säger, att det var partiledarna som undertecknade motionen 1962 och att det kanske inte föreligger samma intresse för den nu, eftersom årets motion har undertecknats av andra personer. Jag tycker nog, herr Hjalmar Nilsson, att man skall betrakta ledamöterna av kamrarna här i riksdagen som ledamöter allihop och inte på något vis gradera dem. Det är inte särskilt vackert. Jag kanske kan säga att anledningen till att partiledarna undertecknade 1962 var att det var betydligt flera frågor som man tog upp den gången och som riksdagen också beslutade om. Jag hoppas att herr Hjalmar Nilsson håller i minnet att den fråga det nu gäller är betydligt mindre och att det därför kan vara förklarligt, att partiledarna nu inte engagerat sig på samma sätt som förra gången.

Sedan vill jag gärna ta upp en annan sak, som gäller punkten 134, där jag avgivit en blank reservation. Det gäller ersättning till domänverkets markfond för viss fastighet. Jag tycker rent personligen, att eftersom det här rör sig om

Anslag till jordbruksdepartementet

en statlig institution, som överlåter en fastighet till en annan statlig institution, hade man inte behövt ta upp ersättningsfrågan. Där kunde man åtminstone ha tillämpat ett lägre pris. Detta förfaringssätt innebär ju ändå att man överför mera pengar till domänverkets markfond. Jag skall dock inte dra upp någon större debatt på denna punkt. Vi får återkomma till frågan. Men detta är anledningen till att jag lämnat en blank reservation på denna punkt.

För att spara tid vill jag till sist framhålla att frågan om vattenvården, som herr Isacson tagit upp, ju kommer upp till behandling i ett senare utlåtande från tredje lagutskottet under dagen. Här har vi också från centerpartiets sida i motioner framfört synpunkter, som avser att förbättra förhållandena. Vi vill att dessa frågor, som är synnerligen viktiga både för jordbruket och för andra, skall tas upp till fortsatt prövning. Vi har ju också fått motionerna beaktade, och utskottet säger i detta avseende att man skall arbeta vidare på dessa frågor, de är inte uttömda ännu. Också jag vill i detta sammanhang vädja till jordbruksministern att vi skall få diskutera dessa frågor även i fortsättningen och att utredningen måtte bedrivas på ett sådant sätt, att förslagen kommer fram så att vi så snart som möjligt får en förbättring till stånd. Jag vill med andra ord säga, att vi från centerpartiets sida i stort sett för dagen är nöjda med den behandling som motionerna fått. Det gäller bara vissa ställningstaganden rörande vem som skall vara beslutför i ersättningsfrågor, vattendomstolen eller länsstyrelserna. Därför finns det ett särskilt litet yttrande. I övrigt avvaktar vi vad som kan hända på detta område.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var med intresse jag tog del av herrar Isacsons och

Jonassons motiveringar för att bibehålla arealtillägget till småbruken i dess nuvarande utformning. Då jag lyssnade kunde jag endast konstatera, att de inte hade något annat att åberopa än den nu sittande jordbruksutredningen. Herr Isacson sade att det inte är någon stor fråga. Nej, det är klart att det kanske inte är. Han sade också att utvecklingen inte skulle komma att bromsas, om man behåller den nuvarande utformningen. Nu vill jag fråga herr Isacson: Var detta en stor eller liten fråga 1962, när de borgerliga gemensamt motionerade i denna fråga? Var den större då, eller var den mindre? Om den var lika liten som nu, var det ingen mening med att motionera, för då behövde man väl inte göra någon ändring då heller?

Herr Jonasson säger, att han tycker att jag graderar de ledamöter som undertecknat motionerna. Nej, herr Jonasson, det har jag inte gjort. Det har de borgerliga partierna själva gjort och inte jag. Jag konstaterar att det förra gången var partiledarna som undertecknade. Denna gång var de inte med. Det är de borgerliga partierna själva, som bestämmer vem som skall skriva under deras motioner. Det får ni inte pådyvla mig! Ni får gå till era egna partiledningar och fråga varför de graderar sina egna ledamöter när de undertecknar motionen.

Till sist vill jag nämna att andra kammaren redan har bifallit reservationen beträffande arealtillägget till småbrukare.

Herr JONASSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hjalmar Nilsson säger att jag inte anfört andra argument i detta sammanhang än att vi vill avvakta 1960 års jordbruksutredning. Det måste väl ändå vara ett argument, som i och för sig är tillräckligt starkt!

Vidare har jag sagt och säger ännu en gång, att det här rör sig om så

litet pengar att det inte har någon betydelse, men att det är en rättvisefråga att de jordbrukare det här gäller skall få detta arealtillägg. Jag känner inte till mer än ett enda fall i min hembygd, där en nytillträdande jordbrukare kommit i åtnjutande av detta bidrag sedan 1962 års beslut fattades. Det gällde en person, som arbetade inom industrien men som på grund av andningsbesvär och dylikt blev rekommenderad att skaffa sig exempelvis ett mindre jordbruk. Han kom inte upp till högre inkomst än att han fick arealtillägg, och jag tycker inte att man borde missunna honom detta.

Till sist säger herr Hjalmar Nilsson, att det är de borgerliga som har gjort en gradering av sig själva, eftersom det den här gången inte är partiledarna som framlagt dessa förslag. Då vill jag säga till herr Hjalmar Nilsson att man inom de borgerliga partierna — åtminstone är det så inom centerpartiet — tillmäter varje ledamot en röst och lika stort förtroende. Men hur ligger det till på den sidan inom Hjalmar Nilssons parti? Hur är det i detta fall? Där måste man alltid följa skällkon.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte fortsätta debatten med herr Jonasson om partiledarna, ty jag har inte tillhört centerpartiet och vet alltså inte vilka demokratiska principer som tillämpas inom det partiet. Jag konstaterar bara att partiledarna ibland står under en motion, ibland är det andra ledamöter. Är det inte någon särskild gradering inom det partiet, bör väl inte herr Jonasson ta upp en sådan fråga i denna debatt.

Herr Jonasson säger, att det är ett tillräckligt starkt skäl att inte nu företa någon ändring i bestämmelserna om arealtillägg just därför att man avvaktar 1960 års jordbruksutredning. Herr Jonasson — var inte det skälet lika starkt år 1962?

Anslag till jordbruksdepartementet

Herr JONASSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! 1960 års jordbruksutredning skall ju behandla frågan, om detta arealtillägg skall vara kvar eller inte, och då bör man ju helst inte göra någon ändring i detta avseende just nu. Möjligheterna för utredningen att föreslå att tillägget slopas eller bibehålles är precis lika stora i alla fall, men man brukar inte strax innan utredningens resultat framlägges göra sådana ändringar.

Men det är tydligen skillnad på varifrån förslagen kommer. I det ena avseendet följer man den ena principen och i det andra avseendet den andra principen — det är tydligen så herr Hjalmar Nilsson tycker att vi skall göra.

Herr WEIBULL (h):

Herr talman! Jag kommer att helt hålla mig till reservationen vid punkten 3, som gäller frågan om lantbruksrepresentanterna.

År 1960 skedde det en indragning av två lantbruksrepresentanter, den i Washington och den i London. Jag får nog säga att den indragningen var olycklig. Den hade föranletts av 1958 års besparingsutredning, men Kungl. Maj:t gick den gången utöver vad besparingsutredningen föreslagit. Jordbruksutskottet uttalade i anledning av propositionen bl. a. följande:

»Utskottet har härvid utgått från att hädanefter ingen svensk representation av förenämnda slag skall förekomma i Washington samt att en representant skall placeras inom sexstatsområdet och en inom området för sjustatsmarknaden.» Detta blev också riksdagens beslut. Uttalandet var onekligen ganska kategoriskt, och man kan förstå dåvarande jordbruksministern, herr statsrådet Netzén, när han i ett inlägg i debatten sökte få fram en viss friare tolkning av detta uttalande. Resultatet blev emellertid att representanterna i Washington och London drogs in och att de båda återstående kom att ha sin verk-

Anslag till jordbruksdepartementet

samhet inom sexstatsmarknaden, den ena i Bonn och den andra som knuten till EEC:s centrum — Bryssel.

Jag vill i detta sammanhang påpeka att den representant vi har i Bonn gör, såvitt jag kan förstå, en utomordentligt värdefull insats och att det, som jordbruksnämnden säger, i dagens läge är mycket viktigt att han får stanna kvar där. Jordbruksnämnden talar ju endast om att det på längre sikt kan bli fråga om omplaceringar.

Vad har nu hänt sedan beslutet fattades om att dra in de båda representanterna? EEC:s jordbrukspolitik har tagit stora steg mot en samordning. Den 14 januari 1963 blev en vändpunkt, och denna har ju följts av besluten i slutet av förra året. Det har blivit allt svårare för exporten till följd av EEC:s självförsörjningspolitik. Det är stopp för spannmål, fläsk och ägg o. s. v., när det inte råder brist på dessa produkter inom området. Också vi måste inrätta oss efter EEC:s jordbrukspolitik, ty vi kan knappast räkna med att kunna påverka den. Det har ju inte ens USA lyckats med i det s. k. kycklingkriget.

Vi har nu Kennedyrundan — de kommande GATT-förhandlingarna — i Genève, som har en världsomfattande aspekt. EEC försöker här konsolidera jordbruksstödet och nå vissa världsvida avtal, där prissättningen skall vara reglerad till en »skälig» EEC-nivå och där stödet till utvecklingsländerna kopplas in i sammanhanget.

Vi har vidare EFTA. Även om jordbruksprodukterna inte direkt går in i EFTA-avtalet, är det ju uppenbart att både EEC-politiken på jordbruksområdet och frågan om de lineära tullsänkningarna inom GATT:s ram kommer att direkt påverka EFTA-politiken. Man kommer att söka sig fram till gemensamma ståndpunktstaganden inom EFTA beträffande jordbruksprodukterna. Jag behöver bara erinra om de ansträngningar som man på olika håll gör för att få en avsättning för de jordbruksprodukter, som nu till följd av EEC-

marknadens allt större otillgänglighet är aktuell.

Det är uppenbart, herr talman, att läget kräver en upprustning av utlandsrepresentationen på jordbruksområdet. Förslaget att återinrätta befattningen i Washington bör man därför hälsa med tillfredsställelse. Denna befattning är såvitt jag förstår närmast att betrakta som en befattning avsedd för en teknisk bevakning av det nordamerikanska området. Enligt min och motionärernas mening hade det emellertid varit av betydelse att man också hade upprustat bevakningen av de internationella organisationerna. Det är väl fråga om inte lantbruksrepresentanterna där i dag har sin allra största uppgift. Vi kan inte på något annat sätt få möjlighet att följa utvecklingen av importregleringar och lagstiftning i de olika länderna. Detta var grunden för motionen. Vi ville att en lantbruksrepresentant skulle anställas som kunde inriktas just på de internationella organisationerna och på det franska jordbruksområdet, som i dag betyder så mycket också för EEC:s utveckling. Jordbruksnämnden och lantbruksförbundet, som har yttrat sig över motionen, stödde starkt tanken på ökad rapportering. GATT, EFTA och FAO kan skötas från Genève liksom också OECD och det franska jordbruket.

Utskottet har i viss mån tagit intryck av motionen och skriver därför — enligt reservanternas uppfattning något halvhjärtat — följande: »Utskottet som icke anser det osannolikt att utvecklingen kan komma att kräva en förstärkning och eventuellt även viss omplacering av den svenska utlandsrepresentationen på jordbruksområdet, finner för sin del icke erforderligt att nu vidtages mer vittgående åtgärder än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Utskottet utgår från att behovet av utlandsbevakning på ifrågasvarande område noggrant följes av Kungl. Maj:t.» Herr talman! Det sist sagda är väl ändå en självklarhet.

Reservanterna hade här önskat en betydligt mer positiv skrivning, där just

vikten av en ökad bevakning av de internationella organisationerna, såsom GATT, EFTA, FAO och OECD, underströks och som skulle innebära att vi inte vill ha denna viktiga fråga uppskjuten längre än till nästa års riksdag. Vi är övertygade om att frågan är så viktig sedd ur det svenska jordbrukets synpunkt att man inte bör gå förbi den med ett konstaterande att »utvecklingen kan komma att kräva en förstärkning». Utvecklingen har redan ägt rum. Den är redan ett faktum att räkna med. Det gäller nu för oss att anpassa oss till den.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! När man lyssnat till debatten i år såväl som tidigare år, måste man säga sig, att det råder en viss förbistring i den argumentation som man för fram när det gäller småbruksstödet. Även om jag var frånvarande vid utskottsbehandlingen av denna punkt, vill jag till en början ställa en fråga till herr Jonasson: Tror herr Jonasson att det kapitaliserade värdet av arealtillägget till ett mindre jordbruk, som kommer att bestå som ofullständigt därför att möjlighet icke föreligger till storleksrationalisering, kommer att borträknas när fastigheten senare går till försäljning? Säkerligen kommer säljaren att kapitalisera arealtillägget, och den kommande köparen får betala ett belopp som motsvarar förräntningen av arealtillägget.

Jag skulle ha haft en viss förståelse för de motioner, som har berört småbruksstödet i detta land, om de hade tagit hänsyn till de mindre jordbrukare, vilkas gårdar ej kan storleksrationaliseras och över huvud taget saknar utvecklingsmöjligheter. Det kunde ha varit en hållbar motivering för att i motioner till riksdagen hemställa om att man skulle höja arealtillägget för innehavare av sådana jordbruk. Ett sådant förslag skulle man kunna föra in i debatten, när man diskuterar det framtida jordbrukets utformning. Man

Anslag till jordbruksdepartementet

kan nämligen inte komma förbi, att jordbrukets rationalisering sedan 1948 har medverkat till att åtskilligt förbättra inkomstläget för de jordbruk, där det funnits förutsättningar för en storleksrationalisering. Det är inga blygsamma belopp staten har investerat i denna verksamhet. Men det finns onekligen mindre jordbrukare vilkas jordbruk är inbakade i bolagsmarker och som kan hänföras till stödjordbruk utan kompletteringsmöjligheter.

Det var emellertid inte den frågan jag tänkte beröra i mitt inlägg, utan den reservation som gäller kartverkets verksamhet i detta land. Debatten i den frågan pågick ganska länge i utskottet. Man kan ha förståelse för dem som menar att denna kartläggningsverksamhet inte har utvecklats tillräckligt hastigt. Har man emellertid följt utvecklingen, både i den debatt som har förts i utskottet och i vad som har varit synligt ute i bygderna, tror jag nog vi kan notera att kartläggningsverksamheten har gått relativt snabbt, i synnerhet genom flygfotograferingen och den värdefulla ekonomiska karta man därigenom fått fram. Jag förstär att man är bekymrad i de områden av landet, som fortfarande saknar sådana kartor, över att väntetiden blir för lång.

På samma sätt som nu fördes debatten i riksdagens kamrar såväl som i jordbruksutskottet när vi hade att ta ställning till lantmäteriets omorganisation år 1947. Då Kungl. Maj:t vid det tillfället rekommenderade en reduktion av lantmäteridistriktet från 210 till 148 frågade man sig både i utskottet och här i kammaren vart det skulle bära hän. Antalet distriktschefer för att sköta omläggningen, fastighetsbildningen, tomtplaceringarna o. s. v. skulle ju komma att minska därigenom. Kungl. Maj:t anförde emellertid då i den föreliggande statsverkspropositionen, att det hela kommer att gå lika snabbt, eftersom man vid det tillfället hade s. k. ackordslönetillämpning. Det visade sig också vara riktigt.

Anslag till jordbruksdepartementet

Nästa steg togs år 1960, då lantmäteridistriktet minskades från 148 till 110. Lantmäterikontoren förstärktes med tekniskt utbildad arbetskraft. Man kan sanningsenligt säga, att detta har inneburit en stor fördel för lantmäterikontoren. Lantmätare har anställts i lantbruksnämnderna, i varje fall i övre Norrland.

De kartor som har framställts genom flygfotografering har givetvis varit till ovärderlig nytta. Jag tror dock inte, att utskottsmajoriteten skall kunna notera någon ökning av takten i denna produktion genom att höja denna post med 200 000 kronor, vilket rekommenderas av utskottsmajoriteten i utlåtandet.

Jag har tagit upp detta på grund av att man i utskottet har berört problemet att man här skulle fördröja rationaliseringsmöjligheterna och därmed fördröja annan bostadsverksamhet i detta land o. s. v. Jag skall inte gå in på ytterligare punkter, där reservationer föreligger. Utskottets vice ordförande, herr Hjalmar Nilsson, har i sitt anförande fört fram de synpunkter, som gett till resultat att vi i några punkter har gått emot utskottsutlåtandet och till detta fogat reservationer.

Herr JONASSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lage Svedberg ställde den direkta frågan till mig, om jag inte tror att säljaren av ett sådant här litet jordbruk kapitaliserar arealtillägget och utnyttjar detta genom att sätta ett högre pris på fastigheten vid försäljningen.

Jag måste nog säga, att detta är ett tämligen konstlat sätt att se saken, och jag vill svara med ett nej — absolut nej — på den frågan. Herr Svedberg borde väl veta att det föreligger vissa gränsdragningar, som kan sätta stopp för sådant. Det finns t. ex. en inkomstgräns, där man tagit de tre senaste årens genomsnittliga inkomster från ett basjordbruk såsom underlag, och de som överstiger denna inkomstgräns får inget bi-

drag. Vidare finns en s. k. förmögenhetsgräns vid 50 000 kronor. Hur skall en nytillträdande jordbrukare kunna kalkylera med sådana bidrag? Och hur skall en försäljare kunna leta upp just sådana människor som skulle få bidrag: det bleve ju i så fall de minst kapitalstarka. Jag tycker det är ett halmstrå som är bra ruttet att hålla i om man försöker hävda en sådan uppfattning. Det skulle annars innebära, att man skulle få 5 000 till 10 000 kronor mer vid försäljningen av en sådan fastighet.

Får jag bara till sist, herr Svedberg, säga att jag sitter i en kommun, där jag har väl reda på alla fastigheter som säljes. Det finns tusen brukningsenheter, och många har sålts. I intet fall har detta arealbidrag spelat någon roll, och det har heller aldrig diskuterats vid försäljningen.

Herr HANSSON, NILS, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svedberg trodde inte, att man kan öka takten i kartframställningen genom att höja anslaget med 200 000 kronor. Herr Svedberg får ursäkta mig, men kartverket tror man kan öka framställningen med dessa medel, och jag tillåter mig att tro mera på kartverket än på herr Svedberg.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte obekant för herr Hansson att kartverket tidigare hade sådana arbetslokaler, som inte tillät någon forcering av arbetet. Men nu flyttar de in i lokaler som ger väsentligt bättre möjligheter än tidigare. Jag tror därför inte att dessa 200 000 kronor kommer att påverka kartläggningsverksamheten i den omfattning, som utskottsmajoriteten avser. Jag tror det räcker med den tjänstemannakår, som kartverket för närvarande besitter, och de nya lokalerna, som ger dem möjligheter till bättre arbetstempo.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Herr Lage Svedberg höll på att locka mig att gå in på en sak, som jag inte tänkt beröra. När det gällde lantmäteriets rationalisering på sin tid sade man enligt herr Svedberg: Vart skall det bära hän? Jag skulle vilja säga: Vart har det burit hän? Det har då inte blivit något förbättring i fråga om arbetsbalansen under de år som gått. När den sammanställning av statistiskt material, som nu bearbetas, blir klar, är jag övertygad om att det kommer att visa sig, att det även under år 1963 blivit en ytterligare försämring av arbetsbalansen.

Men, herr talman, jag hade tänkt att bara ägna mig åt ett par punkter, där det föreligger reservationer.

Först gäller det frågan om det särskilda stödet åt det mindre jordbruket. Jag är fullt på det klara med att det har debatterats så mycket här i kammaren tidigare och att partigrupperingarna är så låsta av prestigeskäl, att det inte tjänar någonting till att föra fram några nya argument. Jag ville dock som löntagare och som statstjänsteman, som under ett tredjedels sekel haft mycket att göra med folk av just den kategori som håller på med småjordbruk, framföra några synpunkter.

Pressen har talat om att stödet till nytillkomna småbrukare skulle minska rationaliseringstakten och indirekt medföra fördyrade livsmedel. Om man nu ser litet nyktert på saken, och det tror jag de som skall starta jordbruk och därmed satsa pengar och binda sig för bostadsort och annat måste göra, kan man fråga sig: Kan ett bidrag på mellan 125 och 500 kronor per år — det blir ju någonting däremellan — som dessutom är begränsat av förmögenhetsspärr och inkomstspärr, vara av avgörande betydelse ens för folk av denna kategori som inte är vana vid så stora inkomster? Kan detta lilla belopp verkligen få dem att binda sig så som man gör när man skaffar sig ett mindre jordbruk? Det måste finnas andra skäl.

Anslag till jordbruksdepartementet

Jag tror de personer det här gäller i mycket hög grad är idealister. Det var inte bara Fabian Månsson, som en gång i tiden trampade i klaveret, om man så får säga, och ägnade sig åt jordbruket. Det finns många andra, främst sådana som inte finner sig till rätta i storstaden.

Jag har träffat spårwagnsförare, polismän och pensionerade tjänstemän av olika grader, som av olika anledningar tröttnat på storstaden eller velat syssla med djur och levande varelser och som därför lämnat staden och skaffat sig ett sådant här jordbruk. Inte räknar de så mycket med detta bidrag! Själva bidragskonstruktionen kan man förstås vara tveksam om.

Men, herr talman, är man tveksam, så vet man dock hur det är på landet: Postgången har blivit sämre. Ofta ligger tre till fem gårdar tillsammans och man hämtar posten åt varandra. Gårdarna är lika stora och i övrigt likadana, och den ene ägaren kan inte förstå, när han hämtar premieanvisningen om bidraget åt den andre, varför inte han själv får något bidrag. Gårdarna sysslar med samma produktion och är lika stora, den ena ärvd, den andra nyköpt, ofta som rena mentalterapien, vederbörande har kommit ifrån det löpande bandet och storstadstrafiken. Men varför skall han icke få bidrag och straffas av den anledningen?

Det har sagts, att det inte rör sig om så stora belopp, och det är nog riktigt. Det har gjorts försök att få fram hur mycket det kan röra sig om. Statsmakterna har ju hoppat mellan stöd ett år och icke stöd ett annat. År 1963, då 1962 års beslut trädde i kraft, fanns ett uppdämt behov av bidrag för nytillkommande, men trots detta visar en beräkning, att det i hela landet skulle vara högst 700 eller 800 nytillträdande. Om bidragen varierar mellan 125 och 500 kronor — medeltalet är 250 — 300 kronor — skulle det sammanlagt röra sig om ett belopp av högst cirka 200 000 kronor. Småbrukarstödet har dessutom,

Anslag till jordbruksdepartementet

som redan tidigare påpekats här, sjunkit med miljoner år efter år. Det belopp, som här anförts och som säkert är tilltaget i överkant, kan därför inte på något vis påverka den stat som är uppgjord. Och än mindre rationaliserings-takten.

Jag vill, herr talman, poängtera, att det är ett rättvisekrav att jordbrukare som arbetar under samma villkor även får samma bidrag. Detta rättvisekrav är djupt rotat. Det har förekommit att småbrukare, som enligt taxeringsuppgifterna haft en viss areal, inte har fått sökt bidrag. De kanske har odlat extra mark utöver vad som står i taxeringsuppgiften. Vederbörande småbrukare tycker då att han bör ha bidrag efter samma normer som grannen. Det har hänt att sådana småbrukare kommit och begärt uppmätning, något som inte är så billigt sedan lantmäteriet blivit rationaliserat ett par gånger, utan som nu faktiskt kostar rätt mycket. Jag har förklarat för dessa småbrukare, att en uppmätning kommer att kosta så mycket pengar att de bara förlorar på saken. Småbrukaren har då svarat: »Det bryr jag mig inte om! Jag vill ha rättvisa. Jag odlar faktiskt mer än vad som framgår av taxeringsuppgifterna och vill nu ha det bevisat genom en uppmätning, kosta vad det vill. Det är inte pengar utan rättvisa som är det viktiga för mig.»

Jag övergår sedan, herr talman, till den andra punkt som jag något utförligare skall beröra, nämligen den som har rubriken Rikets allmänna kartverk: Kartarbeten m. m.

Jag behöver inte poängtera behovet av kartor, ty den saken har redan tidigare värtaligt utvecklats av herr Nils B. Hansson. För att göra en liten jämförelse vill jag dock läsa upp vad Jydsk byplanråd anförde 1953 om kartförhållandena i Jylland och Danmark över huvud taget. Dåvarande landinspektör — numera kontorchef — Svend Nielsen skriver i en artikel »Om kommunale kortplaner» följande: »Vi er her i landet relativt godt stillet med hensyn til

kort til mange tekniske og administrativ-økonomiske formål, og det vil alt efter formålet være muligt for en overkommelig udgift at få netop det kortmateriale, som man har brug for, således også til byplanformål; her har man mulighed for dels gennem kortene 1:20 000 — de såkaldte målebordsblade — og dels med matrikelkortene som grundlag at få de kort, der skal bruges.» Sedan talar han om målebordsbladene och matrikelkorten. Han framhåller att dessa senare finns för »samlige landdistrikter i målforholdet 1:4 000 og for købstæderne i 1:800 samt for en del større landsbyer, stationsbyer og bymæssige bebyggelser i 1:800 eller 1:2 000.»

I Danmark har man alltså färdigt material, vilket vi inte har för stora delar av Sverige. Det är mycket viktigt att även i Sverige få fram erforderligt kartmaterial — därom är vi alla överens. Riksdagen har i en skrivelse begärt att kartverket skall försöka skynda på sitt arbete så att vi får fram dessa kartor. Kartverket begärde i sin petita-skrivelse förra året 200 000 kronor extra. Från Jämtlandshåll har man dessutom försökt att få fram kartor över Jämtland. Jämtland är ett utflyttningslandskap. Det är t. o. m. ännu viktigare för utflyttningsområdena än för de delar av landet som går framåt, att man får tillgång till erforderligt kartmaterial för den planering, som vi alla är ense om måste ske.

Herr Svedberg säger att han inte tror att dessa 200 000 kronor betyder så mycket, utan att man här främst måste lita till rationaliseringen. Från kartverkets sida är man dock angelägen att få denna anslagsökning redan i år just med hänsyn till de särskilda påfrestningar som utflyttningen har medfört. Man kan naturligtvis för dessa 200 000 kronor inte åstadkomma så förfärligt mycket, men man räknar i alla fall med att för dessa pengar kunna få fram 20 ekonomiska kartor och ett topografiskt blad, eller kartmaterial täckande

sammanlagt 6 kvadratmil. Det betyder under alla förhållanden att den plan, som kartverkskommissionen redovisade i november, kan drivas än snabbare. Därigenom får dock inte bara Jämtland utan även en stor del av det övriga Sverige fram sina kartor tidigare.

I en interpellation här i riksdagen tog herr Thorsten Larsson upp förhållandena i Skåne. Han begärde ett par kartriterskor för att man i avvaktan på den nya kartan skulle kunna göra upp en provisorisk skisskarta, en stomme, så att säga. Man behöver nämligen snabbt få tillgång till kartmaterial för planläggningen nere i Skåne, bl. a. inom Öresundsområdet. Om riksdagen nu tillmötesgår kartverkets önskan om ökat anslag med 200 000 kronor skulle det även ha det goda med sig, att Skåne fick fram sina kartor något snabbare. Man har där en gammal karta i skalan 1: 20 000, vilken börjar bli alltför ålderstigen.

På västkusten har vi det dock ganska bra ställt i fråga om kartor, så det är inte för egen del som jag här klagar. I Älvsborgs län håller våra kartblad på att komma ut. Vi har haft en mycket enkel karta sedan 1890-talet, i skalan 1: 50 000. Den är inte tillfredsställande för en modern planering. När man behövt kartmaterial har man därför måst fotografera och anlita konsultfirmor, vilkas personal sprungit och snubblat om varandra ute i markerna. Det har faktiskt inte varit någon samordning på detta område, och dyrt har det blivit.

Om vi kunde forcera fram erforderligt kartmaterial, skulle detta utgöra ett produktivt bidrag av stort värde för många områden av svenskt samhällsliv. Jag förstår till fullo att vi inte kan bygga ut den nuvarande organisationen hur mycket som helst för att få fram materialet omgående, utan att allt måste ta sin tid. Då det gäller detta anslag bör vi emellertid inte votera traditionsenligt på så sätt att den ena gruppen röstar ja och den andra nej, utan vi bör tänka lite på vilka fördelar som kan

Anslag till jordbruksdepartementet

vinnas genom anslaget och därför stödja denna sak. Riksdagen har ju för ett år sedan begärt att kartverket skall öka takten. Kartverket å sin sida har förklarat sig kunna göra så om man får detta anslag på ytterligare 200 000 kronor. Då tycker jag att man inte bör förmena kartverket att nu få dessa pengar.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande i dess helhet. Det finns kanske flera punkter som det vore värt att något närmare beröra. Då kammaren emellertid är ganska tom och tiden långt framskriden skall jag avstå därifrån, i all synnerhet som det inte föreligger några större meningsskiljaktigheter. Det har faktiskt varit ovanligt små sådana vid årets behandling av jordbrukets huvudtitel.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s) kort genmäle:

Herr andre vice talman! Jag begärde ordet närmast därför att herr Skärman bestred att det blivit någon förbättring inom lantmäteriet sedan den tidpunkt då omorganisationen började.

Jag har här utskottets betänkanden från både 1947 och 1960, men jag tror inte jag behöver återge deras beskrivning av läget. De flesta i det här landet torde erkänna, att lantmäteriets kapacitet har förstärkts betydligt. Under den senaste tioårsperioden, för att inte säga sedan 1947, har vi haft en betydande byggnadsverksamhet, som har förutsatt tomtindelningar och annat som också utgjort en belastning för lantmäteriet. Dessutom har jordbrukets rationalisering, som inte förekom före 1947, tagit en stor del av lantmäteriets resurser i anspråk.

Herr SKÄRMAN (fp) kort genmäle:

Det är litet svårt för mig att diskutera den här saken, eftersom jag liksom sitter i glashus. Jag har ibland blivit tillfrågad: »Varför är du i Stockholm?

Anslag till jordbruksdepartementet

Du borde vara på ditt distrikt och sköta lantmäteriet.»

Men det är inte enbart fråga om kapacitet. Liksom det när vi tidigare talade om sparandet, gällde sparande i förhållande till de behov, som föreligger, så är det avgörande även i detta fall kapaciteten i förhållande till det behovet. Det är inte bara fråga om vad vi kan åstadkomma inom lantmäteriet, utan vad vi kan åstadkomma i förhållande till allmänhetens behov.

På den punkten vill jag konstatera, att balansen har ökat för varje år och att rationaliseringen icke har kunnat slå igenom så som man hade önskat, av den enkla anledningen att lantmäteriet i mycket hög grad är ett förhandlings- och förlikningsarbete och inte bara ett tekniskt arbete. Det gäller att få människor sams, och den verksamheten går inte att rationalisera. Människorna är tyvärr ganska irrationella och kan inte plockas ihop hur som helst. Därför måste varje fall behandlas personligt för sig, och det tar sin tid.

Herr statsrådet **HOLMQVIST:**

Herr talman! Det är ett par inlägg som har givit mig anledning att ta till orda.

Herr Hansson tog till min förvåning upp utvecklingen av den högre undervisningen på det skogliga området och sade att utvecklingen hade gått för sakta. Om herr Hansson ser efter i början av huvudtiteln, finner han några uppgifter om anslagsfördelningen mellan de olika högskolorna under den senaste fyraårsperioden. Man kan där notera, att anslaget till skogshögskolan under de senaste tre åren har ökat från 5,2 miljoner upp till 11 miljoner. Det betyder en uppräknning med inte mindre än 112 procent under loppet av dessa tre år. Jag har velat ge den upplysningen för att i någon mån ställa till rätta det felaktiga intryck, som herr Hanssons inlägg kanske har givit på den punkten.

Sedan har vår jordbruksrepresentation nämnts. Jag har förståelse för de önskemål som uttalas om att vi skall vinnlägga oss om att söka kontakt ute i världen. Den utveckling som nu pågår gör kanske detta mer och mer angeläget, och det har varit motivet till att vi har tagit upp medel för att få ytterligare en lantbruksrepresentant. Låt vara att han placeras borta i Amerika och inte i Paris, så är det dock ett bevis för regeringens intresse.

Jag vill emellertid påpeka att de två unga och dugliga representanter som vi har placerade här i Europa, den ene i Bonn och den andre i Bryssel, gör ett mycket gott arbete. Den man som sitter i Bryssel har samtidigt att bevaka också förhållandena inom Frankrike. Han var tidigare stationerad i Paris men flyttades över till Bryssel när förhandlingarna kom i gång där och det såg ut som om det skulle bli någonting av den gemensamma marknadens jordbrukspolitik — vi ville då följa utvecklingen på närmare håll. Denne man har också uppgiften att följa utvecklingen i Frankrike, och jag kan vittna om att han gör det i den mån hans engagemang i Bryssel möjliggör det.

Herr Jonasson var förvånad över att man tagit upp frågan om småbrukarstödet igen och sade att man inte brukar göra så, Jo, så tror jag man brukar göra, om man har en linje för sitt handlande, vilket jag menar att regeringen har när det gäller jordbrukspolitiken och även småbrukarstödet. Vi har från början sagt, som här har betonats av herr Hjalmar Nilsson i hans inlägg, att det skall vara ett övergångsstöd. För två år sedan samlade sig emellertid oppositionen och genomdrev ett beslut, som innebar ett klart frångående av principen att stödet skulle ha övergångskaraktär, och det ligger naturligtvis åtminstone i mitt intresse att så fort det finns möjligheter rätta till det som sålunda blivit snett. Det var under förra året inte möjligt att göra det, därför att vi då alltså hade sam-

ma fördelning av rösterna här i riksdagen, men vi kunde i år bedöma att det fanns förutsättningar, även om man gick efter samma grupperingar som förra gången, att få en rättelse till stånd. Om jag inte minns fel, klargjorde jag redan vid RLF-stämman i maj månad i fjol, att avsikten var att för detta års riksdag framlägga ett förslag om återgång till den ordning som vi från mitt partis sida anser vara den riktiga i fråga om detta stöd.

Jag har kanske inte anledning att säga mer om detta, eftersom jag tycker att herr Nilsson och herr Svedberg här har talat för reservationen, d. v. s. propositionens ståndpunkt, på ett sådant sätt, att jag inte behöver komplettera vad de har sagt.

Herr Skårmans inlägg kan emellertid ge mig anledning till ett par kommentarer. Jag är alldeles övertygad om att herr Skårman har haft tillfälle att komma i kontakt med många människor ute i bygderna i sin egenskap av lantmätare, och det är möjligt att han sett fall, där det enligt hans mening skulle finnas skäl att ge en nytillträdande ett bidrag. Hans argumentering hade närmast att säga en social aspekt, nämligen att det fanns hjälpbehövande människor som borde få detta bidrag, vilket han visserligen betecknar som mycket ringa men som ändå för deras vidkommande kunde vara av väsentlig betydelse.

Ett sådant resonemang kan nog föras, men vi får akta oss för att lägga det till grund för generella regler när det gäller stödet åt en näring. Vi kommer nämligen in på alldeles fel spår, om vi börjar föra in sådana enskilda fall och menar att de skall vara normgivande för hur vi skall lägga upp våra bidrag i detta avseende. Jag tror således inte att dessa så att säga sociala aspekter, som naturligtvis kan skymta i vissa sammanhang, får vara av någon avgörande betydelse. Även om de människor, som sätter sig på en sådan här

Anslag till jordbruksdepartementet

liten brukningsenhet och som kanske inte har någon möjlighet att försörja sig, är idealister, kan vi inte säga att vi bör stödja dem genom bidrag. Det står väl andra möjligheter till buds, om vi vill hjälpa enskilda människor i speciella svårigheter.

Det är klart att sådana jämförelser alltid kan göras, att den ene får bidrag men inte grannen. Jag kan hålla med om att det finns ett stort intresse att få jordbitarna uppmätta för att visa att de omfattar exempelvis 9,8 hektar och inte mera. Det kan förefalla märkligt att detta skall vara avgörande för om bidrag skall utgå eller ej. Jag är liksom herr Skårman förvånad över hur hårt folk kan engagera sig i detta; jag har haft anledning att ta ställning till överklagande i dessa frågor, där jag sett att många människor har bitit sig fast i tanken att till varje pris få bidrag.

Jag skall inte i dag gå in på en diskussion om utformningen av detta stöd och de invändningar som därvidlag kan göras, men nog finns det väl många människor som ser en möjlighet att utnyttja bidraget. De leds nog här ut på litet tokiga vägar och frestas ge uppgifter som faktiskt inte är korrekta, bara för att de skall få ett bidrag. Det är en tråkig företeelse att så många med oriktiga uppgifter försöker få del av detta bidrag. Enbart detta skulle kanske vara en anledning till att vi i framtiden sökte oss till någon annan konstruktion för de bidrag som skall utgå, så att människor inte lockas till att ge felaktiga uppgifter i avsikt att få del av stödet.

Inte heller detta ger mig emellertid någon anledning att ändra min principiella inställning. Detta stöd har haft till syfte att vara ett komplement för jordbrukarna, och jag kan instämma med vad herr Svedberg har sagt, att vissa småbrukare sitter på brukningsenheter, som de inte har någon möjlighet att komplettera; de är kanske

Anslag till jordbruksdepartementet

gamla och de har inte möjlighet att få en dräglig försörjning. Tanken med detta stöd har ju varit, att det skulle ha karaktären att ge stöd i sådana fall, och det råder ju inga delade meningar på den punkten. Det är här bara fråga om nytillträdande, sådana som har möjlighet att välja sysselsättning. Samhället behöver arbetskraft på många områden, och det finns ju möjligheter för en frisk människa att skaffa sig försörjning på ett annat område. Inte skall vi premiera dem som i det läget väljer att slå sig ned på ett sådant här småbruk.

Avslutningsvis kanske jag får säga någonting om kartverket och lantmäteriet. Jag är medveten om att det här är fråga om två mycket betydelsefulla institutioner i vårt samhälle och inte minst för utvecklingen av vårt jordbruk. Lantmäteriet utgör därvidlag en sektor, som vi har all anledning att ägna intresse åt. Det är emellertid inte så, att svårigheterna kan lösas genom en uppräknig av anslaget, utan de verkliga problemen ligger däri att utbildad personal inte finns för uppgifterna. Den tränga sektorn är helt enkelt inte antalet tjänster — vissa av dem har varit vakanta — utan svårigheterna ligger däri att vi inte har en utbildningskapacitet som ger oss tillräckligt många för de anspråk som ställes, i synnerhet inom lantmäteriet.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att i årets statsverksproposition framlagts förslag om en utvidgad utbildning av lantmätare. Dessutom har lantmäteriet gjort förtjänstfulla insatser genom att delegera över arbetsuppgifterna från lantmätare till ingenjörer och biträden. Genom dessa åtgärder har mycket vunnits.

Visst kan här framföras önskemål om en snabbare utgivning av kartor genom kartverket än som i dag sker. Jag vill dock erinra om att den målsättning i fråga om kartutgivning, som uppställts från riksdagens sida, inte bara kunnat nås utan har kunnat överträff-

fas av kartverket, som i snabbare takt kunnat klara de arbetsuppgifter som riksdagen lagt på verket.

Jag vill således betona att det här inte enbart gäller frågan om nya tjänster och anvisning av medel utan att detta är en personalfråga, som vi inte kan lösa i en handvändning.

Jag skall inte, herr talman, ytterligare ta kammarens tid i anspråk, men jag har ansett att det kanske i anslutning till herr Skärmans anförande kunde vara nödvändigt att även ta upp frågan om möjligheterna att rekrytera personal.

Herr SKÄRMAN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jordbruksministern sade att vi inte skulle ta sociala hänsyn men att man ger generella bidrag av vissa skäl. Om man nu säger att det är generella bidrag, skall man då göra speciella undantag för en viss grupp som är ytterst obetydlig?

Herr Hjalmar Nilsson sade att man sannolikt kapitaliserade dessa bidrag vid försäljningarna och höjde jordvärdena. Men alla vet att det är fråga om övergångsbidrag på mellan 125 och 500 kronor. Inte är väl någon så dum att han räknar med att kapitalisera ett sådant bidrag för all framtid, då det är personligt. Men skulle han räkna så illa, kan man ju inte styra honom, utan då handlar han väl intuitivt utan hänsyn till vad här bestämmes.

När det sedan gäller kartverket, har man därifrån sagt, att man kan öka kapaciteten, och begärt att få dessa pengar. Jag har faktiskt nyligen haft kontakt med kartverket, och man förklarar där att man kan forcera utgivningen ytterligare något tack vare bättre teknisk utrustning, omställning i samband med flyttningen o. s. v. Att man arbetat snabbare än enligt den ursprungliga planen betyder väl inte så mycket, eftersom den planen måste anses rätt långsam och utdragen mot bakgrunden av den oerhörd snabba utvecklingen inom samhället. Jag tror att tidsplanen borde krym-

pas så att kartorna kommer fram avsevärt snabbare — för stora delar av landet får vi enligt planen inte fram orientliga kartor förrän fram på 1970-talet, men vi behöver dem faktiskt i dag. Mycket pengar skulle sparas både inom lantmäteriet och när det gäller all annan planläggning, om kartorna kom fram litet snabbare. Jag tror att man har anledning att överväga en annan och snabbare plan, vilket ej hindrar att vi i dagens läge gör vad som är möjligt och utskottets majoritet föreslagit.

Herr HANSSON, NILS, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag hoppas att statsrådet har observerat att jag inte väckt någon motion rörande skogshögskolan. Jag hade alltså inte någon större anledning till erinran. Men jag vill gärna att statsrådet skall uppfatta det jag sade såsom en avslutande parentes eller som en vidarebefordran av ett önskemål vilket i sin tur framförts till mig från ledande håll inom skogshögskolan. Möjligen har jag också varit litet påverkad av den interpellation i andra kammaren, som även berörde skogshögskolan, och av det svar jag hörde statsrådet avge på den.

Jag konstaterar alltså gärna, att det endast var så att säga en liten vänlig hälsning som jag vidarebefordrade.

Herr JONASSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar att när jordbruksministern talar om den jordbrukspolitiska målsättningen i framtiden så blir linjen: bort med småbruket. Jag måste säga att det är en beklaglig situation. Kommer 1960 års jordbruksutredning med argument som bevisar att man bör avveckla stödet för de nytillträdande, då skall även jag acceptera en sådan sak, men i avvaktan på utredningen vill jag inte vara med om någon ändring. I många andra frågor får vi ju lov att avvakta. Är det inte jordbruks-

Anslag till jordbruksdepartementet

ministern som givit utredningen i uppdrag att undersöka småjordbrukets problem? Då skulle man väl inte behöva ha så bråttom utan kunna vänta med en ändring i denna fråga.

Om oppositionen vill en sak, då skall man vänta på resultatet av pågående utredning, men när regeringen vill en sak skall man tydligen inte vänta. Där ligger skillnaden, och jag beklagar att det i så fall skall gå ut över småbruket.

Herr statsrådet **HOLMQVIST:**

Herr talman! Reservanternas ställningstagande innebär ingenting som går ut över småbruket. Möjligen kan man säga att det går ut över sådana människor som tänker sig att efter den 1 juli i år förvärva en liten brukningsenhet; de kan i någon mån bli s. a. s. missgynnade, om riksdagen — vilket jag hoppas — följer reservanternas på denna punkt.

Det är ett oklart resonemang herr Jonasson för även när han säger att jag skulle ha yttrat någonting om »bort med småbruket». Jag tror att vi har allt skäl att verkligen försöka hålla oss till det som blir sagt, och jag tror att alla övriga ledamöter av kammaren har märkt att jag inte sagt om småbruket att det skulle bort. Något sådant har jag självfallet inte påstått.

Till herr Skärman vill jag säga att när jag talar om generella regler föreställer jag mig att det inte är så illa ställt att människor enbart av hälsoskäl vill etablera sig som småbrukare. Det rör sig här om generella bestämmelser som inte kan ta hänsyn till sådana enskilda fall.

När det gäller kartverket har vi ju accepterat en uppräknig med just 200 000 kronor. Kartverket har begärt en sådan uppräknig, men vi har ansett vissa andra uppgifter mer angelägna och föreslagit att i stället personalen för malmletning skall förstärkas för exakt detta belopp. Det ligger därför inte så till att kartverket skulle ha begärt 200 000 kronor till personalförstärkning och att vi

Anslag till jordbruksdepartementet

inte skulle brytt oss om det. I verkligheten har vi tagit det fullt ut, men användningen av medlen har kommit att skjutas över på vissa andra uppgifter. Jag har anledning erinra om vad jag tidigare har sagt, nämligen att det fastställda programmet har kunnat hållas och t. o. m. överträffas. Det är klart att ingenting hindrar att man vid en diskussion tar upp frågan om en ny målsättning för kartverkets utvidgningar och då undersöker i vilka områden av landet man skulle kunna gå snabbare fram och hur man över huvud taget skulle kunna korrigera det. Jag tror dock inte att kravet är tillgodosett med vad utskottet har uttalat i denna fråga.

Herr **OLSSON, MANNE**, (s):

Herr talman! Vid utskottets behandling under punkt 11 av motionerna I:137 och II:170, som avser ett anslag på 30 000 kronor för viss instruktörsverksamhet för bärodling inom Stockholms läns skärgård, har jag och herr Trana i utskottet reserverat oss blankt. Vi gjorde det därför att utskottet ej ville stödja vad motionärerna föreslog.

Jag vill vid detta tillfälle inskränka mig till att framföra ett önskemål till jordbruksministern, att han om möjligt ville tillmötesgå motionärernas syfte, då vi i alla fall måste anse att denna fråga är angelägen, genom att i nästa års proposition tillmötesgå de förslag som i berörda motioner har framförts.

Herr **LAGER** (k):

Herr talman! Jag vill bara i korthet beröra en enda fråga, nämligen den som handlar om arealtillägg till nytillträdande småbrukare.

När denna fråga behandlades 1962, stödde jag för min del dem som var anhängare av denna ändring av reglerna för arealtillägg. Det skedde emellertid med mycket stor tveksamhet, och jag behöver därför inte uppbringa något större mått av självövertvinnelse

för att säga att jag i dag tänker stödja den reservation som föreligger. År 1962 förelåg en viss konsekvens i utskottets ställningstagande, då det ansåg att nytillträdande småbrukare skulle ha arealtillägg. Utskottet föreslog nämligen i konsekvens med detta en uppräknning av anslaget från 95 miljoner kronor till 105 miljoner kronor, om jag inte minns alltför galet. I dag föreslås exakt samma summa, nämligen 95 miljoner kronor, från både utskottsmajoriteten och reservanterna. Om man nu skall hålla sig inom anslagsramen, måste detta innebära att man får ta av de anslag som utgår till icke nytillträdande för att ge till nytillträdande. Man skulle hänga ut ett lockbete åt en del människor för att locka dem att etablera sig som småbrukare, d. v. s. slå in på ett näringsfång som inte kan ställa någonting annat i utsikt än slit och dålig lön för mödan.

Herr **HÜBINETTE** (h):

Herr talman! Under punkt 90, lantmäteristaten, avlöningar, finns det en blank reservation, föranledd av motionerna nr I:308 och II:410. I dessa motioner hemställs att skyndsamma åtgärder måtte vidtas för att göra lantmäteriet bättre ägnat att fullgöra sina åligganden på ett för samhället och den enskilde mera tillfredsställande sätt och då framför allt i de län där utvecklingen har gått särskilt fort. Anledningen till att jag begärt ordet är att jag vill betona, utöver vad som står i motionerna, den prekära situation som lantmäteriet kommit i och som här tidigare något har berörts.

Ur en årsberättelse rörande lantmäteriverksamheten i Stockholms län vill jag citera följande: »Av de föreliggande redogörelserna ——— framgår att antalet balanserade ärenden (icke avslutade ärenden) inom förrättningsorganisationen vid årsskiftet utgör 4 259, vilket innebär en ökning från föregående år med 315 ärenden eller cirka

8 procent. Balansen räknad i arbetsmånader har stigit från 2 045 år 1962 till 2 280 eller drygt 11 procent. ——— För att avverka den balanserade arbetsmängden skulle med nu tillgängliga personalresurser åtgå en tid av nära två år. Detta innebär mycket långa väntetider för den förrättningsökande allmänheten med därav följande irritation och olägenheter.»

Nu har departementschefen föreslagit vissa förbättringar, som av utskottet noterats med tillfredsställelse. Utskottet skriver: »Det otillfredsställande läget kommer härigenom så småningom att förbättras också i fråga om lantmätarpersonalen. ——— Utskottet utgår emellertid från att Kungl. Maj:t liksom hittills följer utvecklingen med uppmärksamhet.»

Ja, det må jag verkligen hoppas! Men när det står »liksom hittills», undrar man verkligen, om man liksom utskottet kan slå sig till ro och tro att den uppmärksamheten är tillräcklig. Under den tid som Kungl. Maj:t har följt ärendet med uppmärksamhet har balansen ändå ökat. Hur skall det kunna förklaras?

Ja, herr talman, jag har velat bringa dessa synpunkter till kammarens kännedom, så att dess ledamöter skall få uppmärksamheten riktad på de förhållanden som råder. Man får väl hoppas att det trots allt skall ordna sig för den stackars förrättningsökande allmänheten.

Herr **MOSSBERGER** (s):

Herr talman! Endast några ord i avslutning till punkt 38 och reservation vid denna punkt.

Herr Nils B. Hansson trodde att Weibulls skulle komma att lägga ner forskningen på växtförädlingsområdet ifall företaget inte fick de önskade 40 000 kronorna. Jag tror däremot tvärtom. Jag tror inte att Weibulls kommer att lägga ner forskningen, om man går miste om de 40 000 kronorna, allra

Anslag till lantbruksrepresentanter
helst som man ju har fått ett ganska bra inkomstillskott i form av de växtförädlingsavgifter som bolaget erhåller, och det är ju inte småsummor. Jag tror att det rör sig om en felspekulation från herr Hanssons sida.

Vi reservanter vill gärna erkänna det arbete som Weibulls gör på forskningsområdet, men vi tror att företaget har möjligheter att klara uppgifterna ändå.

Herr **HANSSON, NILS**, (fp):

Herr talman! Herr Mossberger säger att han inte tror att Weibullsholm kommer att lägga ner sin forskning. Det tror inte jag heller, ty det är inte deras oerhört stora forskningsområde det gäller, utan det är ett oersättligt forskningsmaterial vidmakthållande eller inte. När Weibullsholm har sagt, att man tvingas överväga att icke kunna vidmakthålla det ifrågavarande forskningsmaterialet, som faktiskt är oersättligt, måste man ju tro dem på deras ord.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Anslag till lantbruksrepresentanter

Förutom hemställan om ny avlöningsstat hade Kungl. Maj:t under punkten Lantbruksrepresentanter: Avlöningar föreslagit en anslagsanvisning å 237 000 kronor, vilket var 80 000 kronor högre än för löpande budgetår. Ökningen var föranledd av förslag om inrättande av en i Washington placerad befattning som lantbruksrepresentant.

I samband härmed hade utskottet behandlat motionerna I: 354, av herr *Weibull m. fl.*, likalydande med II: 407, av herr *Nilsson i Bästekille m. fl.*, i vilka motioner, såvitt avsåge förevarande punkt, hemställts, att anslagsposten Ar-

Anslag till lantbruksrepresentanter

voden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, måtte uppräknas med 80 000 kronor till 267 000 kronor samt anslaget i enlighet därmed uppföras med 317 000 kronor.

Motionärerna hade bland annat ansett, att det jämte befattningen i Washington vore angeläget att inrätta ytterligare en befattning som lantbruksrepresentant med stationering i Paris.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 354 och II: 407, såvitt nu vore i fråga,

a) fastställa under punkten införd avlöningsstat för lantbruksrepresentanter, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65;

b) till Lantbruksrepresentanter: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 237 000 kronor.

I sitt yttrande hade utskottet anfört bland annat:

»Utskottet, som icke anser det osannolikt att utvecklingen kan komma att kräva en förstärkning och eventuellt även viss omplacering av den svenska utlandsrepresentationen på jordbruksområdet, finner för sin del icke erforderligt att nu vidtages mer vittgående åtgärder än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Utskottet utgår från att behovet av utlandsbevakning på ifrågavarande område noggrant följes av Kungl. Maj:t.»

Reservation hade avgivits av herrar *Isacson, Weibull, Östlund* och *Eliasson* i Moholm, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits.

I reservationen hade föreslagits, att det nyss återgivna stycket av utskottets motivering skulle utbytas mot följande uttalande:

»Utskottet finner i likhet med motionärerna och remissinstanserna att en ytterligare förstärkning av utlandsrepresentationen är önskvärd. Då det sy-

nes uppenbart att särskilt arbetet inom de internationella organisationerna såsom EFTA och FAO ävensom de stundande GATT-förhandlingarna fordrar ökad uppmärksamhet och rapportering synes en stationering till Genève dock böra föredras. Även arbetet inom OECD och den dynamiska utvecklingen inom det franska jordbruket bör med fördel kunna bevakas av en lantbruksrepresentant, placerad i Genève. Utskottet utgår från att frågan överväges av Kungl. Maj:t i och för förslag till nästa års riksdag. Med hänsyn till det anförda synes de nu föreliggande motionsyrkandena icke böra föranleda någon riksdagens ytterligare åtgärd.»

Herr **HANSSON, NILS**, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **WEIBULL** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt med godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den motivering, som förordats i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Weibull* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 3 med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställen med den motivering, som förordats i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 4—11

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12

Anslag till hushållningssällskapen

Kungl. Maj:ts förslag under punkten Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader innebar en anslagsanvisning med 6 000 000 kronor, utgörande ökning med 215 000 kronor till sällskapens allmänna omkostnader.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 311, av herr *Sveningsson m. fl.*, och II: 284, av herr *Hægglom m. fl.*,

2) de likalydande motionerna I: 351, av herr *Hermansson m. fl.*, och II: 400, av herr *Antby m. fl.*,

3) motionen II: 287, av herr *Lindström.*

I motionerna I: 311 och II: 284 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga,

att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte begära en översyn syftande till en samordning av genom statliga organ bedrivna rådgivningsverksamhet inom jordbrukets område samt lämplig utformning av stöd åt den genom producentorganisationer bedrivna rådgivningsverksamheten,

Anslag till hushållningssällskapen

samt att anslaget Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader måtte höjas med 250 000 kronor till 6 250 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte,

I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 311 och II: 284, såvitt nu vore i fråga, ävensom med bifall till motionen II: 287, till Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 6 337 000 kronor;

II. i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att motionerna I: 311 och II: 284, såvitt avsåge översyn rörande rådgivningsverksamheten, måtte överlämnas till 1960 års jordbruksutredning,

III. avslå motionerna I: 351 och II: 400.

Reservation hade anförts av herrar *Hjalmar Nilsson, Lage Svedberg, Mossberger* och *Magnusson*, fru *Lindskog* samt herrar *Franzén* och *Trana*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 311 och II: 284, såvitt nu vore i fråga, ävensom motionen II: 287, till Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kronor.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr HANSSON, NILS, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, ytrade herr talmannen, att med

Ang. särskilt stöd åt det mindre jordbruket

anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de rörande mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Hjalmar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 12 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 55;

Nej — 65.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr *Bergman* anmälde, att han vid den nu företagna voteringen avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt båda voteringsknapparna.

Sedermera bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i mom. II och III hemställt.

Punkterna 13—25

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26**Ang. särskilt stöd åt det mindre jordbruket**

Kungl. Maj:t hade till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket föreslagit en med 5 miljoner kronor till 95 miljoner kronor minskad medelsanvisning i förhållande till innevarande budgetår. Samtidigt hade föreslagits, att arealtillägg i princip icke skulle utgå till jordbrukare, som tillträdde brukningsenhet efter den 30 juni 1964.

I förevarande sammanhang hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 231, av herr *Isacson m. fl.*, samt II: 288, av herrar *Ringaby* och *Hedin*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte göra framställning om en utredning av det svenska småjordbrukets framtida ställning och utvecklingsvägar;

2) de likalydande motionerna I: 310, av herr *Nilsson, Ferdinand*, och II: 411, av herr *Svensson i Stenkyrka m. fl.*, i vilka motioner anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om sådan ändring av kungörelsen om arealtillägg och övriga tillämpningsföreskrifter, att arealtillägg kunde utgå även till brukare, som hade mera än 10 ha men högst 15 ha odlad jord, när särskilda skäl därtill kunde anses föreligga;

3) De likalydande motionerna I: 615, av herr *Jacobsson, Per, m. fl.*, och II: 748, av herr *Hansson i Skegrie m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen vid behandlingen av nionde huvudtiteln skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag om av-

veckling av arealtilläggen till nytillträdande småbrukare.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 615 och II: 748 besluta, att arealtillägg skulle utgå enligt oförändrade grunder;

b) till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 95 000 000 kronor;

c) lämna motionerna I: 231 och II: 288 utan åtgärd;

d) avslå motionerna I: 310 och II: 411.

Reservation hade avgivits av herrar *Hjalmar Nilsson, Mossberger, Hedström, Magnusson, Wanhainen* och *Lindström*, fru *Lindskog* samt herrar *Arweson, Lundmark* och *Trana*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under a hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 615 och II: 748 godkänna vad i reservationen angivits beträffande nytillträdande jordbrukares möjligheter att erhålla arealtillägg.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr HANSSON, NILS, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. a och därefter särskilt i

Ang. särskilt stöd åt det mindre jordbruket

fråga om utskottets hemställan i övrigt.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de rörande mom. a framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Hjalmar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1, punkten 26 mom. a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 53;

Nej — 69.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i denna punkt.

Punkterna 27—37

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling*Punkten 38***Ang. bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling**

Kungl. Maj:t hade till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling förslagit oförändrad medelsanvisning med 430 000 kronor, varav avsåges 210 000 kronor till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm, 200 000 kronor till institutet för växtförädling av frukt och bär samt 20 000 kronor till förädlingsarbeten med soja-växter.

I samband härmed hade utskottet behandlat två likalydande motioner, nämligen I: 229, av herr *Elofsson m. fl.*, och II: 283, av herr *Hæggbloom m. fl.*, i vilka motioner hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att anslaget till Weibullsholms växtförädlingsanstalt skulle höjas från 210 000 till 250 000 kronor och sålunda till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för budgetåret 1964/65 anvisa ett anslag av 470 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 229 och II: 283, till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för budgetåret 1964/65 anvisa ett anslag av 470 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Lage Svedberg*, *Mossberger*, *Hedström*, *Magnusson*, *Manne Olsson*, *Sköld* och *Lindström*, fru *Lindskog* samt herrar *Franzén* och *Persson* i Skänninge, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 229 och II: 283, till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för budgetåret 1964/65 anvisa ett anslag av 430 000 kronor.

Herr **SVEDBERG, LAGE**, (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **HANSSON, NILS**, (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkanterna propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svedberg, Lage*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1, punkten 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 52;

Nej — 69.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 39—96

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 97***Anslag till rikets allmänna kartverk**

I denna punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med bifall till motionerna I: 444, av herr Erik Olsson m. fl., och II: 534, av herr Larsson i Norderön m. fl., till Rikets allmänna kartverk: Kartarbeten m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 3 591 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 444 och II: 534 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att höja förevarande anslag med 200 000 kronor utöver vad som angivits i statsverkspropositionen.

Reservation hade anförts av herrar *Hjalmar Nilsson, Lage Svedberg, Mossberger, Magnusson* och *Erik Svedberg*, fru *Lindskog* samt herrar *Franzén, Lundmark* och *Trana*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 444 och II: 534, till Rikets allmänna kartverk: Kartarbeten m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 3 391 000 kronor.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr HANSSON, NILS, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad

Anslag till rikets allmänna kartverk
Anslag till jordbrukets maskinlänefond
utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Hjalmar, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1, punkten 97, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 66.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkterna 98—136

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 137***Anslag till jordbrukets maskinlänefond**

I förevarande punkt hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt

Om ersättning från allmän försäkringskassa för avvänjning från tobaksbruk

med avslag å motionerna I: 446, av herr Pettersson, Harald, m. fl., och II: 533, av herrar Dahlgren och Magnusson i Nennesholm, till Jordbrukets maskinlånefond för budgetåret 1964/65 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 446 och II: 533 hade hemställts, att riksdagen till förevarande fond måtte anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 446 och II: 533, vilket innebär bifall till lantbruksstyrelsens förslag att det anslag det här gäller skall fastställas till 3 miljoner kronor.

Herr HANSSON, NILS, (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 138—145

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 146

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av väckt motion om utredning rörande obligatorisk semester mellan jul och nyår;

nr 25, i anledning av väckt motion om avskaffande av städernas auktionsmonopol;

nr 26, i anledning av väckt motion om utbetalning av folkpension utan ansökan; samt

nr 28, i anledning av väckt motion angående service- och vårdpersonalens arbetstidsförhållanden.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om ersättning från allmän försäkringskassa för avvänjning från tobaksbruk

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckt motion om ersättning från allmän försäkringskassa för avvänjning från tobaksbruk.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 115, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Petersson, Erik Filip*, hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning angående ersättning från de allmänna försäkringskassorna för medicinsk avvänjning från tobaksbruk.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion, I: 115, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Erik Filip Petersson* och *Wiklund*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen, i anledning av förevarande motion, I: 115, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att motionen överlämnas till 1961 års sjukförsäkringsutredning; samt

B. att motionen, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad reservationerna under A hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Om ersättning från allmän försäkringskassa för avvänjning från tobaksbruk

Herr PETERSSON, ERIK FILIP, (fp):

Herr talman! Under senare tiden har tobaksbrukets skadeverkningar kommit i en ny belysning genom publiceringen av vetenskapliga undersökningar. Härvid har frågan om medicinsk behandling för avvänjning fått ny aktualitet. Det har emellertid uppstått oklarhet om i vad mån försäkringskassorna skall ersätta denna vård. Om vederbörande lider av en sjukdom förvärvad på grund av tobaksbruket, uppstår inte något problem. Då utgår ersättning. Däremot uppstår ett besvärligt gränsdragningsproblem när det gäller att avgöra, i vad mån tobaksbruket är den väsentliga sjukdomsorsaken och kräver behandling på avvänjningsklinik. Detta har bl. a. gett anledning till tvistigheter, som förts upp i högsta instans. Något utslag därifrån föreligger ännu inte.

Det är sådana problem som jag syftar på i min motion. Enligt uppgift löser en del läkare frågan på det sättet, att om det gäller en person, som behöver hjälp med sitt rönkningsproblem och som lider av en kronisk bronkit, skriver läkaren på kvittot: »Behandling för bronkit.»

Jag kan stödja min argumentering på ett uttalande av medicinalstyrelsens chef, generaldirektören Engel. Genom förmedling av riksdagens upplysningstjänst har jag fått mig tillsänd en utskrift från ljudbandet av en debatt i televisionen den 17 mars i år. Jag skall här citera ett par meningar, som generaldirektören yttrade. Han sade bl. a. följande: »Jag finner det också för min del mycket rimligt, att de här verkligt svåra fallen, som behöver tas om hand på avvänjningspoliklinikerna, borde ersättas, för det är ju bara de extrema fallen, som behöver komma dit.» Han fortsätter litet längre fram i anförandet: »Det finns fall, där läkarhjälp måste tillkomma och där det är skäligt att sjukförsäkringen ersätter.»

I sitt avstyrkande utlåtande har utskottet hänvisat till en utredning, som enligt vad som upplystes i utskottet inte

skall syssla med denna fråga. Jag kan inte anse, att det kan vara tillräcklig motivering för att inte ta upp denna fråga till utredning, eftersom det tydligen råder osäkerhet och då en ersättningsrätt skulle vara till mycket betydande hjälp för många, för vilka tobaksbruket har blivit ett verkligt lidande och som behöver läkarhjälp för att komma till rätta med problemet. Jag vet att det är många människor, som med uppmärksamhet följer denna frågas behandling i riksdagen, vilket jag har fått fullt klarlagt genom brev och telefonpåringningar.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Om tobaksbrukets inverkan på hälsan har — som herr Erik Filip Petersson nyss sade — på sista tiden lagts fram ett antal vetenskapliga rön, men de är väl inte så entydiga ännu att det utan vidare kan sägas att de redan nu skulle utan ytterligare undersökning ge anledning till en ändring av det slag som motionären vill. Frågan om läkarvårds- och läkemedelsersättning vid förebyggande hälsovård ingår i det uppdrag som 1961 års sjukförsäkringsutredning har, och ersättning utgår ju redan nu från försäkringskassa för sådan sjukdom som är föranledd av tobaksbruk. Då kvarstår de fall där avvänjningskurer företas men där man inte kan säga huruvida dessa kurer dels verkligen är sjukdomsförebyggande, dels icke är det. Denna gränsdragningsfråga, som inte är så lätt att göra, måste, såvitt utskottet förstår, beaktas av 1961 års sjukförsäkringsutredning.

Då denna fråga redan behandlats av utredningen och då dessutom frågan är föremål — dock inte i hela sin vidd, det skall medges — för prövning inom högsta instans inom försäkringsväsendet, d. v. s. försäkringsdomstolen, vars utslag ännu inte kommit, finner jag, herr talman, ingen anledning att ställa

Ang. skydd för vattenförsörjningen**Om lagstiftning rörande avgiftsbelagda trafikanläggningar**

annat yrkande än det som andra lagutskottet ställt i sitt utlåtande nr 29, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckta motioner om kompensation för obekvämt arbetstid, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckta motioner angående begreppet tjänstevikt i vägtrafikförordningen; samt

nr 13, i anledning av väckt motion angående interimslicenser och interimsskyltar för motorfordon.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. skydd för vattenförsörjningen

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen jämte i ämnet väckta motioner, dels väckt motion om utbyggnad av vattenvården, dels ock väckt motion angående förvaringen av petroleumprodukter i underjordisk cistern.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Det föreliggande ärendet skulle visserligen kunna ge anled-

ning till en del synpunkter på vattenvårdens situation och utveckling i vårt land, men på grund av den sena timmen vill jag inskränka mig till att betona vikten av de lagändringar som nu genomföres men samtidigt, liksom utskottet gjort, också starkt framhålla betydelsen av att dessa ändringar bara betraktas som en etapp på vägen och att utredningsarbetet i denna riktning fortsätter.

Samtidigt vill jag begagna tillfället att nämna, att jag för min del avsett att stå bakom det särskilda yttrande som är fogat till utskottets utlåtande, men att det på grund av en olycklig omständighet inte kommit att förenas med mitt namn.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner dels om vissa föreskrifter för gångtrafikanter, dels angående föreskrift att barn i grupp skall gå på vägens högra sida; samt

nr 16, i anledning av väckta motioner angående högsta tillåtna axel- och boggietryck för motorfordon.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om lagstiftning rörande avgiftsbelagda trafikanläggningar

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta motioner om lagstiftning rörande avgiftsbelagda trafikanläggningar.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 441 i första kammaren av herrar Schött och

Om lagstiftning rörande avgiftsbelagda trafikaneläggningar

Virgin samt nr 530 i andra kammaren av herr *Bohman*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förslag till lag rörande avgiftsbelagda trafikaneläggningar måtte föreläggas 1964 års höstriksdag.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 441 och II: 530, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Schött* och *Wachtmeister*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 441 och II: 530, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag till lag rörande avgiftsbelagda trafikaneläggningar måtte föreläggas 1964 års höstriksdag.

Herr **SCHÖTT** (h):

Herr talman! Som motionär och utskottsreservant i detta ärende ber jag att få säga några ord, särskilt som ärendet för min landsända har den allra största betydelse.

Frågan om lagstiftning rörande avgiftsbelagda trafikaneläggningar har varit föremål för riksdagens behandling en följd av år. Sedan den ånyo aktualiserats genom motioner vid 1960 års riksdag, anhöll denna på förslag av tredje lagutskottet om en utredning i syfte att erhålla en lagstiftning som möjliggjorde avgiftsbelagda trafikaneläggningar, särskilt broar och tullar.

Kungl. Maj:t tillsatte 1960 års vägsakkunniga som verkställde den begärda utredningen och som i april 1962 avgav sitt betänkande. I detta konstaterar de sakkunniga att även om den nuvarande lagstiftningen icke innehåller något direkt hinder mot avgiftsbelagda trafikaneläggningar, så omöjliggör den dock i praktiken genom sin utformning

tillkomsten av sådana anläggningar. De sakkunniga har emellertid icke funnit någon mera väsentlig ändring i huvudprinciperna för gällande lagstiftning behöva företagas vid ett eventuellt införande av ett system med avgiftsbelagda trafikaneläggningar. Vissa kompletterande föreskrifter i väglagen, varigenom såväl det enskilda som det allmänna erhåller möjligheter att enligt en särskild concessionslagstiftning bygga och driva dylika anläggningar, skulle vara tillräckliga. För det fall att statsmakterna skulle besluta om införande av ett system med sådana möjligheter, har de sakkunniga ansett sig böra framlägga förslag till en särskild concessionslag och till vissa kompletterande föreskrifter i väglagen och kungörelsen angående statsbidrag till enskild väghållning.

I själva sakfrågan var emellertid de sakkunniga ej beredda att förorda införandet av ett system med avgiftsfinansiering. De redovisade skäl såväl för som emot ett sådant system och ansåg tydligen för sin del de senare skälen övervägande.

Betänkandet var föremål för remissbehandling. Meningarna bland remissinstanserna var delade. Enligt redovisningen i proposition nr 191 år 1963 angående riktlinjer för den statliga trafikpolitiken skulle flertalet remissinstanser ha anslutit sig till principen att för den allmänna samfärdseln nödiga vägar och förbindelser skall byggas genom det allmännas försorg och med anlitande av allmänna medel samt att avgifter icke får uttagas för deras begagnande. Ett antal remissinstanser skulle dock ha ansett att avgiftsfinansiering borde kunna tillgripas i undantagsfall.

Ett närmare studium av remissyttrandena sådana de refereras i tredje lagutskottets nu aktuella utlåtande visar emellertid såvitt jag kan finna att av de redovisade remissinstanserna 13 var negativt och 22 positivt inställda till förslaget om möjlighet till avgiftsbe-

Om lagstiftning rörande avgiftsbelagda trafikaneläggningar

lagda trafikaneläggningar. Av rikets länsstyrelser intog såvitt jag kan finna endast 6 en negativ inställning till ett eventuellt avgiftssystem, medan 17 länsstyrelser var positivt inställda.

Det har sitt intresse att konstatera att de länsstyrelser, vilkas län kan tänkas i första hand bli berörda av frågan, synes ha intagit en positiv inställning till motionsförslaget. Det gäller exempelvis länsstyrelserna i Malmöhus och Kalmar län, och på samma sida synes befinna sig exempelvis samtliga länsstyrelser i Götaland, med undantag endast av Västergötlands båda länsstyrelser, och samtliga länsstyrelser i Norrland.

Dessa sistnämnda har ju särskild erfarenhet av isoleringsproblem på grund av otillfredsställande kommunikationer, vilket också får anses gälla länsstyrelsen på Gotland, som för övrigt som sin mening uttalade att de sakkunnigas samhällsekonomiska betänkligheter var överdrivna.

Det må också nämnas att bland de positiva remissinstanserna befann sig motororganisationerna, näringsorganisationerna, arbetsmarknadsstyrelsen och RLF.

I tredje lagutskottets utlåtande erinras om att 1963 års höstriksdag avvisade förslaget om lagstiftning rörande avgiftsbelagda trafikaneläggningar. Med hänsyn bl. a. härtill avstyrker utskottet de nu aktuella motionerna. Angelägenheten av att exempelvis Ölandsbron snarast kommer till stånd är emellertid enligt motionärerna så stor, att detta motiverar en ny framstöt i ärendet till årets riksdag.

Med tillfredsställelse noterar även vi reservanter att aktuellt material i fråga om en Ölandsbro väntas föreligga före den 1 juli 1964 och således i god tid före den nya flerårsplan som skall uppgöras 1966. Även om väg- och vattenbyggnadsstyrelsen avser att i vår framlägga förslag till förbindelsens finansiering finns ingen garanti för att så kommer att ske eller att eventuellt för-

slag kommer att accepteras av regering och riksdag. Under alla förhållanden vet man intet om tiden för ett eventuellt positivt beslut från statsmakternas sida. Risk föreligger att frågan åter ställs på framtiden.

Vi reservanter är medvetna om att brofrågan snart kommer att aktualiseras. Ehuru vi finner det önskvärt, ja, riktigtast och rättvisast att Ölandsbron bekostas av statsmedel och blir avgiftsfri, kan det likväl vid prövningen av ärendet befinnas nödvändigt att lita till avgiftsfinansiering för att ej brist på vägsnlag alltför länge skall fördröja detta viktiga projekt.

Med hänsyn härtill och även till andra trafikledsprojekt vid vilka avgiftsbeläggning kan bli aktuell bör enligt vår mening riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag till särskild lagstiftning i ärendet. Till grund för denna synes 1960 års vägsakkunnigas förslag kunna läggas.

Med skärpa vill jag understryka att önskemålet är en avgiftsfri bro snarast möjligt. För alla eventualiteters skull önskar vi emellertid sådan ändring i lagstiftningen, att en avgiftsbelagd bro skall kunna byggas om realiserandet av en avgiftsfri bro ej kan ske inom rimlig tid. Vi önskar alltså en »beredskapslag» att tas i bruk i nödfall.

Herr talman! Under åberopande av det anförda får jag yrka bifall till den av mig och herr Wachtmeister avgivna, vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr JANSSON, ERIK, (s):

Herr talman! I anledning av herr Schöts anförande förtjänar det påpekas, att de flesta remissinstanser är positivt inställda till avgiftsbelagda trafikleder endast vad gäller Ölandsbron och säger att i dagens läge är det endast den som är aktuell. Alla är ju också överens om att detta är en särskild historia för sig. Bortser man från Ölandsleden och Öresundsfrågan, som

Om lagstiftning rörande avgiftsbelagda trafikaneläggningar

också blir en sak för sig, så är remissinstanserna i allmänhet inte positivt inställda till frågan i princip.

TVå saker kan framför allt påpekas beträffande själva Ölandsprojektet. För det första är de sakkunniga, som här uttalat sig, av den bestämda uppfattningen att det inte behövs eller är nödvändigt med en lagstiftning för ett enda fall. För det andra pågår en utredning, där även berörda kommuner finns med. Denna utredning kommer att framlägga sitt förslag redan före detta halvårsskifte, där man även aviserar ett förslag om hur avgifterna skall finansieras. De flesta är alltså överens.

Jag vill samtidigt fästa uppmärksamheten på att det som reservanterna här var inne på var inte bara det fall som de flesta remissinstanser talar om, utan man vill gå mycket längre. I reservationen sägs t. ex.: »Bl. a. med hänsyn härtill och inte minst till andra trafikledsprojekt, vid vilka frågan om avgiftsbeläggning kan komma att aktualiseras, finner utskottet i likhet med motionärerna» — — — o. s. v. Reservanterna vill således gå mycket längre än vad de flesta remissinstanser här förordar. Man vill göra saken till en principfråga som går längre än till det aktuella fallet, vilket inte kan accepteras av utskottsmajoriteten och heller inte av de flesta remissinstanserna.

Dessa skäl är, herr talman, tillräckliga för att jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Det vi diskuterar är givetvis en principfråga. Det gäller inte bara Ölandsbron. Jag vill emellertid understryka att remissinstanserna, jag tänker då särskilt på det övervägande flertalet av länsstyrelserna, klart uttalat sig för att man bör öppna möjligheter för avgiftsbelagda trafikaneläggningar. Jag tillåter mig citera exempelvis länsstyrelsen i Kronobergs län. Enligt den »er-

fordras för anordnande av förbindelser över Kalmarsund och Öresund så stora kapitalinvesteringar att dessa icke synes kunna rymmas i de näraliggande ärens investeringsplaner. Genom medverkan av enskilt kapital skulle dessa företag kunna förverkligas inom snar framtid, varför länsstyrelsen icke vill motsätta sig att förslaget till lag om tullvägar införes, då i allt fall Kungl. Maj:ts prövning blir erforderlig för varje företag, och att lagen förutsättes tillämpad med stor restriktivitet.»

Det är också mycket intressant att se, att länsstyrelserna i de län som är speciella turistlän har uttalat sig positivt i denna sak. Det kan i vårt land, liksom i andra, vara en stor fördel att man får möjlighet att bygga avgiftsbelagda anläggningar. Vill människor betala extra för att komma snabbare och bättre fram bör man inte hindra det.

När det gäller Ölandsbron vill jag bara erinra om att länsstyrelsen i Kalmar län har anfört, såväl 1960 som i remissyttrandet över 1960 års vägsakkunnigas betänkande, att det är ytterligt angeläget att denna bro snarast kommer till stånd och att man borde ge möjlighet till avgiftsfinansiering, om Ölandsbron icke kunde inrymmas i 1963 års flerårsplan för storbroar.

Herr talman! Jag kan inte anse att det är rimligt, att man hindrar byggandet av Ölandsbron, att man skjuter denna fråga på framtiden, därför att det allmänna inte är berett att satsa pengar, om det finns andra som är beredda att göra detta, och den befolkning som frågan närmast gäller är villig att erlægga broavgift. Jag vill sluta med att säga att den beredskapslagstiftning som föreslås, enligt motionärernas och min uppfattning, på intet sätt kan skada planerna på byggandet av en Ölandsbro utan tvärtom kan medverka till att påskynda lösningen av detta angelägna trafikproblem.

Herr talman! Jag ber ännu en gång att få yrka bifall till reservationen.

Om lagstiftning rörande avgiftsbelagda trafikanläggningar

Herr **PETERSSON, BERTIL**, (s):

Herr talman! För att det inte skall uppstå några missförstånd med anledning av att endast högern har motionerat i denna fråga och här har en reservation, vill jag påpeka att de tre övriga partierna från Kalmar län har en egen motion i denna brofråga. Den är föremål för behandling i statsutskottet. Vi har emellertid i den föreliggande situationen, med det positiva uttalandet av departementschefen i brofrågan i förra årets trafikproposition och med hänsyn till den utredning i denna fråga som enligt uppgift skall komma före den 1 juli från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, icke velat vara med om att motivera om en avgiftsbelagd bro. Vi anser att en bro av den typen är den absolut sista utvägen och vill därför avvakta resultatet av den utredning som nu signalerats, innan vi agerar i likhet med vad högern gjort.

Jag kommer därför att för min del stödja utskottets förslag.

Herr **JANSSON, ERIK**, (s):

Herr talman! Vad herr Schött sade i sitt senaste anförande understryker, att reservanterna försöker att med Ölandsbron som utgångspunkt och motivering få en princip genomförd i stort, som har avstyrkts av de flesta ansvariga instanser i det här landet.

Sedan vill jag kort och gott säga, att ingenting talar för att Ölandsbron blir försenad, om riksdagen följer utskottets förslag. Vi har all anledning att invänta den utredning som kommer om endast någon månad och därefter ta ställning i frågan.

Herr **SCHÖTT** (h):

Herr talman! Det är fullt riktigt att här finns en del positiva uttalanden och att det finns de som hoppas och tror att Ölandsbron snart skall komma till stånd på vanligt sätt. Hur mycket sådana uttalanden är värda är en annan sak. Den

befolkning som det här närmast gäller vet att det inte är så svårt att få sådana uttalanden men att det är desto svårare att få något verkligt positivt resultat i brofrågan.

Jag vill upprepa att vår motion inte i första hand syftar till att åstadkomma en avgiftsbelagd bro, utan endast till att den möjligheten skall stå till buds, om vi inte får en avgiftsfri. Erfarenheten har lärt oss att det vore värdefullt att verkligen få en sådan beredskapslagstiftning, som vi föreslagit.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Schött* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Schött* begärde rösträkning, verkställdes nu votering

Ang. statens järnvägars rabattresor för studerande, värnpliktiga och pensionärer medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 17.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om åtgärder för att förebygga att renar överköres av tåg, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. statens järnvägars rabattresor för studerande, värnpliktiga och pensionärer

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner om utvidgade reserabatter för folkpensionärer m. fl., om utvidgning av statens järnvägars rabatter för folkpensionärer, angående buss- och flygresor för värnpliktiga och angående statens järnvägars rabattresor för studerande, militärer och pensionärer.

Allmänna beredningsutskottet hade till behandling i ett sammanhang upptagit följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 30, av herrar *Harry Carlsson* och *Erik Filip Petersson*, samt II: 37, av herr *Carlsson* i Huskvarna m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 91, av herr *Per Jacobsson*, och II: 116 av herr *Löfroth*,

3) de likalydande motionerna I: 637, av herr *Sveningsson*, och II: 782, av fröken *Wetterström*,

4) motionen II: 781, av herr *Wennerfors*,

5) de likalydande motionerna I: 635, av herr *Sundin*, samt II: 762, av herrar *Fälldin* och *Boo*, ävensom

6) motionen II: 775, av herr *Holmberg m. fl.*

I motionerna I: 30 och II: 37 hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t med järnvägsstyrelsen och postverket måtte upptaga överläggningar i syfte att utvidga folkpensionärsrabatterna i vad gällde dels giltighetstiden för rabatterna och dels resekategorierna samt med syfte att rabatt vid SJ:s och postverkets busslinjer också måtte införas.

I motionerna I: 91 och II: 116 hade anhållits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att överläggningar med järnvägsstyrelsen måtte ske i syfte att undersöka möjligheterna att utvidga tillämpningsområdet för 67-kortet till att omfatta även resor som företoges i första klass på järnväg.

I motionerna I: 637 och II: 782 hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle uttala, att Kungl. Maj:t borde bemyndiga järnvägsstyrelsen att ändra bestämmelserna om rabattresor för ålderspensionärer så att dessa även finge gälla för förtidspensionärer samt att rabattsystemet för samtliga pensionärer borde gälla även SJ:s busslinjer.

I motionerna I: 635 och II: 762 hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om åtgärder i syfte att bereda samtliga värnpliktiga möjlighet att i fråga om bussresor åtnjuta samma förmåner som vid järnvägsresor samt att bereda sådana värnpliktiga som tjänstgjorde på stort avstånd från sin hemort möjlighet att åtnjuta sådana förmåner i fråga om flygresor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att

1) de likalydande motionerna I: 30 och II: 37,

2) de likalydande motionerna I: 91 och II: 116,

Ang. statens järnvägars rabattresor för studerande, värnpliktiga och pensionärer

3) de likalydande motionerna I: 637 och II: 782,

4) motionen II: 781,

5) de likalydande motionerna I: 635 och II: 762, samt

6) motionen II: 775

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Svanström, Carlsson* i Huskvarna, *Börjesson* i Glömminge och *Hylltander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 30 och II: 37, I: 91 och II: 116, I: 637 och II: 782, II: 781, I: 635 och II: 762 samt II: 775, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om översyn och förslag rörande reserabatter för studerande, värnpliktiga och pensionärer.

Herr PETERSSON, ERIK FILIP, (fp):

Herr talman! Såsom en av motionärerna ber jag att få säga några ord i denna fråga.

Under en följd av år har frågan om rabatter för folkpensionärer på statens järnvägar tagits upp här i riksdagen. SJ har efter en försöksverksamhet kommit fram till det nu gällande 67-kortet, som varit till mycken glädje för många folkpensionärer och även kan sägas vara en god affär för järnvägen. Kommunikationsministern meddelade sålunda i ett interpellationssvar den 14 maj förra året, att det under 1962 såldes cirka 113 000 rabattkort för ålderspensionärer och gjordes i runt tal 415 000 resor med användande av dessa kort. Inkomsterna uppgick till omkring 5,3 miljoner kronor, varför man vågar säga att det var en icke dålig affär för SJ att ta upp denna sak.

Nu finns det emellertid flera önskemål om utbyggnad av dessa förmåner. Som bekant gäller inte den här rabatten under månaderna juni—augusti, den del av året som är mest lockande ur resesynpunkt. Det är väl förklarligt om folk-

pensionärerna finner det lika angeläget som andra människor att i synnerhet resa under den vackraste årstiden, då det är av största värdet att få komma ut och hälsa på sina anhöriga. Med hänsyn till konkurrensen med biltrafiken förefaller det troligt att SJ även under sommartiden har utrymme för den utökning av trafiken som en vidgad giltighetstid för 67-kortet skulle innebära. Eventuellt kunde begränsningar företas bara vid helgerna och vid veckosluten. I Danmark har man, om jag inte är fel underrättad, den ordningen att motsvarande rabattsystem gäller från och med tisdag till och med fredag.

Som bekant har järnvägsstyrelsen sedan 1959, då den trafikerade banlängden uppgick till cirka 14 800 km, fått tillstånd att helt eller delvis lägga ned trafiken på 53 järnvägslinjer med en sammanlagd banlängd av 2 042 km. Tyvärr måste man räkna med fortsatta järnvägsnedläggningar. Med varje år minskas därför värdet av pensionärsrabatten. I vissa områden har det aldrig funnits några järnvägar, i andra är man helt utan, t. ex. på Gotland och Öland, och i sådana trakter kan ju inte pensionärerna få del av den förmån som erbjödes de pensionärer som bor på andra håll i landet. I Norrland är bussarna i stor utsträckning det enda tillgängliga allmänna kommunikationsmedlet, och många folkpensionärer i vidsträckt område med stora reskostnader är där helt utestängda från dessa förmåner. SJ har hittills ställt sig avvisande till folkpensionärsrabatt vid bussresa, men med hänsyn till att järnvägar lagts ned och kommer att läggas ned och att trafiken i stället upprätthålles med bussar är det angeläget att man tar upp problemet att låta rabattkortet gälla också på bussarna. En sådan lösning behöver knappast vålla besvär, eftersom bussarna på landsvägslinjerna sällan tycks vara fullbesatta utan har gott utrymme även för pensionärer.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Ang. statens järnvägars rabattresor för studerande, värnpliktiga och pensionärer

Herr JOHANSSON, TAGE, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Som motivering vill jag närmast erinra om förra årets riksdagsbeslut, som innehöll en mycket positiv skrivning till regeringen.

När det gäller rabatter för den studerande ungdomen beslöts att den frågan skulle hänskjutas till studiesociala utredningen, och enligt de uppgifter vi fått har utredningen skickat frågan till vederbörande departement, som nu överväger den inom en arbetsgrupp eller särskild utredning.

Då det gäller möjligheterna att utsträcka rabatteringen till bussresor har SJ i sitt remissvar till årets motioner meddelat att man på uppdrag av regeringen håller på att utreda hur mycket en sådan utvidgning skulle kosta.

Utskottsmajoriteten har funnit anledning att avvakta resultatet av dessa två utredningar innan man fattar något ytterligare beslut.

Till detta borde kanske läggas den principiella motiveringen, men i det avseendet räcker det väl med en hänvisning till vad som sagts de senaste åren då denna fråga behandlats.

På en punkt torde man dock numera vara överens, nämligen att vederbörande verk bör få avgöra huruvida rabatteringen skall tillämpas, ur synpunkten om den är kommersiellt motiverad eller inte. På den punkten behöver nog inte riksdagen inta någon bestämd ståndpunkt utan kan i detta fall låta SJ bedöma möjligheterna att bedriva en sådan här verksamhet kommersiellt vettigt.

Vi har med denna motivering ansett oss böra avstyrka årets motioner, och jag ber att få hemställa om bifall till utskottets utlåtande.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! I detta ärende har väckts motioner från flertalet partier, kanske i en större omfattning i år än tidigare.

Det väsentliga som har inträffat inom utskottet är att vi har enats om en huvudprincip, nämligen att det egentligen icke är riksdagen som skall ta ställning i dessa frågor utan att trafikföretagen själva skall få avgöra huruvida de av företagsekonomiska skäl kan medge rabatter av olika slag. Det är väl ingen tvekan om att samtliga vi som har suttit i utskottet i våra hjärtan sympatiserar med flertalet av motionärerna och deras syften. Det gäller här både folkpensionärerna och de förtidspensionerade. Det gäller vidare möjligheterna att hjälpa de värnpliktiga att kunna resa hem, och det gäller även de studerande.

Den huvudmotivering, som majoriteten har kunnat enas om, nämligen att de äskanden det här är fråga om bör göras i samband med begäran om anslag under respektive huvudtitlar, har vi funnit bärande. Jag kan inte se annat än att reservanterna i själva verket har samma uppfattning. De vill emellertid ha en samlad utredning, trots att en rad utredningar arbetar inom de olika områdena.

Med denna lilla förklaring ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petersson, Erik Filip*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. statens järnvägars rabattresor för studerande, värnpliktiga och pensionärer

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner om undersökning av boxningens skadeverkningar;

nr 11, i anledning av väckt motion angående språkstudier i samband med arbete utomlands;

nr 12, i anledning av väckta motioner angående anpassningsproblemen i arbetslivet; och

nr 13, i anledning av väckta motioner om åtgärder till förmån för rörelsehindrade.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 116, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsgrensstabernas organisation m. m.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 120, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; samt

nr 121, till fullmäktige i riksbanken angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 14—den 28 april dels för att delta i en internationell delegation till Argentina och Peru dels för att delta i invigningen av New York World Fair och förrätta invigningen av den svenska paviljongen vid nämnda utställning.

Stockholm den 3 april 1964

Erik Boheman

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 135, angående godkännande av visst markbyte m. m.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 25, i anledning av väckta motioner rörande arvsbeskattningen;

nr 27, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av skytteorganisationer; och

nr 29, i anledning av väckta motioner beträffande alkohollagstiftningen; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckta motioner om ersättning genom eget arbete för skada genom brott;

nr 14, i anledning av väckta motioner angående kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården;

Interpellation ang. SAS-trafiken via Prestwick i Skottland

nr 15, i anledning av väckt motion angående riksdagens ombudsmäns verksamhet;

nr 16, i anledning av väckt motion om skydd för makes giftorätt vid ingående av borgensförbindelse;

nr 17, i anledning av väckta motioner angående makes säkerhet vid förmåns- tagarförordnande avseende kapitalförsäkring; och

nr 18, i anledning av väckt motion om ersättning ur dödsbo till husföreståndarinnor m. fl.

Interpellation ang. SAS-trafiken via Prestwick i Skottland

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Jag hemställer om kammarens tillstånd att till hans excellens ministern för utrikes ärendena få framställa följande interpellation.

Enligt en under gårdagen från utrikesdepartementet utfärdad kommuniké överlämnade Storbritanniens utrikesminister samma dag till de skandinaviska ländernas beskickningschefer i London ett svar på den demarsch som ambassadörerna gjort med begäran om förnyade förhandlingar denna gång på diplomatisk nivå om SAS' landningsrättigheter på Prestwick i Skottland. Av svaret framgår att brittiska regeringen avvisat den begäran som sålunda framställts om förnyade förhandlingar och samtidigt vidtagit begränsningar i SAS' tillstånd att beflyga Prestwick på linjen mellan Skandinavien och USA till fyra turer per vecka i vardera riktningen sommaren 1964 och tre turer per vecka sommaren 1965. Den vidtagna åtgärden har skett genom ensidiga dekret från brittisk sida.

I anledning av vad sålunda förekommit tillåter jag mig till utrikesministern rikta frågan huruvida den från brittiskt håll vidtagna åtgärden kan anses stå i överensstämmelse med principer-

na för EFTA-samarbetet och huruvida i samförstånd med de danska och norska regeringarna åtgärder avses att vidtagas för tillvaratagande av de skandinaviska intressen, som av SAS företredes.

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 682, av fröken *Stenberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 65, angående viss omorganisation av jordbrukstekniska institutet och statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, m. m.;

nr 683, av herr *Virgin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 65, angående viss omorganisation av jordbrukstekniska institutet och statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, m. m.;

nr 684, av fröken *Mattson* och fru *Segerstedt Wiberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 66, angående vissa anslag för budgetåret 1964/65 till teaterverksamhet m. m.;

nr 685, av herr *Andersson, Birger, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 68, angående vissa frågor rörande lärarutbildning;

nr 686, av herr *Jonasson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 68, angående vissa frågor rörande lärarutbildning;

nr 687, av herr *Widén* och herr *Petersson, Erik Filip*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 68, angående vissa frågor rörande lärarutbildning;

nr 688, av fröken *Stenberg* och herr *Virgin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 76, med förslag till lag om behandling i fångvårdsanstalt;

nr 689, av herrar *Svanström* och *Bengtson*, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition nr 76, med förslag till lag om behandling i fångvårdsanstalt;

nr 690, av herr *Carlsson, Eric*, och herr *Svanström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 77, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.;

nr 691, av herr *Gustafsson, Nils-Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 77, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.;

nr 692, av herr *Isacson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 77, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.;

nr 693, av herr *Jonasson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 77, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.;

nr 694, av herr *Weibull m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 77, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.;

nr 695, av herr *Elofsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 78, angående organisationen av statens lantbrukskemiska laboratorium, m. m.;

nr 696, av herr *Andersson, Torsten, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående åldringsvårdsfrågor m. m.;

nr 697, av herr *Edström* och herr *Jacobsson, Per*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående åldringsvårdsfrågor m. m.;

nr 698, av herr *Petersson, Erik Filip, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående åldringsvårdsfrågor m. m.;

nr 699, av herr *Söderberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående åldringsvårdsfrågor m. m.;

nr 700, av herr *Wanhainen m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående åldringsvårdsfrågor m. m.;

nr 701, av herrar *Adolfsson* och *Lager*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 94, med förslag till lag an-

gående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, m. m.;

nr 702, av fröken *Mattson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 94, med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, m. m.;

nr 703, av fru *Olsson* och herr *Svanström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 94, med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, m. m.;

nr 704, av herr *Andersson, Torsten, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 31 maj 1963 (nr 268) om igångsättnings-tillstånd för byggnadsarbete;

nr 705, av herr *Hansson, Nils, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 31 maj 1963 (nr 268) om igångsättnings-tillstånd för byggnadsarbete;

nr 706, av herr *Virgin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 31 maj 1963 (nr 268) om igångsättnings-tillstånd för byggnadsarbete; samt

nr 707, av herr *Nilsson, Ferdinand*, och herr *Andersson, Axel Emanuel*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 117, angående inrättande av kreditinstitut för lantbruksnäringarna, m. m.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag ber att få meddela att utdelning av biljetter till den föreställning på Operan vartill riksdagens ledamöter inbjudits äger rum hos vaktmästarna i tamburen onsdagen den 8 april med början kl 9.00.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarrens sammanträde avslutades kl. 18.49.

In fidem

K.-G. Lindelöw